

María do Cebreiro:
Medre o mar | Dagadjon a tenger

María do Cebreiro:
Medre o mar | Dagadjon a tenger

A kötet a Xunta de Galicia támogatásával jelent meg.

© María do Cebreiro, 2022

© Editorial Galaxia

A verseket válogatta és fordította: Urbán Bálint

A fordítást az eredetivel egybevetette és szerkesztette: Szijj Ildikó

A borító William Turner *Snow Storm: Steam-Boat off a Harbour's Mouth* (1842) című képének felhasználásával készült.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Mallord_William_Turner_-_Snow_Storm_-_Steam-Boat_off_a_Harbour%27s_Mouth_-_WGA23178.jpg

ISBN 978-963-489-553-4

ISBN 978-963-489-554-1 (pdf)

www.eotvoskiado.hu

Felélős kiadó: az ELTE Bölcsészettudományi Kar dékánja

Projektvezető: Csanádi-Egresi Nóra

Tördelőszerkesztő: Farkas Milán

Borító: Kmotrik Ildikó

Nyomdai kivitelezés: Multiszolg Bt.

Tartalomjegyzék

Urbán Bálint: A barátaloktól az ökofeminizmusig. María do Cebreiro költészete a galego líra fejlődéstörténetének tükrében	7
(adeus) (búcsú)	52
O que nós sentimos está para alén das árbores Amit érzünk, túl van a fákon	56
Trátase de imaxinar o encerro Elképzelni a fogságot	58
O deserto A sivatag	60
Eran follas pequechas Apró levelek voltak	62
Poema de Amor Szerelmes vers	64
O escudo A pajzs	68
O frío A hideg	70
A suspensión Megszakítás	72
Útero Méh	74
Casei cun home que tiña un faro no ollo esquerdo Hozzámentem egy férfihez, akinek a bal szemében	76
Ismaël et Agar dans le désert Izmael és Hágár a sivatagban	78
Amarante Amarante	80
Se non cruzas a ría, nunca terás nin néboa nin presenza Ha nem kelsz át a torkolaton, nem találsz se ködöt	90
O xeo Fagy	92
Se todo é unha cuestión de compoñer Ha minden csak elrendezés kérdése ..	96

A escrava A rabszolganő	100
Forma e contido Forma és tartalom	104
Lonxa da seda Selyembörze	106
A escrita Az írás	108
A memoria é o espazo da reapropiación Az emlékezés az újrabirtokbavétel tere	110
O chan A föld	112
Lembro a miña tía deitada, en posición fetal, na suave Emlékszem a magzatpózban fekvő nagynéném	116
A vaca A tehén	118
O poder e a forza Hatalom és erő	122
Hai nomes que queiman os dedos cando escribo Egyes nevektől ég az ujjam, ha leírom őket	124
O lume A láng	126
O amor A szerelem	128
Soñei cun atentado Egy terrortámadással álmodtam	132
Venus Vénusz	134
Había un cuarto sen ventás Egy ablaktalan szoba	138
O corazón A szív	140
(intencións) (szándékok)	142

Urbán Bálint

A barátaloktól az ökofeminizmusig. María do Cebreiro költészete a galego líra fejlődéstörténetének tükrében

Silvia Bermúdez irodalom- és kultúrtörténész egy, a 2000-es évek elején született tanulmányában arra hívta fel a figyelmet, hogy az ezredforduló utáni kortárs galego költészet világát példátlan dinamikájú termelés és burjánzás jellemzi: számtalan kötet jelenik meg, virágzik a folyóiratkultúra, egyre több a kiadó, a felolvasás és a költészetet központba állító irodalmi esemény.¹ A mennyiségi és infrastrukturális változások mellett a beszédmódok és tematikák gazdagsága, valamint a szövegek, a kötetek és az épülő életművek vitathatatlanul magas színvonala is hozzájárul ahhoz, hogy a kortárs galego líra az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb nemzetközi elismertségre tegyen szert és egyre inkább beépüljön a világirodalom globális körforgásába. Jelen írás keretei között egyfelől egy alapvetően kronologikus történeti perspektíva logikáját követve megpróbálom rekonstruálni azokat a kultúr-, társadalom- és irodalomtörténeti folyamatokat, melyek formálták és alakították a galego nyelvű irodalmi mezőt, és azon belül elsősorban a költészet horizontját, másfelől pedig a kortárs lírában egyre nagyobb teret nyerő női megszólalásmódok jellemzéséből kiindulva kísérletet teszek María do Cebreiro sokoldalú költészetének értelmezésére.

A költészetnek nemcsak az irodalmi műnemek között van még mindig kitüntetett szerepe Galiciában, de a líra egyúttal a nemzeti identitás és a galego kultúra önreprezentációjában is központi elemnek számít. Annak értelmezéséhez, hogy a költészet miért rendelkezik egészen napjainkig a legszámottevőbb szimbolikus

¹ Silvia Bermúdez: "O capital simbólico das literaturas subalternas: a poesía galega no serodio século XX". In: *Anuario de Estudos Literarios Galegos*. Vigo, Galaxia, 2002, 201-202.

tőkével a galíciai irodalmi mezőben és kultúrában,² a középkor lírai hagyományáig, azaz a galego nyelv és nemzet kialakulásáig kell visszamenni. Az ibériai irodalom kiemelkedése a galego-portugál nyelvű *cantigákkal* kezdődött meg valamikor a XII. század végén. Galiciából kiindulva egy olyan jellegzetes és a középkori költészeti diskurzusok között egyedülálló lírai hagyomány jött létre, mely másfél évszázadon át meghatározta az egész félsziget irodalmi termelését. A galego-portugál a kérdéses periódusban a térség nyelvi és kulturális diverzitásán átívelve a lírai kifejezőmód általános nyelveként szilárdult meg, függetlenül az alkotó territoriális és nyelvi hovatartozásától. Ennek a világirodalmi szinten is példátlan költői hagyománynak – ahogy azt a legteljesebb középkori daloskönyv töredékes formában fennmaradt, anonim bevezetőjében, az *Arte de Trovar*ban olvashatjuk³ – három különböző műfaja kristályosodott ki: a barátalok (*cantiga de amigo*), a szerelmes énekek (*cantiga de amor*) és a satirikus gúnydalok (*cantiga de escarnio e de maldicir*). Míg ezutóbbi arcpirító obszcenitása, személyeskedő és vállaltan satirikus jellegének köszönhetően egyfajta ellenműfajként állítódik szembe a barátalok és szerelmes énekek emelkedett és tragikus világával,⁴ addig a *cantiga de amigók* és a *cantiga de amorok* között a legszembetűnőbb különbséget a versekben megnyilvánuló költői én neme jelenti. A szerelmes énekekben a provanszál udvari költészet kódjainak megfelelően férfiak beszélnek, míg az arab és héber hatásokat is magába olvasztó, európai szinten egészen egyedülálló barátalokban a lírai megszólalásmód szubjektuma női. A galego-portugál költészetben tehát egyértelműen elkülönül egymástól egy arisztokratikus-férfi és egy populáris-női beszédmód.

„Ez a kétféle regiszter a galego-portugál költészetben nem mosódhatott egybe, hisz a *cantiga de amigo* (női dal, szó szerint barátal) és a *cantiga de amor* (szerelmes ének) már a lírai én helyzete miatt is alapvetően különbözik egymástól: a *cantiga de amigó*ban mindig a nő vall szerelmet, a provanszál mintára létrejött *cantiga de amor*ban pedig mindig a férfi. A megszólalásmódok különbsége

kizárja azt, hogy végérvényesen eltűnjön a kétféle lírai hagyomány közötti határvonal.”⁵

A sokrétegű (zsidó, arab, kelta, etc.) ibériai néphagyományba mélyen beágyazott barátalokat azonban nemcsak a beszélő neme választja el a Pireneusokon túli költészettel szorosabb hatástörténeti kapcsolatban álló szerelmes énekektől, a két műfaj stílárisan, szerkesztésmódjában, természetszemléletében és általános világlátásában is egyértelműen elkülönül egymástól. A női *cantigák* tere jellemzően rurális, a távollévő barát után vágyakozó lírai szubjektumot körbeveszi a természet és annak gyakran szexuális többletjelentéseket hordozó archetipikus elemei (szarvas, folyó, forrás, virágok), a versekben megnyilvánuló beszélő pedig folyamatos párbeszédben van egyfelől ezzel az ősi természeti közeggel, másfelől pedig közvetlen szociális és családi terével. A barátalok szerkezetét mindennek fényében archaikus struktúrák határozzák meg, a versekben gyakoriak a népköltészetre jellemző paralelizmusok, párhuzamos szerkesztési formák és refrének. A *cantiga de amigók* így az európai hagyomány első tudatos költői programmal és koncepcióval jelentkező magasirodalmi diskurzusát képezik, és betekintést engednek a trubadúrlíra előtti költészet világába, hiszen tematikáik, metafora- és formakészletük, valamint a női szubjektivitás előtérbe kerülése egyértelműen az elsősorban Andalúzia területén beszélt mozarab neolatin dialektusban íródott *khardszák* hatását tükrözik, melyek az emelkedett hangvételű arab nyelvű *muwassab*-ok, mind stilisztikailag, mind formailag, mind a lírai én nemét illetően elkülönülő záróénekei voltak.⁶ A *muwassab*-ok szerkezetébe így beleíródott nemcsak egy markáns nyelvi és nemi különbség, de egyúttal egyfajta párbeszéd is a férfi és a nő, valamint a férfi és a női megszólalásmód között, mely egyébiránt már az archaikus héber irodalmi hagyományban és az *Énekek énekében* is megfigyelhető.⁷ A *cantiga de amorok* ezzel szemben a provanszál *fin'amor*

² Bermúdez, 2002, 203.

³ Giuseppe Tavani: *A Arte de Trovar do Cancioneiro da Biblioteca Nacional de Lisboa: Introdução, edição crítica e fac-símile*. Lisboa, Colibri, 1999.

⁴ Bánki Éva: „A cantiga de maldizerek helye a galego-portugál költői hagyományban”. In: *Prae Irodalmi Folyóirat*, 2014/3., 114.

⁵ Bánki Éva: „A galego-portugál költészet műfajairól”. In: Pál Ferenc (szerk.): *Barátalok és szerelmes énekek*. Budapest, Íbisz, 1999, 106.

⁶ Bánki Éva: „A hispán nőköltészet és a születő európai líra.” In: *Palimpszeszt*, 2000/14., http://magyar-irodalom.elte.hu/palimpszeszt/14_szam/03.htm

⁷ André Lacocque: „Sulamit. Énekek Éneke.” In: Paul Ricoeur – André Lacocque: *Bibliai gondolkodás*. Budapest, Európa, 2003, 471-517.

ideológiáját tükröző, erőteljesen kodifikált udvari költészet hagyományához állnak közelebb. A *khardzsák* jellegzetes *habib* figurájából átörökölt *amigót* az udvari szerelem logikájának értelmében az elérhetetlen *senhor(a)*, a provanszál *domna* galego-portugál verziója váltja fel és a versek formailag is sokkal inkább a *maneira de proençal* tradíciójához közelítenek, bár sok esetben kimutathatóak a barátalok forma- és motívumkincsének a hatásai is, azaz az arisztokratikus férfi regiszterbe beszívárognak az archaikus női megszólalásmód elemei. A háttér a két műfaj között bár egyértelmű, de közben mégis lehetővé teszi a női regiszter „átszivárgását” a férfias udvari stílusba, megbontva annak integritását és a provanszál minták egységét, míg más esetekben pedig éppenhogy a Pireneusokon túli lírai tradíció sajátos formái és témái jelennek meg a barátalok szövegében. A középkori galego-portugál költészetben tehát egyedülálló módon találkoznak és keverednek az európai trubadúrlíra és az azt megelőző költészeti diskurzus elemei, tematikái és kódjai. Ez a termékeny, kétirányú hatásviszony a különböző költészeti műfajok diverzitásában is tettenérhető. A galego-portugál költészet rendszerét összefoglaló, korábban már említett anonim értekezésben a három nagyműfaj olyan, elsősorban tematikák köré szerveződő alműfajokra bomlik, mint a zarándoklásokhoz és kegyhelyekhez kötődő *cantiga de romaria*, a szerelmesek hajnali elválását megéneklő *alva*, a pásztorlány figuráját középpontba állító *pastorela*, a tánc performatív motívuma köré épülő *bailada*, vagy a tengeri közegben játszódó *barcarola*.⁸ Ami pedig az obszcén szatirikus költeményeket illeti, megkockáztatható, hogy a galego-portugál *corpus* mind a legszókimondóbb, mind pedig a leggazdagabb anyag a középkor udvariatlan irodalmi termelésében.⁹

A középkori galego-portugál költészet, tehát egyfelől a más nyelvi területeken elhanyagolt női perspektíva konzekvens alkalmazásának, másfelől a páratlan stiláris és műfaji diverzitásnak, harmadfelől pedig az archaikus-népies és a kodifikált-magasirodalmi szólamok egymásbavetítésének köszönhetően kiemelt jelentőséggel bír a középkori lírában, fontosságát és horderejét ma már

⁸ Elsa Gonçalves – Maria Ana Ramos: *A lírica galego-portuguesa*. Lisboa, Editorial Comunicação, 1982, 21-29.

⁹ Ladányi-Turóczy Csilla: „Ibériai erotikus és obszcén költészet”. In: Bánki Éva – Szigeti Csaba (szerk.): *Udvariatlan szerelem. A középkori obszcén költészet antológiája*. Budapest, Prae, 2006, 66.

a világirodalmi szintér is úgy-ahogy elismeri. A középkori Galicia és sajátos költészete, melyről egészen a XX. század második feléig méltatlanul kevés információja volt a nemzetközi kutatóközösségeknek, mindennek fényében megkerülhetetlen állomása és forrása az európai líra alakulástörténetének, hiszen ahogy arra Alfonso R. Castelao rámutat, a galego költészet nemcsak az Ibériai-félsziget, de egyúttal az európai kontinens egyik legelső nemzeti nyelven íródo lírai diskurzusa is egyben.¹⁰

A kulturálisan és irodalmi szempontból egyaránt termékeny középkori időszakot a XV. század végétől egészen a felfokozott romantikus nemzeti érzékenység XIX. századi felbukkanásáig a galego nyelv és irodalom tragikus visszaszorulása jellemzi. A *Reconquista* sikereinek köszönhetően Portugália határai egyre délebbre tolódtak, Ceuta 1415-ös bevételével pedig megindult a portugál expanzió. Az addig alapvetően egy nyelvként fejlődő galego-portugál elkezdett távolodni egymástól,¹¹ Galicia és egyúttal a galego nyelv és kultúra sorsát pedig a *Reconquista* folyamatát lezáró Granada bevétele után a modern Spanyolország kiemelkedése pecsételte meg. Az Ibériai-félsziget észak-nyugati térségét beintegrálták a kasztíliai és aragóniai vezetéssel megszülető nagy politikai és nyelvi egységbe, Galicia így elvesztette politikai, kulturális és nyelvi autonómiáját. A spanyol kulturális és nyelvi dominanciának köszönhetően a galego történelemben csak *Séculos Escuros* (Sötét Évszázadok) néven emlegetett periódus során a korábban komoly kulturális tőkével rendelkező galego, mely az egész félsziget területén a költői kifejezőmód nyelveként kanonizálódott, el lett fojtva és elveszítette korábbi társadalmi és irodalmi presztízsét, státuszát. A régió nemcsak nyelvi, de gazdaságilag és társadalmilag is marginalizálódott a spanyol királyságon belül, a virágzó középkori Galiciából, az európai zarándoklások nagy kulturális és gazdasági központjából a félsziget egyik legelmaradottabb, legfejletlenebb, legurálisabb és legperiferikusabb tartománya lett, melyet gyakorlatilag érintetlenül hagyott a gazdasági, a társadalmi és a kulturális modernitás projektje. A modern Spanyolország megszületésével így megindult Galicia hosszú évszázadokon át tartó marginalizálódása, melyet majd csak a Franco-rezsim összeomlása utáni

¹⁰ Alfonso R. Castelao: „Líra”. In: *Magyar Napló*, 2003/11., 41.

¹¹ Ivo Castro: *Curso de História da Língua Portuguesa*. Lisboa, Universidade Aberta, 1991, 249.

redemokratizációs folyamatok tudtak ténylegesen visszafordítani. Ahogy arra José Colmeiro felhívja a figyelmet, Galicia geopolitikailag eleve az európai kontinens abszolút perifériáját jelentette. Az Ibériai-félsziget észak-nyugati csücske már a Római Birodalom óta a *finis terrae*-t, azaz a nyugati civilizáció peremét képezte, ahonnan már csak az óceán végtelenjébe vezet az út. A spanyol hegemonia kialakulása után mindazonáltal már egyfajta kettős perifirikusság (*double periphery*) jellemzi Galiciát, hiszen a földrajzi peremhelyzet mellett a térség társadalmilag, kulturálisan és gazdaságilag is egyre inkább marginalizálódott.¹² Spanyolország kisebbségi népei és kultúrái közül tehát egyértelműen Galicia került a legelőnytelenebb és a legelnyomottabb helyzetbe, hiszen míg Katalónia és Baszkföld a spanyol dominancia ellenére félig-meddig meg tudta tartani gazdaságilag prosperáló helyzetét, melynek köszönhetően a kibontakozó modernitás keretein belül mindkét tartományban ki tudott alakulni egy viszonylag szilárd, a nemzeti autonómiáért küzdő polgári réteg, addig az eleve sokkal inkább agrár-régióknak számító Galicia tulajdonképpen koloniális helyzetbe került a spanyol királyságon belül, a térségben természetesen mezőgazdasági termények és kifogott hal szállítmányok jellemző módon Spanyolország más tájegységein kerültek feldolgozásra és értékesítésre. Mindennek következtében a többitnikumú spanyol királyság kisebbségei közül egyértelműen a galegóknak lett a legnegatívabb megítélése, és olyan (gyakran egészen a mai napig továbbélő) előnytelen kulturális előítéletek alakultak ki körülöttük és tapadtak hozzájuk, mint a passzivitás, a fejletlenség, a kulturálatlanság, az irracionalitás, a szentimentalizmus, az őszintétlenség, a megbízhatatlanság vagy éppen a retrográd falusiasság és vidékiség.¹³

Galicia kulturális marginalizálódásának egyik letragikusabb következménye mindazonáltal a galego nyelvnek a spanyol hivatalossá tételével történő háttérbe szorulása, valamint a galego nyelvű irodalmi hagyomány berekesztődése volt. A kérdéses periódusban mivel a galego a lemaradottság és a műveletlenség bélyegét hordozó, vidéki „dialektussá” lett degradálva, az irodalmi termelésből gyakorlatilag a XIX. század közepéig teljesen kiszorult, így a középkor és

a romantika közötti korszakokban tulajdonképpen nem létezik számottevő galego nyelvű irodalmi termelés. Egy híres galíciai költőt, Luís González Tosart idézve:

„A galego irodalom nem került kapcsolatba sem a reneszánszsal, sem a barokkkal, a nyelv pedig a parasztok és a hajósok között marad fenn csupán, mert csak ők beszéltek ezen a hallgatásra kényszerített és megalázott nyelven, amelynek semmi társadalmi szerepe nem volt, és amelyet a kasztíliai spanyol nyelv egyik nyelvjárásának szintjére fokoztak le.”¹⁴

A nemzeti kultúra, nyelv és irodalom újjáéledése a romantika ideológiájából kiindulva, az európai nemzeti mozgalmakhoz viszonyítva némi késéssel, csak az 1850-es években kezdődött meg. A *Rexurdimento* romantikus-nacionalista mozgalmának már a névválasztása is jelentéssel, hiszen egyfelől az évszázadokon át elnyomott nemzeti kultúra újjászületését, újjáélesztését feltételezi, másfelől pedig, ahogy arra az egyértelmű lexikai egyezés is utal, az olasz *Risorgimento* politikai projektjének az átsajátítását is jelöli. A spanyol elnyomással szemben a galego nemzeti mozgalom tudatosan választott és tűzött zászlajára egy olyan kifejezést, mely az Ibérián túli világból jött és egy nemzet összetett politikai, gazdasági és történelmi magáralálását, a nemzettestet fenyegető időkben az aranykorba való visszatérés ideálját hordozta magában.¹⁵ Míg az olasz *Risorgimento* elsősorban politikai projektként határozta meg önmagát, a galego *Rexurdimento* logikájában a politikai célkitűzések mellett ugyanolyan jelentőséggel bírtak a nemzeti mozgalom kulturális és irodalmi törekvései. A galíciai újjászületés tervezete egyszerre törekedett a független nemzet megteremtésére, a nemzeti identitás narratívájának kidolgozására, a felvilágosodás-alapú modernitás bevezetésére és a gazdasági, valamint a társadalmi lemaradottság felszámolására, egyszerűen egy modern európai nemzetállam kialakítására. A romantika herderi logikájának elgondolása alapján ennek az általános emancipációs projektnek a megvalósításához az alapot

¹² José Colmeiro: *Peripheral Visions/Global Sounds. From Galicia to the World*. Liverpool, Liverpool University Press, 2017, 1-2.

¹³ Helena Miguélez-Carballeira: „An Introduction to Galician Culture”. In: *A Companion to Galician Culture*. Tamesis, Woodbridge, 2014, 2-3.

¹⁴ Luís González Tosar: „Tegnapi és mai galego költők.” In: *Parnasszus*, 2000/4., 89.

¹⁵ Anxo Angueira Viturro: „Renaissance, Risorgimento, Renaiença, Rexurdimento”. In: *A Trabe de ouro: publicación galega de pensamento crítico*, 2018/1. 21-22.

a nemzeti kultúra, a nemzeti nyelv és az azt reprezentáló nemzeti irodalom szolgáltatta. Az újjáéledő és önmagára találó nemzetnek nemcsak egy, az elnyomó spanyol kultúrán túli területről kölcsönzött mozgalomnévre, de egyúttal egy olyan új nemzeti identitás kialakítására is szüksége volt, mely egyértelműen jelöli Galicia elkülönöződését és sajátos jellegét az erószakkal létrehozott nagy spanyol nemzettesten belül. A galego nemzeti identitás az elnyomó hatalomtól való eltávolodás logikáját működtetve így a kelta eredet mítoszában találta meg azt a nagy elbeszélést, melynek segítségével legitimálhatta kulturális és politikai függetlenségét. A kelta genealógia mítosza nemcsak egy sajátos, ősi és eredeti kultúra kidolgozását tette lehetővé, de egyúttal több oldalról is erősítette a Spanyolországgal szembeni ellenállást. Egyfelől Galicia kulturálisan immáron a kelta eredetű periférikus népekkel és az atlanti régióval vállal testvériséget, melynek segítségével az ibérismus totalizáló narratíváját az atlantizmus geopolitikai és kulturális mítoszával igyekszik megtörni, másfelől pedig a római invázióknak ellenálló kelták az elnyomó hatalom elleni küzdelem szimbolikáját is magukban hordozták, így a velük való azonosulás nemcsak a kulturális különállás ideálját, de egyúttal a politikai rezisztenciát és a függetlenségi törekvéseket is szentesítette. Mindez tökéletesen lecsapódik a *Rexurdimento* romantikus irodalmában, elég ha csak a mozgalom egyik meghatározó költőjének, Eduardo Pondalnak a versét idézzük:

„Nós somos alanos, / E celtas e suevos, / Mas non castellanos, / Nós somos gallegos. / Seredes iberos / Seredes do demo. / Nós somos dos celtas, / Nos somos gallegos. / (...) Nós somos do norte, / Nós somos dos suevos, / Nós somos dos celtas, / Nós somos gallegos. / (...) Vós sodes dos cingáros, / Dos rudes iberos, / Dos vagos gitanos, / Da gente do inferno; / Dos godos, dos mouros / E alarbios; qu'aínda / Vos leven os demos. / Nós somos dos galos, / Nós somos dos suevos, / Nós somos dos francos, / Romanos e gregos. / Nós somos dos celtas. / Nós somos gallegos.”¹⁶

¹⁶ Eduardo Pondal: *Novos poemas*. Vigo, Galaxia, 1971, 35-36. (Azon idézetek esetében, melyeknek nincs elérhető magyar nyelvű változata először az eredeti, galego nyelvű szöveget közöljük, melyhez minden esetben mellékeljük az adott részlet magyar fordítását.)

[Alánok vagyunk, / Kelták és szvévek, / De nem vagyunk kasztíliaiak, / Galegók vagyunk. / Lehettek ibérek / Lehettek az ördögé. / Mi a keltáktól származunk, / Mi galegók vagyunk / (...) Mi északiak vagyunk, / Mi a szvévektől származunk, / A keltáktól származunk, / Mi galegók vagyunk. / (...) Ti a cigányoktól származtok, / A nyers ibérektől, / A vándorcigányoktól, / A pokol népétől; / A gótoktól, a móroktól, / A keresztényevő araboktól; / Hogy vinne el titeket az ördög. / Mi a galloktól származunk, / A szvévektől származunk, / A frankoktól származunk, / A rómaiaktól és a görögöktől, / Mi a keltáktól származunk. / Mi galegók vagyunk.]

A nacionalista hévvel átítatott versben tetten érhető a galego identitás meglehetősen agresszív elválasztása a spanyol identitástól, melyet az antropológiai és kulturális genealógiák különbsége tesz lehetővé. Míg a galegók elsősorban a keltáktól és az északiaktól, valamint az ókor és a középkor kulturálisan legmeghatározóbb és legnagyobb örökséget hátrahagyó birodalmaitól származtatják magukat, addig a kasztíliaiak az európai kultúra integritására töre, hitetlen arabokkal és a civilizálatlan cigánysággal állnak szoros antropológiai kapcsolatban, másrészt pedig esetükben az ördöggel is kirajzolódik egy egyértelmű metonimikus érintkezés. Bár Pondal érvelése kissé ellentmondásos, hiszen a kelták mellett olyan különböző népcsoportokat is megemlít (pl. a kaukázusi alánok, a mediterrán görögök és rómaiak) a galegók genealógiájában, melyek korántsem köthetőek a kulturális és antropológiai elkülönöződés egyik alappilléreként tételezett északisághoz, a dekadens, ördögi dél és a nemes, progresszív észak (azaz a Mediterráneum és az atlanti régió) szembeállítására a vers és a galego nemzettudat fő öndefiníciós narratívájaként tételeződött a romantika korában.

A kelta származás és az északiság elméletének egyik első legnagyobb hirdetője Manuel Murguía történész volt. *Historia de Galicia* (Galicia történelme) című ötkötetes művében a galego történelem nagyívű romantikus-nacionalista újraírására tett kísérletet és többek között a kor fajelméleteire – elsősorban Gobineau és Gumplowicz munkáira az északi népek magasabb civilizációs szintjéről – támaszkodva hirdette nemcsak a galego faj és a galíciai táj másságát, de egyben

felsőbbrendűségét is az Ibériai-félsziget népcsoportjai között.¹⁷ Murguía elgondolásai a nemzetről, a fajról, a természetről, a nyelvről és az identitásról a romantika égisze alatt újjáéledő galego irodalomra, majd annak későbbi alakulására is meghatározó hatást tettek. Egy 1857-es *El nuevo Ossian* (Az új Osszián) című írásában példának okáért egy olyan nemzeti költő eljövételét jelenti be, aki magában hordozza a galego faj sajátos zsenialitását és kreativitását, és képes egy emberként a szabadságba vezetni régóta elnyomás alatt szenvedő népét. Valószínűsíthető, hogy Murguía ismertette meg a *Rexurdimento* költőivel Macpherson életművét és a kelta bárd mítoszát, melynek köszönhetően a galego költészetet hirtelen eláraszották a kelta mitológia hősei és történetei.¹⁸ Pár évvel az említett Ossian-szöveg publikálása után Murguía már meg van győződve róla, hogy a korábban vizionált nagy nemzeti költő végre megérkezett a galego irodalomba egy Rosalía de Castro nevű költőnő személyében. A nemzeti irodalom megújítása és egy új nemzeti nyelvű kánon megalapozása Galiciában egészen rendhagyó módon tehát egy női szerző személyéhez kötődik. Murguía tudatosítva ezt a nagy nemzeti költőfigura, a nemzeti kánon pátriárkájának víziója, valamint a nőiség közötti ellentmondást felteszi a kérdést:

„Y si es una mujer, una mujer que después de penosos trabajos, tal vez abrumada bajo el peso del cansancio físico y moral, toma su lira, la lira del corazón, espontánea, franca, rica de imágenes, y esto en versos no solo fáciles y galanos, sino muchas veces en versos que no desdeñaría el mejor de nuestros poetas, (...) ha nacido para ser algo más que una mujer, tal vez para legar un nombre honroso a su patria?”¹⁹

[És mi van, ha egy nő, egy nő, aki a fájdalmas munka után, a fizikai és a morális erőfeszítések ellenére kezébe veszi a lantot és verselni kezd szívből jövőn,

ösztonösen, őszintén, és képekben gazdag, egyszerű és jól kidolgozott verseiben, melyek akár a legjobb költőink becsületére is válhatnak (...) arra hivatott, hogy több legyen, mint egy nő, és hogy dicsőséges nevét hagyja örökül a hazára?]

Majd egy ügyes retorikai fogással a költőnőhöz fordulva kijelenti, hogy „kiemelkedő helyet foglalasz majd el hazánk irodalmában.”²⁰ A történész jóslata minden kétséget kizáróan beteljesedett, hiszen Rosalía de Castrót nemcsak a romantikus költészet kiemelkedő hangjaként tartja számon az irodalomtörténet, hanem az első, modern galego nyelvű költőként is, aki képes volt megtörni a több évszázados kényszerű némaságot és lefektette egy új, jellegzetesen nemzeti irodalom és identitás alapjait. Castro 1863-ban megjelent *Cantares Gallegos* (Galego dalok) című kötete az első galego nyelven megjelent modern irodalmi mű, melynek jelentősége az évszázadokon át elfojtott nemzeti hagyomány szempontjából több mint szimbolikus. A romantika alaptulajdonságait szintetizáló, de azokon egyszerűen túl is mutató kötetnek a tudatos nyelvválasztás mellett a címe is erőteljesen jelentésszerű, hiszen a szerző már a paratextusban is jelzi a nemzeti kultúra és nyelv felé való egyértelmű elkötelezettségét, másfelől pedig egy olyan műfajmegjelölést szerepeltet, mely összhangban van a regionális néphagyományokból inspirálódó irodalommal. Castro ugyanis nem olyan hagyományos és kodifikált magasirodalmi formákat működtet, mint a szonett, vagy az óda, hanem a klasszicizmus univerzális kulturális tradíciójától elszakadó romantika logikáját követve a népköltészet és a népdalok világához nyúl vissza. A XV. század óta a magas kultúrából kiszorított galego a falusiasság bélyegét hordozó népnyelvként élt tovább, a népi kultúra és a *Volksgeist* legautentikusabb megnyilvánulásaiban, a folklórban és a népdalokban maradt fent. Castro mindennek tudatában egy, a modern galego költészet programadó szövegeként kanonizált előszóban indokolja meg a nyelv- és műfajválasztást, valamint a kötetben terítékre kerülő tematikák használatát. Murguía elgondolásait visszahangozva a galíciai faj és környezet radikális másságáról, Castro az atlanti jellegzetességekkel bír, termékeny, zöld és friss

¹⁷ Ramón Máiz: „Raza y mito cáltico en los orígenes del nacionalismo gallego: Manuel M. Murguía”. In: *Reis*, 1984/1., 155.

¹⁸ Juan Miguel Zarandona: „From Pondal (1835–1917) to Cabanillas (1876–1956): Ossian and Arthur in the Making of a Celtic Galicia.” In: Joanne Parker (szerk.): *The Harp and the Constitution: Myths of Celtic and Gothic Origin*. Leiden-Boston, Brill, 2016. 189.

¹⁹ Idézi Miguélez-Carballeira, 2014, 4.

²⁰ Uo., 4.

természetből indul ki, melyet szembeállít Kasztília-La Mancha száraz és meddő vidékével, majd ellentmondást nem tűrő, nacionalista hévvel kijelenti, hogy egy spanyol tartomány természeti szépsége sem vetekedhet Galiciáéval. „Galicia é sempre un xardín donde se respiran aromas puros, fresca e poesía...”²¹ [Galicia egy kert, ami mindig tiszta illatot, frissességet és költészetet áraszt magából...], Castro pedig ennek az egyedülálló, kivételes és egyfajta inherens líraiságot felmutató tájnak a sokáig figyelmen kívül hagyott szépségeit akarja megénekelni. „Deseo para cantar as bellezas da nosa terra naquel dialecto soave e mimoso que queren facer bárbaro os que non saben que aventaxa ás demais linguas en dozura e armonía.”²² [Tájunk szépségeit egy lány andalító, gyengéd és érzékeny dialektusban kívánom megénekelni, melyet barbárrá akarnak minősíteni, azok, akik nem ismerik el, hogy édességével és harmóniájával kiemelkedik a nyelvek közül.] A költőnő a kötetet Fernán Caballero spanyol írónőnek és néprajzkutatónak ajánlotta, aki regényeiben nem a spanyolokra jellemző lenézéssel, hanem őszinte csodálattal írt Galicia népéről és rurális hagyományairól. Az ajánlás egyfelől a galego népi kultúra irányába tanúsított egyértelmű szimpátiának szól, másfelől pedig annak, hogy Fernán Caballero is nő, nőként próbál érvényesülni egy szinte kizárólag férfiak által dominált és szervezett ibériai hagyományban. A nőiségnek tehát több szempontból is meghatározó szerepe van a *Cantares Gallegos*-ban. Egyfelől Castro személyében a modern galego irodalom alapítófigurája az európai kánonban egyedülálló módon egy női szerző, másfelől a kötet különböző női hangokat (parasztlány, koldusasszony, varrónő) megszólaltatva közvetlen módon tematizálja a galego nők sajátos helyzetét és tapasztalatait, harmadrészt pedig magát a galego identitást és az annak szerves részét képező nyelvet és tájat is alapvetően femininként definiálja. A galego nyelv, ahogy azt a kötet előszava is hangsúlyozza, édes, gyengéd, érzékeny, lány, andalító és messzemenően költői, azaz alapvetően a nőiség hagyományos attribútumait hordozza magában. Hasonlóképpen a táj is termékeny, illatos, friss és nedves, mely a száraz és kemény kasztíliai környezettel összehasonlítva ismételtelen csak a női princípiummal hozható összefüggésbe.

²¹ Rosalía de Castro: *Obras Completas Vol. II. Cantares Gallegos*. Madrid, Librería de los Sucesores de Hernando, 1909, 14.

²² Uo., 10.

A nyelv és a táj feminitásával összhangban maga a galiciai kulturális identitás is a nőiség alapján definiálja önmagát: Galicia a férfit hatalom által elnyomott, melankolikus, szentimentális, irracionális, mélységesen lírai, érzelmes és spirituális nemzet. Mindennek fényében egy női hang fejezheti ki leginkább a galego identitás lényegét, Galicia sajátos feminin kultúrája egy női költőn keresztül nyilvánulhat meg a legadekvátabb módon. Mindezzel és saját alapítószerével mintha maga a szerző és a lírai én is tisztában lenne, elég ha csak a már hivatkozott, programadó előszó mellett felidézzük a kötet első versét, az „Has de cantar” (Énekelned kell) című megszólításlakzatra épülő kompozíciót, melyben a lírai én egyértelműen a nemzet anyjaként pozicionálja önmagát.²³ A középkori *cantigák* világában megnyilvánuló nőiség gyakorlatilag továbbível a *Rexurdimento* mozgalma által újra életre hívott irodalmi hagyományba és Castrónak köszönhetően elválaszthatatlan részévé válik Galicia kulturális identitásának. Mindennek fényében egyetérthetünk Bánki Éva azon meglátásával, hogy a galego irodalom kis túlzással női irodalom.²⁴

A nőiség, ahogy arra igyekeztem rámutatni, ott van már a galego nyelvű irodalmi hagyomány kezdeteinél és végigkíséri az irodalmi tér későbbi formálódását. Az, hogy Galicia irodalmában a szintetizáló igényű nagyepikai alkotások rovására továbbra is a líra és a kispróza számítanak a legmeghatározóbb műfajoknak, társadalomtörténetileg visszavezethető a XIX. századi polgárosodási folyamat hézagosságára, de ugyanúgy összefüggésbe hozható a galego irodalom inherens feminitásával is, melynek legmegfelelőbb kifejezési formája továbbra is a költészet. „A literatura galega é feminista desde a raíz, transgresora, crítica, resistente. Instalarse onte e hoxe na lingua e na literatura galega é cargar co peso desta estirpe, aínda que sexa para rebelarse contra el.”²⁵ [A galego irodalom a gyökereitől kezdve feminista, transzgresszív, kritikus és ellenálló. Annak, aki helyet követel magának a galego nyelvben és irodalomban, mindig is számot kell vetnie ennek súlyával, akár úgy, hogy szembefordul vele. Ez így volt a múltban

²³ Uo., 17.

²⁴ Bánki Éva: „A barátdaloktól a posztmodernig. Néhány szó egy ismeretlen irodalomról”. In: *Nagyvilág*, 1992/6., 886.

²⁵ Anxo Angueira Vituro: „Algunhas claves da literatura galega contemporánea”. In: *A Trabe de ouro: publicación galega de pensamento crítico*, 2008/4., 530.

és így van a jelenben is.] Fogalmazza meg találón Anxo Angueira Viturro irodalmár, a Rosalía de Castro Alapítvány jelenlegi vezetője. Ennélfogva egyáltalán nem meglepő, hogy Castro figurája, költészete és öröksége továbbra is ott vibrál a jelenkor galíciai irodalmában és az olyan kortárs költőkre is hatással van, mint María do Cebreiro, aki egyébiránt irodalmárként egyike volt a Castro életmű körül kibontakozó posztmodern újraértelmezési hullám megindítóinak, kiszabadítva a verseket a rájuk rakódott nacionalista mítoszok és romantikus olvasatok labirintusából.²⁶

A Castro költői munkásságával megszülető galego nyelvű modern irodalmi mező további alakulásában döntő szerepe volt az *Irmandades da Fala* (A nyelv testvériségei) gyűjtőnév alatt megszerveződő értelmiségi csoportosulásoknak. Az 1910-es években a nagyobb városokban megalakuló társaságok a *Rexurdimento* mozgalommal útjára induló nacionalizmus kereteit és ideológiáját gondolták tovább. A XIX. századi romantikus regionalizmus határain túllépve az *Irmandades da Fala* hirdette meg a *galeguismo*, azaz a modern galíciai etnonacionalizmus eszméjét, melynek célkitűzéseit a mozgalom alapítóülésének – az 1918-as lugói I Assembleia Nacionalista (Első Nacionalista Nagygyűlés) – manifesztum-jellegű okiratában fektették le Antón Losada Diéguez vezetésével. A manifesztum egy kollektív szubjektum – az elnyomott galego nép – nevében szólal meg és egyenesen a spanyol királynak vezeti fel a programtervezetet, melynek első pontját és alapját a nemzeti autonómia kérdése képezi. A politikai, gazdasági, nyelvi és kulturális autonómia kialakítását a *galeguismo* egy, a Portugál Köztársaságot is magába foglaló, általános ibériai föderáció keretei között képzelte el, így Galicia a nacionalizmus hagyományos dogmáinak részben ellentmondva tulajdonképpen lemondott az önálló nemzet politikai ideáljáról és sokkal inkább a kulturális és nyelvi közösség eszméjét helyezte előtérbe. Az *Irmandades da Fala* megalapítása óta szerveződő galego nacionalizmus ennek fényében kimondottan atipikus az európai nacionalista mozgalmak körében: egyfelől nem ragaszkodik foggal-körömmel az önálló nemzet politikai entitásának ábrándjához, másfelől pedig politikai irányultságát tekintve sokkal inkább baloldaliként, semmint jobboldaliként

²⁶ Margarida García Candeira: „A nosa paixón pola verdade”. Romanticismo y resistencia en *Os inocentes* (2014), de María do Cebreiro”. In: *The Bulletin of Hispanic Studies*, 2017/1., 107.

határozza meg magát.²⁷ Az ibériai egységen belüli politikai autonómia mellett az alapítóirat a független galíciai parlament, törvényhozás és adórendszer kialakítását, a térség esztétikai szuverenitását, valamint a férfiak és a nők jogainak egyenlőségét szorgalmazza.²⁸ Bár az *Irmandades* programja kettős, hiszen egyszerre mozgat egy politikai és kulturális horizontot: ugyanúgy érinti a törvényhozást, az örendelkezést, mint a szabad nyelvhasználat és a galego nyelven való művészeti önkifejezés kérdéseit; mindazonáltal a társaságok tevékenységében artikulálódó és formálódó nacionalizmus sokkal inkább egyfajta erőteljes kulturális nacionalizmusként definiálható, mely a kulturális identitás, a nyelv, az irodalom és a művészet szuverenitását hirdeti az Ibériai-félsziget kontextusában. Mindezzel összhangban, ahogy arra Szilágyi Ágnes Judit felhívja a figyelmet, maga az *Irmandades da Fala* névválasztás is messzemenően jelentéssel bír, hiszen a kifejezés első tagja nemcsak az osztályhatárokon átívelő közösséget és testvériséget, az egy nemzethez (sőt, egyenesen egy nemzetséghez, családhoz) való tartozás érzését juttatja érvényre, hanem egyúttal a középkori ibériai városok önszervező csoportjaira is utal, melynek köszönhetően egyszerre hozza játékba a történelmi kontinuitás és az urbánus modernitás *desideratumait*. A kifejezés második eleme, a *fala*, pedig a saussure-i *parole* logikája alapján, a beszélt nyelv, az élő nyelvhasználat fontosságát hangsúlyozza, és újfent a történelmi kontinuitás elvét érvényesíti, hiszen a galego nyelv a középkor és a romantika között, ahogy arra korábban már utaltam, a spanyol politikai elnyomás miatt kiszorult az írásos kultúrából, csak az élőbeszédben tudott továbbélni.²⁹ A *Rexurdimento* logikáját követve a testvériségek tehát az alapítószövegben is

²⁷ Xosé-Manoel Núñez: „Regionális önfelismerés és radikális etnonacionalizmus között. A galego nacionalizmus alakulása 1960 és 2000 között a nyugat-európai felfogások tükrében”. In: *Hitel*, 2001/12., 93-94. A galego nacionalizmus egészen a mai napig érvényes, inherens baloldalisága egyébiránt már a XIX. században felfedezhető, elég, ha csak felidézzük az Eduardo Pondal és Rosalía de Castro részvételével 1856-ban megrendezett Banquete de Conxo (Conxói Vacsora) eseményét, melynek keretében a kor romantikus érzelmű, nacionalista értelmisége nemcsak megvendégelte, de egy nagyszabású, szabadtéri vacsora keretei között egyenesen ki is szolgálta a térség munkásait és parasztjait. A galego nacionalizmus, ahogy az a Conxói Vacsora példáján is látszik, nem az európai mércével elenyészőnek számító, kultúrateremtő polgári réteg magánügye, sokkal inkább egy inkluzív diskurzus, melynek hangsúlyos eleme a különböző társadalmi osztályok összekovácsolódása és szövetsége a nemzeti autonómia védelmében.

²⁸ *Manifesto da Assembleia Nazonalista de Lugo*. Centre Maurits Coppeters, Digital Library of National Movements in Europe, s.d., 5-6.

²⁹ Szilágyi Ágnes Judit: „Vicente Risco és a galego nacionalizmus elmélete”. In: *Világtörténet*, 2004/2-3., 75.

megfogalmazott nyelvi és esztétikai autonómia kialakítását és védelmét szorgalmazták, és a kulturális identitás megőrzését a romantika ideológiai örökségével analóg módon a széleskörű, a városokra is kiterjedő szabad nyelvhasználat, valamint a galego nyelvű, jellegzetes irodalmi termelés alapján képelték el. Mindebből kifolyólag talán nem meglepő, hogy a testvériségek megszervezését követő időszak – az 1920-as évtized és az 1930-as évek első fele – kiemelkedően termékeny periódusa a galego irodalomnak, művészetnek és a kulturális identitás elméletalkotásának egyaránt. Az *Irmandades* gondolatiságából alakult meg a korszak két legjelentősebb sajtóorgánuma, a konkrétan a Testvériségek által szerkesztett és kiadott *A Nosa Terra* (A mi földünk), majd 1920-tól kezdve a *Nós* (Mi) folyóirat. A Vicente Risco vezetésével életrehívott lap gyorsan Galicia meghatározóbb szellemi műhelyévé vált és egészen a Spanyol Polgárháborúig a galego kultúra és irodalom legautentikusabb fórumaként működött, melynek lapjain olyan írók és gondolkodók publikáltak figyelemre méltó műveiket, mint Alfonso Rodríguez Castelao, Ramón Otero Pedrayo, Antón Losada Diéguez, Ánxel Fole, Fermín Bouza-Brey, vagy éppen az egészen fiatal Álvaro Cunqueiro. A folyóirat intellektuális profilját és célkitűzéseit az első szám beharangozószövege foglalta össze.

„Temos unha fe cega, absoluta, inquebrantabel na vitalidade e no xenio da nosa Raza, e mais na eficacia do noso rioso. Oxe chegou á vida na nosa Terra, unha xeneración que se deprocatou do seu imperioso deber social de crearen para sempre a cultura galega. (...) *Nós* ha a ser a representación no mundo da persoalidade galega na sua ansia de s'afirmare como valor universal, autóctono, diferenciado, dentro ou fora da Terra. *Nós* ha a ser a afirmación pra sempre do verdadeiro ser da Galizia, do Enxebrismo, no que ela tén, debe e quere persistire. O Enxebrismo é a nosa orixinalidade específica, a nosa capacidá de creación, o noso autóctono dinamismo mental.”³⁰

[Vakon, maradéktalanul és megtörhetetlenül hiszünk Fajunk vitalitásában és zsenialitásában, öntudatra ébredésünk sikerében. Ma életre kelt Földünkön

³⁰ „Primeiras Verbas”. In: *Nós. Boletín Mensual da Cultura Galega*, 1920/1., 1-2.

egy generáció, mely végre felismerte, hogy elkerülhetetlen társadalmi feladata a galego kultúra visszavonhatatlan megteremtése. (...) A *Nós* megmutatja majd a világnak a Galicián belül és kívül is egyetemességre, önállóságra, és sajátos jellegének kinyilvánításra törekvő galego karaktert. A *Nós* az igazi galiciai lét kifejeződése lesz, a hazaszeretet kifejeződése, melyben Galicia tovább akar és fog élni. A hazaszeretet jelenti a mi sajátos eredetiségünket, teremtő energiáinkat és független eszmeiségünk dinamizmusát.]

A *Nós* Galicia kulturális függetlenségének és az autonóm galego kulturális termelés legitimitásának kinyilvánításával egy olyan művészeti és irodalmi programot hirdetett meg, mely univerzális igényű. Galicia így végre ki tudna lábalni alávett, félperiferikus pozíciójából és önmagát egy, a központi kultúrateremtő hatalmakkal egyenértékű esztétikai potenciálként érvényesítené. A *Nós* generációja és szellemi műhelye a galego nyelv és identitás védelmét, valamint annak elméleti és történeti meghatározását, illetve kontextualizálását tartotta fő feladatának, emellett azonban ugyanolyan tudatosan törekedett a kortárs európai eszmék, irodalmi, művészeti és filozófiai áramlatok közvetítésére és integrálására, mint a messze-menően különleges, bár globálisan a már jól ismert történeti és geopolitikai okok miatt szinte teljesen ignorált galiciai kultúra nemzetközi meg- és elismertetésére. A nagyhatású folyóirat tehát a kulturális nacionalizmust a modernizáció és az europeizáció projektjével kapcsolta össze, mindezt ráadásul anélkül, hogy az öngyarmatosítás csapdájába esett volna. A *Nós* oldalain kerültek publikálásra az Ibériai-félszigeten először, galego nyelvű részletek Joyce *Ulysseséből*, és az első Yeats, valamint Hölderlin versek galego fordításban,³¹ de közöltek szövegeket, fotókat és illusztrációkat a kor olyan jelentős, nemzetközi értelmiségieitől is, mint Georges Chennevière, Philéas Lebesgue, Annie MacSwiney, Hrand Nazariantz, Margot Spöner és Joseph Vendryès. A nemzetközi névsorból már lehet következtetni arra, hogy az irodalmi és művészeti fókusz mellett a lap egyfajta interdiszciplináris

³¹ Az ír származású Joyce és Yeats esetében természetesen a folyóirat által hirdetett és számos antropológiai, nyelvészeti, irodalomtörténeti és folklorisztikai tanulmánnyal alátámasztott atlanti-kelta kulturális szövetség és kontinuum elmélete is hozzájárult a szerzők kiválasztásához és a fordítások elkészítéséhez. Mindez azonban nem kérdőjelezi meg azt a történelmi tény, hogy az Ibériai-félsziget első Joyce és Yeats fordításai Galiciában jelentek meg.

tudás-archívumként működött, gyakran jelentek meg benne esszék, tanulmányok olyan különböző tudományterületekről, mint a nyelvészet, a régészet, a néprajz, az antropológia, a jog, a földrajz, a közgazdaságtan, a történelem- és a zenetudomány, melynek köszönhetően sikerült hidat vernie az irodalom, a művészetek és a tudományos diskurzus között.

A *Nós* megalakulásának évében egy önmagát a galíciai kulturális nacionalizmus eszmeiségével azonosító, költői ízlését illetően pedig kifejezetten radikális fiatal, Castelao közvetítésével és egy jóbarátjával, Rafael Diestével közösen, levélben kereste fel a folyóirat szerkesztőjét és szellemi vezetőjét, Vicente Riscót, és felkérte, hogy fejtse ki neki részletesen a *galeguismo* kulturális elméletét, valamint azt a szándékát is egyértelműen jelezte, hogy szeretne minél tevékenyebben részt venni a galego identitás körül formálódó kulturális forradalomban.³² Az akkoriban mindössze 19 éves költőt Manuel Antoniónak hívták, és nem sokkal később ő lett a galíciai avantgárd legkiemelkedőbb alkotója. Ha végigtekintünk a *Nós* 16 éves fennállásának történetén és a több tucat megjelent lapszámon, kirajzolódik egyfajta kettősség hagyomány és modernség között. A már idézett szerkesztői programban az alábbiakat olvashatjuk:

„Os colaboradores de *Nós* poden ser o que lles pete: individualistas ou socialistas, pasatistas ou futuristas, intucionistas ou racionalistas, naturistas ou humanistas; pódense pór en calquera das posicións posibles respeito das catro antinomias da mente contemporánea; poden ser hastra clásicos con tal de que poñan por riba de todo o sentimento da Terra e da Raza, o desexo coleitivo de superación, a orgullosa satisfacción de seren galegos.”³³

[A *Nós* közreműködői bármilyen áramlatot követhetnek: lehetnek individualisták vagy szocialisták, a múlt hívei vagy futuristák, az ösztön elkötelezettjei vagy racionalisták, a természet éltetői vagy humanisták; a mai gondolkodás négy antinómiája közül bármelyik lehetséges pozíciót felvehetik; akár még klasszicizálók is lehetnek, ha minden elé helyezik a Föld és a Faj nemzeti

érzését, az önmeghaladás kollektív vágyát és a galegóként való létezés büszkeségét.]

Egészen 1936-os megszűnéséig a folyóirat hű maradt az első számban felvezetett elviséghez, a hagyományosabb, még a romantikából táplálkozó poétikák, és a századfordulós tendenciák mellett helyet adott az avantgárd kísérletezésnek is. Ami az irodalmi orientáltságot illeti, a *Nós* nem követett vagy propagált egy konkrét irányzatot sem, teret engedett különböző, akár hagyományos, akár kísérletező esztétikai projektek kibontakoztatásának. A folyóirat nagyfokú esztétikai heterogenitása erre az alapelvezre vezethető vissza. Ez a sokszínűség, vagy egyszerűen csak a hagyományos és a modern dichotómiája, túllévelt a szépirodalom horizontján és a periodika vizuális arculatában is megnyilvánult. Az irodalmi és tudományos szövegek monolitikusságát megszakító festmények, illusztrációk és grafikák világában is megtalálható a hagyományosság és a kísérletezés ezen kettőssége. Castelao és Colmeiro népművészeti ihletésű rajzai mellett ott vannak Cándido Fernández Mazas, Luís Huici és Manuel Méndez formabontó, a történeti avantgárd esztétikáihoz közelítő művei.³⁴

Az avantgárd legmarkánsabb galego nyelvű képviselője, mindazonáltal a már említett fiatal költő, Manuel Antonio lett. A romantikus költészet és a századfordulós áramlatok világától való eltávolodásában, valamint a kísérletező poétikákhoz való közelkerülésében nagy szerepe volt Vicente Riscónak. Az ambiciózus fiatal költő már hivatkozott levelére Risco egy hosszabb választ küldött, melyben körbejárta a *galeguismo* elméleti alapvetéseit. Ezzel megindult egy termékeny levelezés a tapasztalt értelmiségi és a fiatal költő között, melynek keretében Risco az alig húsz éves pályatárs figyelmébe ajánlotta a nemzetközi avantgárd olyan, különböző diskurzusokat mozgó alkotóit, mint Apollinaire, Marinetti, Metzinger, Pound, Picabia és Huidobro, a szerzőkhöz bibliográfiát mellékelte, illetve röviden ismertette az avantgárd egyes áramlatainak lényegét.³⁵ Tulajdonképpen

³⁴ Ana Belén Fortes – Dolores Vilavedra: *Diccionario da Literatura Galega II. Publicacións periódicas*. Vigo, Editorial Galxia, 1997, 334-335.

³⁵ Benito Varela Jácome: „La influencia de Vicente Huidobro en la poesía de Manuel Antonio”. In: Eva Valcárcel (szerk.): *Huidobro. Homenaje 1893-1993*. Universidade da Coruña, A Coruña, 1995, 166-167.

³² Carmen Mejía: „Manuel Antonio e a súa correspondencia”. In: *Ianua*, 2000/1., 73.

³³ „Primeiras Verbas”, 1920, 1.

az 1910-es évek végétől kezdve Risco számított az avantgárd első számú és talán egyetlen elhivatott közvetítőjének Galiciában. A *Nós* projektjében is felfedezhető modernizációs és europeizációs törekvéseivel összhangban ő jelentette meg az első galego nyelvű írásokat a futurizmusról, a kubizmusról és a *creacionismóról*, valamint az ő nevéhez fűződik az első galíciai futurista vers is. Manuel Antonio tehát egyértelműen Riscónak köszönhetően került az európai és a spanyol kísérletező áramlatok bűvkörébe, és vált a galego nyelvű avantgárd költészet legautentikusabb hangjává. Ricardo Carballo Calero olvasatában Antonio lényegileg különbözik mind a *Nós* generációjában megnyilvánuló, mind az azt megelőző lírai beszédmódoktól, mivel egyfajta szakadást képez a galego nyelvű hagyománnyal. Bár politikailag messzemenően nacionalista, költészetében viszont eltávolodik Galicia irodalmi diskurzusaitól és az európai avantgárd kísérletező esztétikáját követi. Poétikájára a legnagyobb hatást azon formabontó alkotók tették, akiknek nagy részét Risco közvetítésével ismerte meg: Mallarmé, Cocteau, Apollinaire, Epstein, Cendrars, Aragon, Huidobro; kiterjedt rianxói könyvtárában az említett szerzők művein kívül olyan, a nemzetközi avantgárd szempontjából kiemelt fontosságú folyóiratok is ott voltak, mint a *Manomètre*, a katalán *Prisma* és a Borges által szerkesztett *Proa*,³⁶ ami egyértelműen mutatja Antonio esztétikai irányultságát és kozmopolita érdeklődését. Bár a sokszor tengerészköltőként, vagy a tenger költőjeként (*o poeta do mar*) emlegetett, a kor erőteljesen mitizált betegségében – tuberkulózis – fiatalon elhunyt Antoniónak életében mindössze egy rövid verseskötete jelent meg (*De catro a catro*), mely egy közepes méretű tengerjáró hajón töltött, közel egy éves szolgálat tapasztalatából született, folyamatosan publikált Galicia irodalmi folyóirataiban (*A Nosa Terra*, *Nós*, *Alfar*, *Ronsel*) és a hagyományos poétikai eljárásokkal és tematikákkal szakító avantgárd legnagyobb hatású figurájává vált, költészete pedig, ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, egészen a mai napig fontos referenciapontja a galego lírának.

A múlttal való szakítás és egy új művészeti horizont kialakításának sürgető szükségességét az 1922-ben, Álvaro Cebreiro illusztrátorral és karikaturistával közösen jegyzett, de minden kétséget kizáróan Antonio által szövegezett

Máis alá! (Tovább!) című kiáltványban foglalta össze. Bár Antonio nem követett egyértelműen egy avantgárd irányzatot sem, a *Máis alá!* agresszív hangvétele és ellentmondást nem tűrő hagyományellenessége a futurizmushoz rokonítják, míg költészetében inkább az olyan spanyol nyelvű -izmusok hatása fedezhető fel, mint az *ultraísmo* és a chilei Huidobro nevéhez kötődő *creacionismo*. A *Máis alá!*-ban Antonio az avantgárd manifesztumok jellegzetesen militáns radikalizmusával kel ki kortársai poétikai tradicionalizmusa, hagyománytisztelete és a galego költészet XIX. századi öröksége ellen. Antonio szerint a *Nós* generációja által meghirdetett új, immáron második galíciai *Rexurdimento* semmit sem ér, ha nem társul hozzá egy komoly esztétikai megújulás. A manifesztum ennek fényében az „öregék” kritizálásából indul ki, Antonio azonban gyorsan megmagyarázza, hogy mit ért pontosan az „öregék” (*os vellos*) kifejezésen: azokat a fiatal, kortárs írókat, akik esztétikailag még a múltban élnek és továbbra is a múltból megörökölt hagyományos formákat, tematikákat és motívumokat használják.³⁷ Az idő és a fejlődés természetes logikája alapján, ahhoz hogy egy tényleges szellemi megújulás jöhessen létre, a múltat és annak képviselőit el kell temetni. Antonio jellegzetesen avantgárd szakadás-logikája szerint, mely a kiáltvány címében a kassáki „előre!” imperatívuszát visszhangozza, nemcsak a múltba ragadt kortársakkal, de a hagyomány nagy képviselőivel, a múlt igazi szimbólumaival is le kell számolni. „Nós non admiramos a ninguén nin nos coidamos inferiores a ninguén” [Nem csodálunk senkit és nem gondoljuk, hogy bárkinél alacsonyabb rendűek lennénk].³⁸ Jelenti ki ellentmondást nem tűrően a fiatal költő mielőtt rátérne a XIX. századi szerzők, a galíciai irodalom kultikus tisztelettel övezett alapítófigurái jelentőségének megkérdőjelezésére. Meglátása szerint Losada középszerű és egyenesen undorító (*noxento*) ruralizmusának béklyóitól már régóta meg kellene szabadulni, ugyanúgy, ahogy Pondal szűklátókörű bárd-kultuszának korlátoltságán is túl kellene lépni. Nem kerülheti el Antonio kritikáját a galego kultúra legnagyobb mítosza és szünekdochéja Rosalía de Castro személye és életműve sem. Bár a galíciai irodalmi diskurzus elindítóját illetően a szöveg valamivel megengedőbb, mint Pondallal, Losadával

³⁶ Ricardo Carballo Calero: *Historia da Literatura Galega Contemporánea 1808-1936*. Editorial Galaxia, Vigo, 1981, 693.

³⁷ Manuel Antonio: „Mais alá!”. In: https://www.ogalego.eu/exercicios_de_lingua/lit/maisala.html

³⁸ Uo.

és Currosszal szemben, hiszen elismeri, hogy Castrónak köszönhetőek a galego nyelvű irodalom legnagyobb vallomásos versei, mindazonáltal véleménye szerint az életműre rányomja a bélyegét egyfajta nevetségesen romantikus attitűd (*falso romantismo*).³⁹ A múlt szerzőinek és kultúrateremtő tevékenységüknek Antonio szerint sokkal inkább a galego nyelv és identitás életben tartása, valamint a nacionalista eszmék közvetítése miatt van megkerülhetetlen jelentősége, a XX. század költőinek függetlenítenie kell magukat a múlt század hagyományos és középszerű irodalmi diskurzusaitól, melyeknek kialakításáért a felsorolt alapítófigurák voltak felelősek. A galego irodalomnak, ahhoz hogy fejlődni tudjon, elsősorban engedelmessé kell a manifesztum címébe foglalt felszólítás – a „tovább!” – kényszerítésének: „Cómpre romper a marcha pola mesma estrada que fagamos cos nosos pasos e afrontar nela unha peregrinaxe sen chegada, porque en cada relanzo do camiño agárdanos unha voz que nos berra: ¡Máis alá!” [Előre kell törni az úton, melyet a saját lépteinkkel nyitunk és fel kell vállalni egy olyan új zárandoklás terhét, mely sehová sem vezet, hiszen minden elágazódásnál ott vár minket egy hang, ami ránk ordít: Tovább!].⁴⁰

Hogy miért érezte szükségét Manuel Antonio annak, hogy megírjon egy ilyen, a galego kultúra legnagyobb tiszteletben tartott figuráival szemben messzemenően kritikus és demitizáló élű szöveget egy gyakran második *Rexurdimentó*ként is definiált, több szempontból fokozottan termékeny időszakban, arra az uralkodó poétikai formák és motívumok világában kell keresni a választ. Ahogy azt már korábban láthattuk, a kor irodalmi mezejének egyik legnagyobb hatású alakja, Risco kifejezetten érzékeny volt az avantgárd irányába, mindazonáltal a *Nós* generációjára nem volt kimondottan jellemző a kísérletezés, és poétikailag a költők nagy része vagy kanonizált és kodifikált versformákat működtetett vagy a castrói örökséget követve, a népköltészet motívum- és formavilágából merített ihletet. A fiatal költő így egyfajta ellentmondást látott a galego identitás modern újraértelmezése és újraalkotása, valamint az uralkodó, hagyományos irodalmi formák között, melyek nem követik a húszas években kiteljesedő, összetett szellemi megújulás ritmusát. Antonio olvasatában – ahogy azt egy levelében Castelaónak

kifejtette – a romantika által a magas kultúrába átemelt népművészetre korántsem úgy kell tekinteni, mint egy vakon és kritikátlanul követendő modellre, a folklórnak és a népköltészetnek sokkal inkább egyfajta lebegő alapját kellene képeznie az aktuális irodalmi termelésnek.⁴¹ Antonio így politikai *galeguismo*ja ellenére, a *Máis alá!*-ban megfogalmazott nézeteivel összhangban, művészetiileg egyértelműen a kollektívizmus elé helyezte az individualizmust, tette mindezt egy olyan időszakban, mely sokkal inkább a közösségépítésben és a nemzeti értékek kollektív megtartásában volt érdekelt, és ezt a munkát elsősorban különböző csoportok (*Irmadades da Fala*, a *Nós* folyóirat csoportja) összehangolt működésének segítségével képzelte és végezte el.

Antonio kísérletező individualizmusának csúcsteljesítménye a költő egyetlen, életében megjelent verseskötete, a már említett, 1928-as *De catro a catro* (Négytől négyig). A mindössze 19 verset tartalmazó lapidáris kötet sok szempontból az 1922-es kiáltvány iránymutatásainak nyomában jár. A versek nem követnek semmilyen ritmus vagy rímképletet, nem használnak központozást, és szabálytalan, folyamatosan változó sorszámú stórfákból épülnek fel, melyek vizuális struktúráját a dupla vagy akár tripla behúzások teszik rendhagyóvá. Az alcímében csak „dátum nélküli hajónapló lapjaiként” hivatkozott kötet bár fő közege a galego képzeletvilág mitikus kulturális tereként tétéleződő tenger, tengerábrázolásában és viszonyával a határtalan víztömeghez nagyban eltávolodik a galíciai hagyománytól és ugyanolyan formabontónak hat, mint formai tekintetben. A hol a *creacionismo*, hol az *ultraísmo*, hol pedig a kubizmus formanyelvét mozgó kötetben a tenger a ráboruló sötét éjszakai éggel és a csillagokkal nem az utazások, a felfedezések, a kivándorlás, a tragédiák és a kalandok közege, sokkal inkább egy messzemenően absztrakt, hol személyes, hol pedig metafizikai tér, melyből felszívódott a történelem. A 2019 óta magyarul is hozzáférhető kötet fordítójának, Mohácsi Árpádnak a szavait idézve:

„A szélcsend időnként olyan tökéletes, hogy minden mozdulatlan marad. Ez a mozdulatlanság egyfajta halál, az utazás ellentéte. Még a hajó is koporsónak tűnik. Az utazás, a mozgás, a tenger önmaga ellentétébe fordul, statikus lesz,

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Idézi Anxo Tarrío Varela: *Literatura Galega. Aportacións a unha Historia crítica*. Edicións Xerais de Galicia, Vigo, 1994, 250.

és megszűnik az idő. (...) A megfosztottság lírája ez, a szélcsendes tenger nem tenger, éppen a lényeg hiányzik belőle; az álló hajó nem hajó, a megállt idő nem idő, az utazás mozgás nélkül nem utazás. Nem létezik semmi önmagában, mert minden ismétlődik, az óceán ilyen értelemben a sehol sincs világa. A versekben gyakran emlegetett tenger (...) azonban nem egyszerűen egy természeti egység, vagy pontosabban fogalmazva a tenger élménye, az a tenger, amelyet a költői én láttatni szeretne, amelyet ő személyesen megél.⁴²

Mindazonáltal nem Manuel Antonio volt az avantgárd egyetlen képviselője és közvetítője Galiciában. Az Antonio által is kultivált kísérletező esztétikákat követő fiatal költőket, akik jellemző módon a századforduló táján, vagy kicsivel utána születtek, *Novecentistas* azaz a „kilencszázadok” néven tartja számon az irodalomtörténet és olyan szerzőket sorol alá, mint Luís Amado Carballo, Luís Pimentel, Eduardo Blanco Amor vagy éppen Rafael Dieste. A költői nyelv megújításának figurái közül Manuel Antonio mellett azonban a kilencszázadok generációja után fellépő, a világirodalmi és a magyar olvasó számára elsősorban prózaíróként ismert Álvaro Cunqueiro nevét kell mindenképpen kiemelni. A mondoñedói születésű Cunqueiro, a galiciai avantgárd alapítófigurájának korai halála után két évvel érkezik meg az irodalomba és első köteteiben az Antonióra is nagy hatást tett és nyilvánvalóan az általa közvetített *creacionismo* mellett a kubizmus, valamint a szürrealizmus öröksége figyelhető meg. 1933-ban megjelent, *Cantiga nova que se chama Riveira* (A Riveirának nevezett új dal) című kötetével viszont egy teljesen új irányt jelölt ki a kor irodalmában. A *neotrobadorismo* néven számontartott irányzat valójában az első jellegzetesen galiciai irodalmi tendencia, melynek kialakulása elválaszthatatlan az addig szinte teljesen ismeretlen középkori *cantigák* jegyzetekkel ellátott kritikai kiadásától az 1920-as évek második felében. A *cantigák* és egy autonóm középkori galego nyelvű hagyomány „felfedezése” komoly hatást tett a kor értelmiségére és a barát-, illetve szerelmesdalok jellegzetes formanyelvét és motívumait több költő is elkezdte átszajátítani (Fermín Bouza Brey, Xosé María Álvarez Blázquez, Johán Vicente Viqueira). A legkreatívabb módon azonban

egyértelműen az avantgárd poétikáiból érkező Cunqueiro nyúlt vissza a *cantigák* világához, az 1933-as kötet verseiben ugyanis a középkori galego líra sajátos témái és szerkesztésmódja helyenként modernista törekvésekkel találkoznak.⁴³

Az *Irmandades da Fala* és a *Nós* csoport komoly kultúra- és identitásteremtő tevékenységét, valamint a Manuel Antonio és a *neotrobadorismo* által megindított poétikai megújulást derékba törte Franco hatalomra kerülése és a diktatúra kiépülése. A Franco rezsim a mind társadalmilag, mind ideológiailag, mind etnikailag, mind nyelviileg megkérdőjelezhetetlenül egységes Spanyolország ideáljának nevében brutálisan korlátozta a katalánok, a baszkok, és a galegók autonómiáját, ellehetlenítette a nyelvhasználatot és a saját kultúra, a saját identitás kifejezését, betiltotta a nemzeti szimbólumok használatát, igyekezett elfojtani a regionális népszokásokat. „A castellano spanyol nyelv kizárólagos használata, valamint a nemzetikatolikus Új-Spanyolország normái és a kulturális homogenitás váltak a követendő iránnyá, ezektől eltérni nem lehetett, mert a bűnösök árulónak, valamint – a korabeli francóista szóhasználattal élve – »ateista judeoliberálbolsevik szabadkőműves összeesküvőnek« találtattak.”⁴⁴ Írja egy tanulmányában Lénárt Tamás. A XX. század első évtizedeiben kibontakozó, fokozottan termékeny és egyre inkább szervezettebb második *Rexurdimentónak* a diktatúra maximálisan intoleráns kisebbségpolitikája és az egységes Új-Spanyolország megteremtését szolgáló, homogenizáló ideológiája, a centralista hispán nacionalizmus kiteljesedése vetett véget. A galego nyelv használatának korlátozásával párhuzamosan felszámolták a *galeguismo* eszméjéhez kötődő társaságokat, szellemi műhelyeket, illetve ellehetlenítették a galego nyelvű újságok, folyóiratok és könyvek kiadását. Galicia egy nyelviileg és kulturálisan messzemenően produktív és prosperáló időszak után ismételten alávetett helyzetben találta magát. Egy, az 1940-es években, Galiciában terjesztett francóista propaganda-röplap szövege egészen szimptomatikus a diktatúra kisebbség- és nyelvpolitikáját illetően: „Hable bien. Sea patriota. No sea bárbaro. Es de cumplido caballero que Ud. hable nuestro idioma oficial, o sea, el castellano. Es ser patriota. Viva España y la disciplina y nuestro idioma cervantino.” [Beszéljen szépen. Ne viselkedjen barbár módra. Úriemberi kötelessége, hogy

⁴² Mohácsi Árpád: „Manuel Antonio versei elé”. In: *Horizontoktól két hangra. Kétnyelvű verseskötet Manuel Antonio és Federico García Lorca galego verseiből*. ELTE BTK Galego Nyelvi Központ, Budapest, 2019. 10.

⁴³ Calero, 1981, 752-753.

⁴⁴ Lénárt Tamás: „Katalónia a 20. században”. In: *Rubicon*, 2017/11., 61.

hivatalos nyelvünket, azaz a kasztíliait beszélje. Ez a kötelessége hazafiként. Éljen Spanyolország, a fegyelem és a mi cervantesi nyelvünk.]⁴⁵ A nyelvhasználatot és a kulturális identitás kifejezését érintő komoly korlátozások, valamint a baloldali értelmiség szabályszerű üldözése emigrációba kényszerített számtalan galego író, költőt, művészt, politikust és gondolkodót. A diktatúra első évtizedei alatt így alapvetően az emigránsközösségek váltak a galego nyelvű irodalom és kultúra fenntartóivá és terjesztőivé. A XX. század komoly irodalom- és kultúrateremtő aktivitása a harmincas évek végétől az Atlanti-óceán túloldalán létrejövő, alternatív terekben folytatódott, melyeket a Galiciát elhagyni kényszerülő értelmiség hozott létre. A legnagyobb számú galego emigránsközösségek Argentínában, Kubában, Uruguayban, Venezuelában és Brazíliában alakultak ki, Buenos Aires és Havanna pedig az időszak legjelentősebb kulturális központjaiként emelkedtek ki.⁴⁶ A galego kultúra transzatlanti heterotópiáiként működő közösségek nemcsak a *galeguismo* eszmeiségét és a galego nyelvet tartották életben, de egyúttal megszervezték saját kulturális nyilvánosságukat és létrehozták a kultúráközvetítés alapfórumait, újságokat, folyóiratokat alapítottak, könyveket adtak ki és rádióműsorokat készítettek. A korábban egy viszonylag kis területre korlátozódó és relatíve egységes irodalmi és kulturális tér így különböző alközpontokra osztozott fel és szétterjedt az amerikai kontinensen. Ebben az egészen bizarr helyzetben, több ezer kilométerre az anyaországtól fejlődött tovább a galego irodalom és a nemzeti identitás kulturális diskurzusa. Csak, hogy a legnagyobb neveket említsük, Castelao és a „kilencszázadosok” generációjából jövő Rafael Dieste is Argentínában írta meg több jelentős művét.

Mindeközben a diktatúra törekvései és a polgárháborút követő közel másfél évtizedes, a Sötét Évszázadok emlékezetét megidéző, kényszerű hallgatás ellenére sem rekesztődik be teljesen Galiciában a nemzeti nyelvű irodalmi termelés.

⁴⁵ Idézi Bernadette O'Rourke: *Galician and Irish in the European Context. Attitudes Towards Weak and Strong Minority Languages*. Palgrave Macmillan, New York, 2011, 53.

⁴⁶ Buenos Aires a maga közel százezer fős galego közösségével az 1950-es években nemcsak a diaszpóra számszerűleg legjelentősebb központjának számított, de egyúttal a legnagyobb galego lakossággal számoló város volt az egész világon, beleértve magát Galiciát. Lásd. Ruy Fariás: „La ciudad gallega más grande del mundo”. In: Ruy Fariás (szerk.): *Buenos Aires Gallega. Inmigración, pasado y presente*. Comisión para la Preservación del Patrimonio Cultural de la Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Buenos Aires, 2007, 19.

„(...) unha vez máis, a literatura galega, como unha encarnación do mito de Sísifo, despois de coñecer etapas de florecemento e conseguíntes depresións, tivo que comezar a penosa ascensión que a erguese, polo menos, ata os niveis da Época Nós.”⁴⁷

[...a galiciai irodalomnak a Sziszüphosz mítosz egyfajta megtestesítőjeként virágkorok és azokat követő hanyatlások után ismételen bele kellett fognia az építkezés fájdalmas munkájába, ahhoz hogy vissza tudja tornászni magát a *Nós* korszak szintjére]

Az irodalmi tér alakulásának szempontjából döntő jelentőségű esemény az Editorial Galaxia 1950-ben történő megalapítása. Az egészen a mai napig működő kiadót a galeguista érzelmű Ramón Piñeiro és Ramón Otero Pedrayo alapították azzal a céllal, hogy újraélesszék az elnyomott nemzeti érzület és a galego nyelvű irodalom diskurzusát. A Galaxia így egyszerre működött egyfajta összetett irodalmi, kulturális és politikai fórumként, jelentősége a galego nyelvű irodalom fenntartásában a diktatúra alatt (és utána is) felmérhetetlen jelentőségű.⁴⁸ A Galaxia feltűnése, kiadói és közösfőformáló tevékenysége csak a *Nós* horde-rejével mérhető össze a galiciai irodalmi mező történetében. A folyóirat körül csoportosuló olyan értelmiségiek, mint a már említett alapítószerkesztők Ramón Piñeiro és Ramón Otero Pedrayo, valamint Francisco Fernández del Riego, Xaime Isla Couto, Xoán Ledo, Sebastián Martínez Risco, Domingo García Sabell, Emilio Merino és Varela Jácome a Franco-rezsim homogenizáló-politikája és korlátozásai ellenére a *Nós* örököseként folytatták a korábbi galeguisták munkáját és igyekeztek megteremteni egyfajta kulturális kontinuitást a húszas évek nagy fellendülésével. A Galaxia generációjának (*Xeración Galaxia*) bár nem volt jellegzetes poétikája, az 1950-es években a folyóirat körül csoportosuló költők világát a galeguista eszmén felül a forma szabad kezelése, illetve a korhangulatnak

⁴⁷ Tarrío Varela, 1994, 303.

⁴⁸ Cristina Martínez Tejero: „Parámetros para el estudio de la producción editorial en contextos de dictadura y emergencia cultural. La editorial Galaxia en el período 1951-1973”. In: *Revista de Literatura*, 2017/1., 254.

és a történelmi helyzetnek megfelelő egzisztenciális hangoltság jellemezte.⁴⁹ Az 1950-es évek második felében azonban elkezdtek feltűnni olyan fiatal költők, akik alapvetően más hangon szólaltak meg és más témákat dolgoztak fel verseikben. Ezen elsősorban a Santiagói Egyetemhez kötődő fiatal költőknek már nem volt közvetlen tapasztalata a polgárháborúról, belépésüket az irodalmi mezőbe egyfelől a Festas Minervais nevű, évenként megrendezett költészeti fesztivál, másfelől pedig a Galaxia Kiadó *Illu Nova* (Új sziget) könyvsorozata keretezte, melyet kifejezetten pályakezdő fiatalok műveinek publikálására hívtak életre. Ez az 1960-as években kiteljesedő, új generáció egyfajta szociálisan érzékeny, ideológiailag elkötelezett költészetet kultivált, mely már az 1940-es évek óta jelen volt az irodalmi térben. Az alapvetően marxista ihletésű *poesía civil* világára erőteljesen hatottak Gramsci és Lukács elgondolásai esztétika és politika viszonyáról, valamint az olyan politikailag elkötelezett baloldali költők és alkotók, mint Pablo Neruda, Miguel Hernández, Antonio Machado vagy éppen Jean-Paul Sartre. A *poesía civil* egy olyan éhség és szárazság sújtotta, nyomorúságos Galiciát mutatott fel, mely Manuel Antonio művészeti programjához hasonlóan, bár teljesen más poétikákat és ideológiát mozgatva, dekonstruálta a zöldellő, termékeny atlanti táj romantikus toposzát, valamint az idealizáló ruralizmus üres képeit. Salvador García Bodaño „Galicia” című rövid verse több szempontból is paradigmátikus a *poesía civil* programját illetően. „Tenger és szántó föld Galicia,/ Galicia s a nyomora,/ jajos örömök földje,/ hol türelmet fal az éhség fia.”⁵⁰ A castrói költészet és a romantika identitásnarratívái által megkonstruált, és sokszor megénekelte hűvös, nőiesen termékeny, kifinomult, fenségesen szép és a népről gondoskodó galíciai táj kegyetlen, átoksújtotta vidékké változik, a büszke és őszinte galego ember pedig felszabadításra váró, nyomorult éhező lesz.

Az 1960-as évtized a társadalmilag tudatos költészet egyértelmű dominanciája mellett néhány infrastrukturális változást is hozott. A Franco rendszer lassú olvadásának köszönhetően a központi hatalom engedélyezte bizonyos kulturális szervezetek (Asociación Cultural de Vigo, O Galo, O Facho) és intézmények

megalakulását és működését. 1965-ben létrejött a Santiagói Egyetem Galego Nyelv és Irodalom Tanszéke, pár évvel később pedig megalapították az Instituto da Lingua Galegát (Galego Nyelvi Intézet), melynek fő feladata a galego nyelv szisztematikus vizsgálata és nyelvtörténeti kutatása mellett a normatív nyelvhasználat kialakítása volt. Ezeknek a lassú, de kultúr- és irodalompolitikai szempontból jelentős változásoknak a kezdőpontját a *Cantares Gallegos* megjelenésének centenáriuma, a könyv újrakiadása, és az évforduló köré szerveződő megemlékezések képezték. Rosalía de Castro figurája és a *Cantares Gallegos*, ahogy arra korábban már utaltunk, hatalmas szimbolikus potenciállal rendelkeznek a galíciai irodalom és kultúra számára, hiszen nemcsak megtörték a Sötét Évszázadok hosszadalmas nyelvi és kulturális csendjét, de egyúttal megalapozták a nemzeti nyelvű irodalom diskurzusát. A Sötét Évszázadok tragikus kulturális emlékezetét mozgásba hozó francói kisebbségpolitika évtizedei során a *Rexurdimento* projektjét megidéző centenárium komoly politikai tétet bírt, melynek tükrében egyáltalán nem meglepő, hogy egészen a mai napig egy infrastrukturális átrendeződés kezdőpontjaként van számontartva a galíciai hagyományban.⁵¹

A diktatúra összeomlását követő komoly politikai és kulturális változások értelemszerűen az irodalmi tér működés módját és uralkodó dinamikáit is drasztikusan felülírták. A redemokratizációs folyamatot övező általános eufóriában átstrukturálódott a könyvkiadás, új, független kiadók és folyóiratok bukkantak fel, megalakult az Asociación de Escritores de Lingua Galega (A Galego Nyelvű Írók Szövetsége), valamint a galíciai PEN Club, új irodalmi díjakat alapítottak (Concurso Nacional de Poesía o Facho, Premio Leliadora) az immáron korlátozások nélkül használható galego nyelv, kultúra és identitás széles körű propagálására, véget ért az irodalmat a korlátozások miatt meghatározó kétnyelvűség 1950-es évek óta tartó időszaka. José Colmeiro meglátása szerint a politikai autonómia visszaállítása óta példaértékű termékenység figyelhető meg a galíciai kulturális életben. A korábban gazdasági, nyelvi és kulturális szempontból másodlagosnak és marginálisnak tartott régió egy összetett deperiferizálódási folyamaton ment keresztül

⁴⁹ Miguel González Garcés: *Poesía Gallega de Posguerra (1939-1945)*. Ediciones del Castro, La Coruña, 1976, 43.

⁵⁰ Salvador García Bodaño: „Galicia”. Tornai József fordítása. In: *Hitel*, 2001/12., 79.

⁵¹ Silvia Bermúdez: „Galician Women under Franco: Resistance, Clandestine Politics, and Poetry as Gendered Symbolic Capital”. In: Silvia Bermúdez – Roberta Johnson (szerk.): *A New History of Iberian Feminisms*. University of Toronto Press, Toronto-Buffalo-London, 2018, 275.

az utóbbi évtizedekben mind az ibériai, mind a globális térben, az évszázadokon keresztül szubaltern pozícióba kényszerített Galicia végre komoly kultúrateremtő és exportáló hatalomként emelkedett ki, melyben a santiagoói zarándoklat körül kikristályosodó turizmus és kultúripar, a galiciai *fast fashion* márkák (Zara, Bershka, Pull&Bear) általános elterjedése és a Deportivo de La Coruña nemzetközi kupasikerei mellett, a zenének, a filmművészetnek (Novo Cinema Galego) és az irodalomnak is kiemelt szerep jutott.⁵² Bár a nemzetközileg legelismertebb írók – Álvaro Cunqueiro és Manuel Rivas – elsősorban a prózájuknak köszönhetően íródtak bele a világirodalom globális körforgásába, az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb nemzetközi figyelem övezi a messzemenően komplex és innovatív galego nyelvű lírát is. Xoán Vicente Viqueira 1918-ban a *Nosa Terra* hasábjain az alábbi, akkoriban kétségkívül utópikus megállapítást tette Galiciával és a galego kultúrával kapcsolatban: „Galicia morális célkitűzése megvalósításra vár: hozzájárulni az emberiség nagy kultúrateremtő munkájához a saját, tiszta civilizációjával.”⁵³ Több mint száz évvel később a galeguista filozófus víziója beteljesedni látszik, hiszen Galicia saját kisebbrendűségi komplexusát végre önmaga mögött hagyta, és számtalan író, költő, képzőművész, filmrendező, divattervező munkájával és műveivel folyamatosan jelen van a globális kultúripar körforgásában.

A költészet világában egy átfogó paradigmaváltás a politikai és infrastruktúrális átrendeződés éveiben történt meg. A nevével is a szakadás, a törés fogalmára utaló Rompente csoport 1975-ben tűnt fel a horizonton és hatékonyan megtörte az évtizedek óta uralkodó *poesía civil* hatalmát. Az Antón Reixa, Alberto Avendaño és Manuel M. Romón vezetésével életre hívott csoportosulás saját esztétikáját a *vanguardismo* fogalmával határozta meg, ami tulajdonképpen értelmezhető a nemzetközi neo-avantgárd és posztmodern egyfajta sajátosan galiciai változatként is.⁵⁴ A Rompente csoportosulás esztétikáját egyfelől a hagyomány nagy narratívájával és az uralkodó, szociálisan érzékeny költészet diskurzusával való

drasztikus szakítás, másfelől a kísérletezés és az intermedialitás jellemezte. Az elméletalkotásban is érdekelt radikális társaság a neo-avantgárd jegyében videó-installációkat és performanszokat is tartott, melyekben a zene és képzőművészet kódjait párbeszédbe léptetve tette nyilvánvalóvá a hagyományos költészetfogalom és a művészeti ágak általános, adornói értelemben vett kirojtosodási folyamatát (*Verfransung*).⁵⁵ Burghard Baltrusch olvasatában a Rompente jelentősége nemcsak arra korlátozódik, hogy ellentmondást nem tűrő experimentalizmusával képes volt messzemenően megújítani mind a költészetet, mind a művészeti szcénát, hanem abból a szempontból is kimagasló jelentőségű, hogy sikerült bekanalizálnia Galiciát a posztmodernbe, felnyitotta a kulturális teret a széttartó posztmodern poétikák irányába.⁵⁶ A Rompente feloszlását követően az 1980-as években számos új irodalmi folyóirat jelent meg (*Dorna, Expresión Poética Galega*, etc.), mindazonáltal nem emelkedett ki egy egységes stílus, vagy irányzat sem, mely meghatározta volna a költészeti szcénát, melyet azóta sokkal inkább különböző hangok, beszédmódok, diskurzusok, poétikák és politikák heterogenitása és egyidejűsége jellemez. Az 1990-es évektől rajzolódik ki egy új költészeti *boom* mintázata az irodalmi mezőben, mely bár azóta eltelt három évtized, még mindig érvényben van. Az ezredforduló előtt feltűnő generációra, mely közvetlenül már nem tapasztalta meg sem a diktatúrát, sem a rendszer elnyomó nyelv- és kultúrpolitikáját, értelemszerűen a Rompente csoport radikális posztmodern projektje, másfelől pedig az 1980-as évek végén a Galaxia életműkiadásainak köszönhetően újrafelfedezett Manuel Antonio avantgárd költészete hatott legerősebben. Anxo Angueira Viturro egyenesen Manuel Antonio fiainak és lányainak (*fillos e fillas de Manuel Antonio*) nevezi az 1990-es években megjelenő új költészeti generációt, melyet ugyanúgy jellemez a saját kulturális mitológiával szembeni lázadás, mint a hagyományok radikális felforgatása.⁵⁷ A demokratizálódási folyamattal visszanyert kulturális autonómia és a periferikus pozícióból való elmozdulásra való törekvés jegyében a fiatal költők a regionális történeti és neo-avantgárdon túl elsősorban a spanyol nyelvű irodalom hagyományain kívül eső költészeti modellekben

⁵² Colmeiro, 2017, 4-5.

⁵³ Xoán Vicente Viqueira: „Politikai programom”. In: *Világtörténet*, 2004/2., 86.

⁵⁴ Burghard Baltrusch: „The Postmodern Avant-Gardes in Post-1975 Galician Literature: Rompente, Antón Reixa and Suso de Toro”. In: Kirsty Hooper – Manuel Puga Moruxa (szerk.): *Contemporary Galician Cultural Studies. Between the Local and the Global*. Modern Language Association, New York, 2011, 237-238.

⁵⁵ Theodor W. Adorno: *A Művészet és a művészetek*. Helikon Kiadó, Budapest, 1998, 7.

⁵⁶ Baltrusch, 2011, 237.

⁵⁷ Viturro, 2008, 533.

kerestek és találtak inspirációt. Sokan merítették a portugál nyelvű világ olyan, egyedülállóan jellegzetes hangú szerzőitől, mint Cesário Verde, Fernando Pessoa, Herberto Helder és Ruy Belo, de a kelta kulturális párhuzam miatt az ír költészet is komoly referenciaponttá vált (Seamus Heaney, Eavan Boland, Paula Meehan), nem beszélve a kortárs világlíra más alkotóiról. A spanyol nyelvű hatásoktól való eltávolodás ugyanolyan tudatos politikai döntés eredménye volt, mint a nagy kulturális potenciállal bíró periferikus irodalmakhoz (luzofón, ír) való közeledés. A történeti avantgárdból és a neo-avantgárdból átörökített radikalizmus és a marginális kánonokkal való intenzív dialógus mellett Xosé Luis Axeitos Agrelo a csend poétikájának térnyerését, a gyakran ironikusan dekonstruált személyesség és vallomásosság előtérbe kerülését, a metapoétikai tudatosság folyamatos performálását, valamint az ökológiai paradigma felbukkanását emeli ki az 1990-es években meginduló lírai *boom* horizontjából.⁵⁸ Egy másik fontos vetülete az utóbbi évtizedek galíciai költészetének, mely értelemszerűen elválaszthatatlan Maria do Cebeiro lírájának értelmezésétől, azonban, minden kétséget kizáróan a női szerzők egyre markánsabb jelenléte a kánonban és a női irodalom autonóm diskurzusának kiemelkedése.

Ahogy azt korábban már láthattuk, a nőiség kulturális diskurzusának meghatározó szerepe volt mind a galíciai líra, mind a nemzeti identitás formálódásában. A Rosalía de Castro költészete körül kikristályosodó irodalmi mezőben azonban a mitikus alapítófigura halála után, a kor kulturális dinamikáinak megfelelően nem váltak dominánssá a női szerzők, és közel egy évszázadot kellett várni arra, hogy újabb, meghatározó női hangok jelenjenek meg a galíciai lírában. Manuela Palacios három generációt különít el a XX. század második felének női lírájában. Az 1950-es években fellépő költőknek – Xohana Torres, Luz Pozo Garza, María Marino, María do Carme Kruckenberg – a diktatúra ellenséges környezetében, elnyomó nyelv- és kisebbségpolitikájában, valamint hagyományos, maximálisan férfiközpontú környezetében kellett kivívniuk és megvédeniük saját legitimitásukat. A második generáció az 1970-es években tűnt fel a horizonton. Az olyan szerzők, mint María Xosé Queizán, Chus Pato, Ana Romaní és Xela Arias az

⁵⁸ Xosé Luis Axeitos Agrelo: „A poesía galega nos últimos trinta anos”. In: *Coloquio/Letras*, 1995/7., 173.

egyetemi közelebből jöttek és egyszerre inspirálódtak az 1960-as évek végének általános emancipatórikus hangoltságából, valamint a feminizmus harmadik hullámának gondolatiságából. Ennek fényében egy meglehetősen militáns alapállás jellemzi a második nemzedéket, mind a nőkérdésben, mind pedig Galicia nemzeti autonómiáját illetően. Az 1990-es években jelentkező harmadik generáció, melybe María do Cebeiro tartozik, már egy demokratikus, globalizált és posztmodern világban szocializálódott, a szabad nyelvhasználat és a politikai önrendelkezés számára már adott volt, figyelmét így a nemzeti identitás és a nemzeti mítoszok újragondolása és a női írás elméleti kérdéseinek elmélyítése felé fordította. Ahogy arra Manuela Palacios felhívja a figyelmet, a három, különböző politikákat mozgató nemzedék képviselői kölcsönösen inspirálják egymást és gyakran létesítenek párbeszédet egymás között.⁵⁹ Xavier Frías Conde véleménye szerint az első és a második generáció formai értelemben korántsem olyan újító szellemű és radikális, mint az 1990-es években színre lépő harmadik nemzedék. A szerző szerint, ahogy arra tanulmányának címe is utal, a galego nyelvű kortárs költészet leginnovatívabb irányát a női szerzők határozzák meg, az avantgárd radikalizmusa, merészsége és kísérletező jellege jelenleg leginkább a Manuel Antonio lányaként (*fillas de Manuel Antonio*) is azonosított költőnők életművében mutatkozik meg.⁶⁰ María Xosé Queizán, a galíciai feminista kultúra és irodalom egyik legmeghatározóbb és leghosszabb ideig működő folyóiratának, a paradigmatis című *A Festa da Palabra Silenciada*nak (Az elnyomott hang ünnepe) a szerkesztője, pedig egyenesen egy új női *Rexurdimento*ként azonosítja a női szerzők egyre markánsabb térnyerését az irodalmi mezőben.⁶¹ A párhuzam a galíciai kultúra felvirágzását és a galego nyelvű irodalmi termelés kiteljesedését elhozó XIX. századi mozgalommal kifejezetten jelentéssé, hiszen ez az új *Rexurdimento* visszahozza végre az irodalomba a Castro figurájában megnyilvánuló, alapító nőiséget, másfelől pedig ugyanolyan újító jellegű diskurzusként tételződik, mint egy évszázaddal

⁵⁹ Manuela Palacios: „Galician Women Poets Today: Moving from Strength to Strength.” In: Mary O’Donnell – Manuela Palacios (szerk.): *To the Winds our Sails. Irish Writers Translate Galician Poetry*. Salmon Poetry, Cliffs of Moher-County Clare, 2010, 22-23.

⁶⁰ Xavier Frías Conde: “La poesía gallega de vanguardia: hoy más que nunca en las manos de las mujeres”. In: José Ramón Trujillo – Basilio Rodríguez Cañada (szerk.): *Actas Poética Última – 2006*. Fundación Rafael Alberti, Cádiz, 2007, 197.

⁶¹ María Xosé Queizán: „Unha Festa Poética. Presentación”. In: *Festa da Palabra Silenciada*, 2001/1., 2.

korábban a santiagoói költőnő romantikus lírája. Mindazonáltal, ahogy arra egy másik, nemzetközileg is elismert költőnő és teoretikus, Chus Pato is felhívja a figyelmet, a kortárs női szerzőknek mindenképpen újra kell gondolniuk viszonyukat Galicia kulturális hagyományával és elsősorban a nagy alapítófigurával és költészetével. Rosalía de Castro alakját egyfelől egy olyan mitikus aura övezi, mely nyomasztóan hathat a női szerzőkre, másfelől pedig mivel fellépése óta elenyésző számú női szerző bukkant fel az irodalmi térben, a kulturális tudat szinte automatikusan Castro életművéhez és jelentőségéhez méri a női írókat. Pato szerint, bár Castro jelentősége több szempontból tagadhatatlan, nem szabad kritikátlanul elfogadni a figurája és a költészete körül kikristályosodott narratívákat és mítoszokat, nem szabad hagyni, hogy ez a mitikus aura árnyékként boruljon a XXI. század női szerzőire.⁶² María do Cebreironak mind akadémikusként, mind költőként kulcsszerepe volt Rosalía de Castro életművének és alakjának újraértelmezési folyamatában. Annak a kritikai irányzatnak az elindulása a galíciai kultúrában, mely igyekszik kiszabadítani Castrót a szentimentális és nacionalista mítoszok szorításából, és olyan új aspektusait mutatja fel költészetének, melyek nem bénító, hanem épp ellenkezőleg inspiráló hatással lehetnek a kor női szerzőire, alapvetően Cebreiro kutatói és költői tevékenységének köszönhető. Meglátása szerint korántsem kell megtagadni Castrót és költészetét, sokkal inkább új közelítésmódokat és olvasási stratégiákat kell kifejleszteni, azaz meg kell kérdőjelezni a kanonizált olvasatok legitimitását és az értelmezési hagyomány egységét.⁶³

A nemzeti hagyományhoz és a kulturális identitáshoz fűződő viszonyrendszer megkérdőjelezése és átértelmezése egyébiránt a kortárs női líra egyik meghatározó jellegzetessége. Számos költőnő életművében kirajzolódik egy egyértelműen kritikai attitűd a galego identitás történeti mintázatát, a romantika óta fennálló nagy narratíváit és szimbólumait illetően. A Castro életmű körüli polémia mellett a ruralizmus és a táj kulturális szerepének átértékelése ugyanezzel a dekonstruktív alapállással hozható összefüggésbe. Bár a *poesía civil* megkezdte a *Rexurdimento* óta komoly identitáskonstruáló erővel bíró galíciai táj mítoszának megkérdőjelezését,

a természet és a szubjektum viszonyának mélyreható átértelmezése sokkal inkább a kortárs női szerzők műveiben teljesedik ki. Manuela Palacios szerint ezeknek a költőknek a verseiben nyilvánul meg először a galíciai kultúrhagyomány történetében egy sajátosan ökokritikai gondolat, mely a természetet immáron nem a romantika szentimentális és emancipatórikus energiáinak leképződéseként és a kulturális elkülönülés jelölőjeként tételezi, hanem sokkal inkább a szubjektum inherens természetpusztító negativitásával szembesíti.⁶⁴ Nagy valószínűséggel a galíciai partoknál 2002-ben bekövetkezett Prestige olajválság indította meg azt az ökokritikai hullámot, mely az említett tragikus esemény mellett a régiót sújtó erdőtüzek kérdését is tematizálja, rámutatva a természeti katasztrófák és a későkapitalizmus logikája közötti összefüggésekre, valamint a galíciai gazdaságot érintő posztkoloniális dinamikák működésére.⁶⁵ Cebreiro egyik versében az alábbi olvashatjuk: „Tagadni a kéket több, mint megnevezni./ Nem beszélek a tengerről: már nem lehet.” A sorok ökokritikai olvasata az emberi szubjektum és a természet közötti hierarchikus alá- és fölérendelési viszonyt kérdőjelezi meg, mely a természetről való beszédet egyfajta nyelvi kisajátításként, dominanciaként definiálja. Másfelől viszont a tengernek és a tengerről való beszédnek kiemelt szerepe van a galego identitás történetében. Cebreiro szerint a tengerről egyszerűen már nem lehet beszélni, ami egyrészt a téma és a kulturális toposz totális kiüresedését mutatja fel, másrészt pedig a másképpen beszélés szükségességét veti fel egyes, a galego identitással azonosított motívumok kapcsán. Ugyanebben a versben a tengerről való beszélés lehetetlensége ellenére, megjelennek olyan, a tengeri mitológiához kapcsolódó további elemek is, mint például a hajók és a halászháló szövő nők. A jellegzetesen galíciai motívumok azonban le vannak választva hagyományos jelentésükről és kontextusukról, nem egy konvencionális, romantikus eredetű metaforaláncolatba vannak beillesztve, ami sokkal inkább ezen tradicionális toposzok felszabadítását, átértelmezését, profanizációját feltételezi, semmint az

⁶⁴ Manuela Palacios: „Landscape in Irish and Iberian Galician Poetry by Women Authors”. In: *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, 2011/5., 7.

⁶⁵ Az utóbbi évtizedekben egyre gyakoribbá váló erdőtüzek kialakulásához elsősorban a papíripar által eszközölt, Galiciában nem őshonos eukaliptusz és fenyőerdők mesterséges kialakítása járult hozzá, melynek köszönhetően felborult az eredeti bioszféra egyensúlya és veszélybe kerültek jellegzetesen helyi növény- és állatfajok.

⁶² Palacios, 2010, 21.

⁶³ Margarida García Candeira: „A nosa paixón pola verdade”. *Romanticismo y resistencia en Os inocentes* (2014), de María do Cebreiro”. In: *The Bulletin of Hispanic Studies*, 2017/1., 107.

elhallgatást. A lapidáris „Nem beszélek a tengerről” kijelentés mindezek mellett egy másik, a női líra szempontjából releváns kérdéshez is elvezet. Ha a versben megnyilvánuló szubjektum leszögezi, hogy nem akar többet (konvencionális módon) beszélni a galíciai irodalmi hagyomány számára meghatározó motívumokról, ez azt feltételezi, hogy többek között olyan dolgokról fog beszélni, melyek különböző (politikai, történelmi, társadalmi, szexuális) okokból nem képezik részét ennek a tradíciónak. A posztmodern galíciai női líra ennek fényében nemcsak formailag, de a tematikák szintjén is nagyfokú innovációt mutat. A nőiség tapasztalatához kötődő új tematikának számít a testiség, a különböző testtapasztalatokról való reflexió. „(...) con las poetas actuales adquiere presencia poética el cuerpo, la relación material con el cuerpo humano y con el cuerpo lingüístico.”⁶⁶ [a kortárs nőköltőkkel jelenik meg a költészetben a test, az emberi testtel és a nyelvtessel való materiális kapcsolat]. Jegyzi meg ezzel kapcsolatban María Xosé Queizán, míg Xavier Frías Conde a nemzettest helyett a női test előtérbe kerülését figyeli meg a női lírában, melyet jól illusztrál a haza és a nőiség-anyaság szemantikai rétegeit egymásra vetítő *patria/matria* szójáték.⁶⁷

A testiség tapasztalatához kapcsolódik az erotika és a szexualitás erőteljes térnyerése a versekben. Az elhallgatott/elnyomott női vágy felszínre kerülésével a szexualitás gyakran már a pornográfia határát súroló, vállaltan provokatív közvetlenséggel jelenik meg a szövegekben; nem ritka a különböző perverzciók (szadizmus, mazochizmus, bondage, etc.) transzgresszív világának megidézése, valamint a nem heteronormatív szexualitás ábrázolása sem. Lupe Gómez, nagyhatású *Pornografía* (Pornográfia) című kötetének manifesztum-jellegű előszavában példának okáért a lemeztelenítés, a meztelen női test poétikájának és a pornográfiának a relevanciáját hirdeti.

„Pretendo destaparme, fotografarme para unha revista de nus literarios. Desvertirme no mostrador do libro. Quero que os meus lectores sexan pornógrafos, coas pernas abertas, esa xente que vexo pola rúa correndo detrás do sexo. Máis que presentarme en público quero irromper nas súas casas de cemento

berrando e animándoos a que danzen fóra dos circuitos de baile. Non quixera que me vexades como unha mercancia. Son un plato de comida, son de tripas e desilusión como vós.”⁶⁸

[Le akarok vetközni és pózolni akarok egy aktképekkel illusztrált irodalmi magazinnak. Le akarok meztelenedni a kirakatok könyvespolcain. Kitért lábú, pornográf olvasókat szeretnék, olyan embereket, akiket az utcán látok szexéhesen lololni. Nemcsak közszemlére akarom tenni magam, de ordítva be akarok rontani cementházaikba és rá akarom venni őket, hogy ne csak a bálokon táncoljanak. Nem akarok árunak látszani a szemetekben. Étel vagyok, és ugyanúgy mint ti, belekből és csalódásból állok.]

Az önfeltárlkozás metaforájaként is olvasható lemeztelenedésnek a szubverzív dimenziókon túl van egy másik fontos vetülete a kötetben, mely több női szerző számára is meghatározó. Gómez verseiben a meztelen női test szembemegy az uralkodó szépségkánon és -ipar normatív ideáljával, és egy olyan groteszk és szabálytalan formaként emelkedik ki, ami megkérdőjelezi a média által közvetített és kényszerített szépségkódok legitimitását.

A nőiség és a test megtapasztalásának új episztemológiájához kapcsolódik az anyaság tematizálása is. Az anyaság különböző, hol pozitív, hol pedig kifejezetten negatív aspektusait feltáró, vallomásos diskurzus a szülés és a gyereknevelés körül keringő, a boldogság ideáljának keretei közé szorított narratívákat és érzéseket bizonytalanítja el azzal, hogy rámutat a terhesség, a szülés, a szoptatás és a kismamasság fájdalmas és sokszor kegyetlen tapasztalataira, melyek még a posztmodern társadalomban is sokszor tabutémának számítanak. Teresa Moure *As fillas de Eva* (Éva lányai) című nagyhatású feminista esszékötetében az alábbi kérdéseket fogalmazza meg az anyaság irodalmi reprezentációjával kapcsolatban.

„¿Cantas descrições dun parto podemos atopar na literatura? ¿Cantas veces aparece a lactancia baixo a figura da nai-nutricia ou baixo a percepción, moi

⁶⁶ Queizán, 2001, 2.

⁶⁷ Conde, 2007, 201.

⁶⁸ Lupe Gómez Arto: *Pornografía*. Edicións Positivas, Santiago de Compostela, 2012, 13.

íntima, desa experiencia de pracer nas mulleres (unha experiencia, por certo, que é erótica tamén, aínda que a ollada masculina non a contemple como tal)? ¿Cantas veces a menstruación se converte nun motivo literario?⁶⁹

[Hány szülésleírást találunk az irodalomban? Hányszor jelenik meg a szoptatás a tápláló anya szempontjából vagy a női gyönyört adó tapasztalás, személyes perspektívájából? Hiszen minden bizonnyal egy részben erotikus élményről van szó, melyet a férfitekintet egyáltalán nem talál annak. Hányszor válik irodalmi motívummá a menstruáció?]

A nőiség materiális és diszkurzív tapasztalatainak és hagyományos narratíváinak felforgatása, ahogy láthattuk, a messzemenően heterogén kortárs galiciái női irodalom egyik nagy közös pontja. Legyen szó akár a testképről, akár a szexualitásról, akár az anyaság élményéről, a női szerzők gyakran akár sokkoló őszinteséggel és radikalizmussal tematizálják ezeket a sokszor komoly reprezentációs tiltásokkal övezett motívumokat, élményeket és érzéseket.

Egy másik érdekes újítás, mely több női szerző életművében megfigyelhető, nem más, mint egy sajátosan feminista genealógia (*modelo xenealógico*) beiródása a versekbe és a kötetekbe. A szövegekben gyakran bukkannak fel korábbi történelmi korok referenciális vagy fiktív nőalakjai (pl. Éva, Rúth, Médea, Antigoné, Euridiké, Pénélope, Ofélia, Cordelia, Rosalía de Castro, etc.). Ezeknek a szimbolikus hatalom ellen fellázadó nőfiguráknak a szerepeltetésével nemcsak a szövegek köziség terét nyitják meg a szerzők, de egyúttal egyfajta sorsközösséget is vállalnak a megjelenő karakterekkel, melynek köszönhetően szembesítik az olvasót az elnyomás általános és transzhistorikus jellegével, valamint a férfiuralom elleni küzdelem fenntartásának szükségességével.⁷⁰ Az alapvetően férfiak által formált és ellenőrzött irodalmi-kulturális kánon ikonikus nőalakjainak újragondolása mindemellett a posztmodern női szubjektum „feltalálásához” és

⁶⁹ Idézi María do Cebreiro Rábade Villar: „Galician Feminisms Post-1996”. In: Silvia Bermúdez – Roberta Johnson (szerk.): *A New History of Iberian Feminisms*. University of Toronto Press, Toronto-Buffalo-London, 2018, 378-379.

⁷⁰ María do Cebreiro Rábade Villar: „Relatos feministas e literatura nacional: o amor fati da crítica”. In: *Abriu*, 2014/3., 138.

beszédpozíciójának, a társadalomban és a kultúrában betöltött helyének átformálásához is hozzájárul. María do Cebreiro első kötetében, ahogy azt a könyv címe, az *Estadio do Espello* (Tükörstádium, 1998) is jelzi, mely egyszerre idézi meg a lacani elméletalkotást és az annak feminista továbbgondolását megvalósító Luce Irigaray művét, a *Speculum de l'autre femme*-ot (A másik nő tükre), a költői én számtalan irodalmi, mitológiai és történelmi nőalak (Mária champagne-i grófné, Mária Magdolna, a Vesta-szüzek, Mary Renault, Mary Shelley) hangján szólal meg, melyeket a María név köt egymáshoz és magához az implikált/referenciális szerzőhöz. Kötetünkben is olvasható *Ismaël et Agar dans le désert* (Izmael és Hágár a sivatagban) című versben a költői én hol érzelmileg, hol pedig a hangján keresztül a kitalált, fiáról a sivatag kegyetlen világában egyedül gondoskodó bibliai anyafigurával azonosul, a *Memoriában* (Az emlékezés) az örökké idegen, moábita Rúth figurája idéződik meg egy ószövetségi intertextusnak köszönhetően, míg az *A escrava* (A rabszolganő) című versben újfent Hágár, a sivatagba üzött rabszolganő története kerül terítékre, melyről különböző olvasatokat állít fel egy férfi és egy női értelmező. Míg a férfi a fallogocentrikus hatalommal és diszkurzussal azonosítható Isten hangjára, valamint az isteni hang által felvillantott jövőbeli genealógiára figyel fel, addig a nő a nyugati világ által gyakran megbélyegzett, valamint a judaizmus és a kereszténység világához mérten másodlagosnak tartott iszlám hagyománnyal, illetve a rabszolganő vándorlásával azonosul. A kitalált, marginális rabszolganő vándorlása olvasható akár a jelölő szabad vándorlásaként is, és így a jelentés alapvető rögzíthetetlenségét húzza alá. Egy jellegzetesen posztstrukturalista szempontból olvasva a vers két, eltérő interpretációs stratégiát, tágabb értelemben véve pedig két gondolkozási struktúrát, is felmutat: a jelölő dominálására és rögzítésére törekvő, monologikus, fallogocentrikus férfi hagyományt, illetve a jelölő és az identitás folyamatos szökését, vándorlását, disszeminálódását lehetővé tevő női hagyományt.

A jelölő, az igazság, a szubjektum, a hang és az identitás modernitásbeli monolitikus egységét megkérdőjelező szóródás egyébiránt María do Cebreiro közel negyed évszázadon átívelő költészetének talán egyik legjellegzetesebb, kötetről kötetre visszatérő jellegzetessége. „Ha megkérdeznéd miért írok, azt mondanám, »azért írok, mert nem tudok azonosulni semmivel«. Semmilyen pozícióval,

semmilyen hellyel, csak pár gondolattal, néhány emberrel.” Olvashatjuk a 2018-ban megjelent *Soños. Arquivos. Cartas* (Álmok. Archívumok. Levelek) című kötetében. Az írás Cebreiro felfogásában tehát nem más, mint a modernitás struktúrájának és nagyelbeszélésének lényegét képező, alapító szubjektivitás és rögzítettségének folyamatos megkérdőjelezése, illetve aláásása. Az identitáskérdésnek ez az egyértelműen posztstrukturalista, meglátásom szerint elsősorban deleuze-iánus és derridai ihletésű, megközelítése már Cebreiro irodalmi és akadémiai munkásságának párhuzamosságában is ott lappang. A pályafutásán végigvonuló folyamatos oszcillálás elmélet és költészet között a névhasználatban is lecsapódik. Míg versesköteteit María do Cebreiro néven publikálja, addig akadémiai szövegeit és elméleti tárgyú írásait konzekvens módon a hosszabb, hivatalosabb és teljesebbnek tűnő María do Cebreiro Rábade Villar néven jegyzi. A névhasználatban tetten érhető kettősség meglátásom szerint korántsem a költői identitás és az akadémikusi identitás merev szétválasztását jelöli, hanem éppen ellenkezőleg, a két terület közötti folyamatos párbeszédet, az elmélet „átszivárgását” a költészetbe, és a költészet inherens jelenlétét az elméletben. A María do Cebreiro néven publikált versek sokszor ugyanazokat az elméleti kérdéseket és tematikákat járják körbe, melyek az akadémiai kutatások tárgyát képezik, példaként említhetjük a nőiség és az identitás, a galego lírai hagyomány és a kortárs költészet problematizálását, a galíciai önértés mintázatának újragondolására és a Rosalía de Castro életművének újraolvasására tett kísérleteket, a kísértet fogalmát, valamint a regionális és a globális viszonya körüli reflexiót. *As terceiras mulleres* (A harmadik nők) című tanulmánygyűjteménye, mely a galíciai feminista elméletalkotás egyik meghatározó műve, pedig a nők hisztérikus ordításának kérdéséből indul ki, mely olvasatában a középkor óta kísérti a férfihang monologikus egységét, és a fallogocentrizmus hatalmát, mely hosszú évszázadokon át igyekezett elfojtani és elhallgattatni a női hangot.⁷¹ A tanulmánykötet a hang, a fallogocentrizmus és a hisztéria kapcsán elsősorban Derrida és Deleuze elgondolásaiból merít, melynek fényében korántsem meglepő, ha verseiben is többek között ezen két francia filozófus hatása érvényesül a legegértelműbben.

⁷¹ María do Cebreiro Rábade Villar: *As Terceiras Mulleres*. Editorial Galaxia, Vigo, 2005.

Egy rövid költői kommentárban saját életpályájáról az alábbi írja Cebreiro:

„Debe de ser difícil pensarse como »un«, pero aínda é máis difícil pensarse como »unha«. As autobiografías e as autopoéticas parten do mito da unidade do ser, que é un mito teolóxico. Coa miña perplexidade habitual, hoxe preguntome, ¿de que María lles falo?, ¿da que ri, da que chora, da que se gusta, da que non se soporta, da que fala (demasiado), da que cala (demasiado pouco)? Despois de todo, ¿quen somos nós para falar de nós?»⁷²

[Nehéz lehet önmagunkat egységes létezőként elgondolni, de még nehezebb önmagunkat egységes női létezőként elgondolni. Az önéletrajzok és a vallo-másos költészet a létezés egységének modern mítoszából indulnak ki, ami egy teológiai mítosz. Szokásos zavarodottsággal ma azt kérdezem magamtól, melyik Maríáról beszélek nekik? Arról, amelyik nevet, arról, amelyik sír, arról, amelyik szereti önmagát, arról, amelyik képtelen elviselni önmagát, arról, amelyik (túl sokat) beszél, arról, amelyik (túl keveset) hallgat? Végülis kik vagyunk mi, hogy magunkról beszéljünk?]

A szöveg több szempontból is meghatározó Cebreiro költészetét illetően. Egyfelől az egységes szubjektum mítoszának megkérdőjelezése és az identitás folyamatos szóródása, szökése az első kötettől kezdve markánsan jelen vannak a verseiben. Másfelől a férfi kulturális és diszkurzív dominanciájától elválaszthatatlan modern szubjektum pozícióját a női hang és egy, a nőiség tapasztalatára alapozott alternatív ontológia felmutatása tudja elbizonytalanítani, ami szintén folyamatosan ott vibrál Cebreiro szövegeiben. A rögzített, saját maga és a világ uralására törekvő modern szubjektum racionális és logikus világát a nő mellett, a derridai és a deleuze-i elgondolásokkal analóg módon, Cebreiro verseiben is olyan marginális létezők kérdőjelezik meg, mint a fattyú, az árva, a muszlim, a rabszolga, az emigráns, az örült és a szerelmes. A 2014-es *Os Inocentes* (Az ártatlanok) című kötet nyitóversében megidéztet könyv, mely tulajdonképpen a költészetnek vagy magának az irodalomnak

⁷² María do Cebreiro: „Autobiografía”. In: https://bvg.udc.es/ficha_autor.jsp?id=marrabad&alias=&solapa=biografia

a metaforája „A kivándorlókról beszél, az árvákról, a megmenekülőkről. Az ellen-ségekről beszél.” Harmadrészről pedig az említett önéletrajziság és vallomásság bár jelen van Cebreiro költészetében, mindig összetett intertextuális, metapoétikai és emlékezetpolitikai horizontokkal érintkezik, így ellehetetleníti a referenciális olvasás lehetőségét és eltávolítja líráját az alanyi költészet univerzumától.

A feljebb idézett önéletrajzi jegyzetben Cebreiro megfogalmazza, hogy „chamamos pensamento á relación entre suxeito e obxecto. Hai que desafiar o pensamento. Hai que ser radicais.”⁷³ [gondolkodásnak a szubjektum és az objektum közötti viszonyulást nevezzük. Ki kell kezdeni a gondolkodást. Radikálisnak kell lenni.] A kijelentésekből kiolvasható költői program tulajdonképpen végigvonul az egész életművön és olvasható akár Cebreiro poétikájának egyfajta origójaként is. Radikálisnak kell lenni, azaz meg kell kérdőjelezni a férfigyományhoz kötődő logikus és racionális struktúrákat, a hierarchikus oppozíciókat és határokat felállító gondolkodást, a rendszerező ész hatalmát. Nem véletlen, hogy a tenger mellett Cebreiro szövegeiben lépten-nyomon előbukkan egy olyan, a galego kultúra számára teljességgel idegen tér, amely egyfelől a nyugati világ peremén túli valósághoz tartozik, másrészt pedig ellehetetleníti a hagyományos gondolati, vizuális, etc. strukturálás európai logikáját: a sivatag. „(...) a szomjúság sivatagai ellenállnak az ész hatalmának” olvassuk egy helyen, míg egy másik versben az alábbi kijelentésekkel találkozunk: „A sivatag szereti a fattyakat. Törvénye az örület és a hőség.” A sivatag, ugyanúgy, mint Edmond Jabès költészetében a lényegi nyíltság helye, egy olyan sajátos tér, ahol nincsenek határok és a rendszerező ész struktúrái csődöt mondanak, felülíródnak.⁷⁴ Cebreirónál az írás, a szubjektum, a tér, az emlékezet és a nemzeti kultúra folyamatosan eltörlő az előre definiált határokat, hiszen ahogy azt a *Quen pode protexernos* (Ki tud megvédeni) című versben olvashatjuk, „Az élet ritkán tiszteli a határokat.” A határok eltörlése a monologikuság alapjait is aláássa és a dialogicitásra helyezi a hangsúlyt. Cebreiro költészete egy dialogikus költészet, melynek köszönhetően még a barátalok világával is érintkezik. Egyfelől számos, e kötetbe is beválogatott versben található, szó szoros értelmében vett párbeszéd. Másfelől pedig szövegei

⁷³ Uo.

⁷⁴ Mary Ann Caws: „Edmond Jabès: Sill and Sand.” In: *L'Esprit Créateur – French Poetry Since the War: The Poetics of Presence and Passage*, 1992/2., 11-12.

folyamatos párbeszédben állnak különböző szövegekkel és hagyományokkal. Maga a szerző nemrégiben publikált, összegyűjtött verseit tartalmazó kötet előszavában, az alábbi megállapításokat tette lírájának dialogikus jellegéről:

„Sempre entendín a escrita como un acto de amor e como unha escola. Sendo as amizades, como todos os afectos, unha modalidade de cristalización da historia, agora comprendo que a través dos encontros con Xabier Cordal, Daniel Salgado e Ismael Ramos a miña poesía entraba en diálogo con tres momentos decisivos da literatura galega recente. En primeiro lugar, a herdanza vangardista que como un relampo volveu cruzar o último terzo do século XX, desmentindo a impresión de que a única poesía dos oitenta fora a de orientación formal. En segundo lugar, a aparición dun xiro político a comezos do século XXI, encarnado por poucos poetas como por Daniel Salgado, acaso o máis estimable representante do que teño denominado “xeración perdida” da poesía galega. Por último, mais non en derradeiro lugar, o pulo que algúns poetas mozos, entre eles Ismael Ramos, lle deron ao discurso poético contemporáneo.”⁷⁵

[Az írást mindig is szerelemnek és iskolának fogtam fel. Mivel a barátságok, a többi érzelemhez hasonlóan a történelem kikristályosodásának egyfajta modalitását képezik, ma már értem, hogy három találkozásnak köszönhetően, Xabier Cordallal, Daniel Salgadoval és Ismael Ramossal, a költészetem a közelmúlt galíciai irodalmának három meghatározó pillanatával lépett párbeszédbe. Először is az avantgárd örökséggel, mely villámként vonult végig a XX. század utolsó harmadán, megcáfolva azt, hogy a nyolcvanas években csak formalista irányultságú költészetet műveltek. Másodsorban egy a XXI. század elején lejátszódó politikai fordulattal, melyet néhány költő mellett elsősorban Daniel Salgado képviselt, aki ennek az általam csak „elvesztett generációnak” nevezett költőnemzedéknek a legfigyelemreméltóbb alakja. Végezetül, de nem utolsó sorban pedig azzal a kortárs költészetben jelenleg történő átalakulással, melyet olyan fiatalok fémjelznek, mint Ismael Ramos.]

⁷⁵ María do Cebreiro: „Os anos perigosos”. In: *A Herba de Namorar*. Editorial Galaxia, Vigo, 2019, 10.

A párbeszéd a három említett költő esetében nemcsak különböző poétikák és nemzedékek egymásra való hatását feltételezi, hanem konkrét közös alkotást, az íráshorizontok egybeolvadását, hiszen Cebreirónak mindhárom költővel jelent meg közösen jegyzett kötete. A kortárs galego nyelvű költészet legújabb vonulatahoz tartozó, 1994-es születésű Ismael Ramossal publikált kötet, az *A Ferida* (A seb), tulajdonképpen nem más mint egy, a sebzettség és a trauma témaköre körül forgó (online?) beszélgetés kötetbe tördelt leirata.

Az idézett előszóban Cebreiro nemcsak az élőkkel, de a holtakkal való párbeszéd jelentőségét is kiemeli. A költészetét alakító számtalan galíciai és világirodalmi életmű közül azonban jellemző módon csak két nevet említ, Rosalía de Castrót és Manuel Antoniót, a nemzeti kánon két legnagyobb újtóját, ami ismét csak a radikalitás programjához utal minket vissza. A különböző hagyományokkal és életművekkel való párbeszéd mellett Cebreiro esetében a lírai szöveg önmagával is folyamatos párbeszédben van. Költészetének egy másik nagy jellegzetessége a metapoétikus szerkesztésmód, melynek alkalmazása nemcsak a posztmodern tradícióval hozható összefüggésbe, hanem egyúttal újfent Rosalía de Castro verseihez és a galego líra megalapításához vezet vissza. A *Cantares Gallegos* rurális és romantikus költészete mögött ugyanis a kései Castro, elsősorban a *Follas Novas* (Új levelek) című kötetben egy önreflexív, politikailag tudatos lírát művelt, melyben az önmagára hajló nyelv mellett olyan témák kerülnek terítékre, mint az elnyomott nők és parasztok, az árvák és az emigrációba kényszerülő galegók helyzete. Cebreiro költészete minden kétséget kizáróan ehhez a sokáig elfelejtett, a *Cantares Gallegos* idealizmusa miatt háttérbe szorított, úgynevezett „második Castróhoz” kapcsolódik, mely egyszerre metapoétikus és politikailag tudatos. „Egy könyv beszélhet akár önmagával is.” Olvashatjuk egy helyen, míg egy másik kompozícióban az alábbi kijelentéseket találjuk: „A versekben elfér minden, szomszágunk, a múlt öröklő szenvedélye. (...) Még nem fogtatók fel, hogy minden verssé válhat.” Cebreiro világában minden verssé válhat, verssé válhat a hagyomány, a nemzet, a lázadás, a tenger, a sivatag, az elmélet és a történelem.

Mindennek fényében talán nem túlzás kijelenteni, hogy María do Cebreiro a kortárs galego költészet ezen tanulmány elején említett virágzásának egyik legérdekesebb és legmeghatározóbb hangja. A Tarrío Varela olvasatában az 1990-es

évektől datálható új lírai aranykor (*Idade de Ouro*)⁷⁶ főszereplői, ahogy arra korábban már utaltam, az olyan női szerzők, mint María do Cebreiro, akiknek életművében a nemzet, az identitás, a nőiség, a posztkolonializmus, a marginalitás, az emancipáció, a szerelem, az elvágyódás és a szentimentalizmus galíciai narratívái és viszonyrendszerei folyamatosan megkérdőjeleződnek és újraíródnak.⁷⁷ Anxo Angueira Viturro szerint az európai avantgárral komoly hatástörténeti kapcsolatban álló Manuel Antonio megjelenése óta a galíciai költészet folyamatosan figyelemmel követte a világlíra és a nyugati kultúra főbb irányzatait, viszont ez a kapcsolat sokáig egyoldalú volt, azaz, ahogy az irodalmár fogalmaz, „dialogamos co mundo, ouvimos, pero quen nos escoita?”⁷⁸ [párbeszédben vagyunk a világgal, hallgatjuk a világot, de ki hallgat meg minket?] Ez az egyoldalú viszony az utóbbi évtizedekben úgy tűnik, hogy végre megváltozott és most már nem csak Galicia hallgatja a világ hangját, hanem a világ is hallgatja a galegók hangját, köztük María do Cebreiróét, és felismeri, milyen gazdag és innovatív költészet virágzik már régóta *Fisterrán*, a nyugati világ legszélső peremén.

⁷⁶ Tarrío Varela, 1998, 377.

⁷⁷ Helena Miguélez-Carballeira: *Galicia, a Sentimental Nation. Gender, Culture and Politics*. University of Wales Press, Cardiff, 2013, 209.

⁷⁸ Viturro, 2008, 533.

(adeus)

Non hai mar na cidade, se acaso certas vísceras
que quedaron prendidas entre a espuma do vento.
Os canteiros recortan unha pedra para que caiba
intacta
nos ollos do estranxeiro.
Hai torres á medida dos seus ollos.
Reconstrúo hércales ou
ba-
bel
(non vaia ser que todo se dixera)
e volvo derrubalas.

Na roupa dos ingleses ela escribía o nome do contrario
porque en cada chegada pode ver o combate desatándose:
maría vai lembrar (dunha vez para sempre)
a súa verdadeira natureza.
Non ter parte no amor.
Ser dunha cidade á que se chega.

Xa todos descubriron que maría, a heroína,
non defende as murallas desa cidade aberta,
senón mais ben as portas daquel lugar de
si
(arco de mazarelos, tránsito dos gramáticos)
escollido entre tantos posibles como cárcere.

En cada sinatura maría pecha o nome.
Non abeira os fuxidos e eles morren
de calquera disparo por detrás ou viven na coruña (qué bonito é).

(búcsú)

A városban nincs tenger, a szél tajtékos hullámai
mégis foglyul ejtik a szerveket.
A kőfejtők egy sziklát faragnak, hogy
maradéktalanul
elférjen az idegen tekintetében.
Vannak tornyok, amik kitöltik a tekintetét.
Felépítem herkules és
bá-
bel tornyát
(nem teljesedik be minden jóslat),
majd újra lerombolom.

Az angolok ruhájára felírta az ellenség nevét,
mert minden egyes érkezésben ott a küzdelem ígérete:
maría (most és mindörökké) emlékezni fog
az igazi énjére.
Nem venni részt a szerelemben.
Egy városból származni, ahová csak megérkezni lehet.

Már mindenki tudja, hogy maría, a hősnő,
nem ennek a városnak a falait védi,
hanem annak a helynek az ajtajait
magában
(a mazarelos-kaput, a gramáticos közt),
amit börtönének választott.

María minden egyes aláírásába bezárja a nevét.
Elkerüli a menekülőket. Velük vagy egy
hátukba kapott puskagolyó végez, vagy csak coruñában élnek (és ez olyan szép).

Deixei de practicar a escritura en espello,
prefiro a confusión.

Nem gyakorlom többet a tükörírást,
jobban szeretem a káoszt.

O que nós sentimos está para alén das árbores.

Nin a música nos salva nin a terra nos condena.
Non hai estrela que o escoite nin fábula que o transmita.
Ningunha imaxe nos traduce.
Somos o coro sen a traxedia.
Somos a vida sen a morte. Non somos a morte.

Cando o sol sexa un círculo de lume.
Cando da nosa roupa non se desprendan fíos,
migas do noso prato, suor do noso esforzo.
Cando o universo comprenda que conseguiremos detelo
como unha detonación suspende o aire.
Cando a nosa sombra se estenda sobre a terra
igual que un tranvía de chuvía no deserto.

Pertencemos ao mundo como as dúas pezas que fan unha tesoura.
Pertencemos ao tempo como unha ovella á man
que a corta até deixala espida.

Non somos a forza bruta nin as raíces.
Non somos nin a toupa nin o cóndor.
Somos o desamor, pero somos o sexo.
Somos a fame, pero somos o pan.
Non temos voz para que nola deades.
Non temos corpo para que o abraceades.
Ninguén rompeu os nosos soños porque nunca soñamos.
Ninguén pisou a nosa vida porque nunca tivemos chan.

Chamádeslle violencia á nosa paixón pola verdade.
Non hai ferida sen sangue, nin tempo sen historia.
Pero nós non batemos na porta do mundo para entrar.
Nós batemos na porta do mundo para que non durma.

Amit érünk, túl van a fákon.

Nem ment meg minket a zene, és a föld sem ítél el.
Nem hallják meg csillagok, nem adják tovább mesék.
Egy kép sem magyaráz meg minket.
Mi vagyunk a kórus tragédia nélkül.
Az élet halál nélkül. Nem mi vagyunk a halál.

Amikor a nap tűzkörré válik.
Amikor ruhánkból nem bomlik ki fonál,
tányérunkból morzsa, fáradozásunkból veríték.
Amikor az univerzum megérti, hogy meg tudjuk
állítani, úgy, ahogy a robbanás is felfüggeszti a teret.
Amikor árnyékunk szétterül a földön, mint
egy esőszlop a sivatagban.

Úgy tartozunk a világhoz, ahogy egy az olló két szára.
Úgy tartozunk az időhöz, mint a bárány a kézhez, ami
levágja, és megnyúzza.

Nem mi vagyunk a nyers erő, sem a gyökerek.
Nem mi vagyunk a vakond, sem a keselyű.
Mi vagyunk a ridegség, de mi vagyunk a vágy.
Mi vagyunk az éhség, de mi vagyunk a kenyér.
Nincs hangunk, hogy adjatok.
Nincs testünk, hogy öleljetek.
Senki sem szakította szét álmunk, mert sosem álmodtunk.
Senki sem lépett életünk földjére, mert nem volt soha földünk.

Kérlelhetetlen igazságkeresésünk erőszaknak hívjátok.
Nincs seb vér nélkül, nincs idő történelem nélkül.
De mi nem azért dörömböltünk a világ ajtaján, hogy bebocsáttatást nyerjünk.
Mi azért dörömböltünk a világ ajtaján, hogy az ne aludjon.

Trátase de imaxinar o encerro.

Quen non pode imaxinar o encerro non pode escribir unha carta.
Quen non pode imaxinar o imposible
non pode entrar no sentido dos seus soños.

Pero esta carta non é a fronteira, senón a ponte.
Quere chegar, aínda que non saiba a que destino.
Quere ser recollida, aínda que non saiba por que mans.

Ás veces o silencio é a linguaxe do corpo.
E despois vén o Estado, que non é unha tormenta
pero está feito de aire.
Vive no noso alento e por iso atravesamos os muros das prisións.

Fóra del, vexo nomes de piratas e de prófugos,
sinto o tacto da man que non me toca,
a cinza que arde nos ollos que non miran.

O silencio do Estado converte calquera silencio noutra cousa.

Nada do que hai na terra é simple.
Ninguén fala do esforzo do sol por nacer cada día.
Ninguén coñece a dor da montaña cando rompe,
o boureo do mar cando se deita.
Non podemos saber o que lle custa á lúa dividirse
entre os dous hemisferios.
Non é un traballo doado florecer.

Elképzelni a fogságot

Aki nem tudja elképzelni a fogságot, nem tud levelet írni.
Aki nem tudja elképzelni a lehetetlent, nem értheti álmait.

De ez a levél nem határ, hanem híd.
Szeretne megérkezni, csak nem tudja, hová.
Szeretné, ha kézbe kapná, csak azt nem tudja, ki.

Van, hogy a test nyelve a csend.
De ott van az Állam, ami nem szélvész, mégis levegő.
Belélegezzük, így a börtönök falán is átjut.

Az Államon túl kalózkodok és csavargók nevét látom,
érezem a távoli kéz érintését, és a lezárt szemek
mögött izzó hamut.

Az Állam csendje bármilyen csendet képes átformálni.

Semmi sem egyszerű a földön.
Senki sem beszél a felkelő nap fájdalmáról.
Senki sem ismeri a szétszakadó hegy kínját,
az elszunnyadó tenger morajlását.
Nem ismerhetjük a két félteke között ingázó
hold gyötrelmeit.
Nem könnyű feladat a virágzás.

O deserto

Non lle pidas ao vento que pare de zoar,
nin lle pidas que sopra.
Non lle pidas ao vento unha mancha de area
no interior dos teus ollos.
Non lle pidas ao vento a estrutura
das dunas, nin o enigma do seu
movemento perpetuo. O po debe estar solto,
e poden chegar pragas de saltóns
e invadir as colleitas
e que non haxa ninguén para escoitar.
Somos humanos nós?
É humana a nosa forza?
A humanidade non é algo que veña
nin antes nin despois. Perdinte mil veces
e mil veces te recobrei e ningunha das mil
acusaches a verdadeira perda e ningunha
das mil resultou ser a perda verdadeira.
Gustaríame dicir que habitamos o inverno
do noso descontento. Dicir que o noso medo
colle nunha mancha de po. Pero estas
non son citas. Ti sabes que o deserto
non admitiría as citas, que non admitiría
ningunha cousa que poida ser estéril.
Ninguén pode citar o corazón do inverno.

A sivatag

Ne kérd a szélről, hogy ne zúgjon tovább,
De azt se kérd, hogy fújjon.
Ne kérd számon rajta a szemedbe
halmozott homokot,
a dűnék szerkezetét, vagy örök
mozgásuk titkát. A pornak szabadon kell
szállnia és bármikor megérkezhetnek
a sáskák, hogy lerágják a termést,
anélkül, hogy meghallanánk.
Emberek vagyunk egyáltalán?
Emberi a bennünk szunnyadó erő?
Az emberség nem valami, ami megelőz
vagy túlél. Elvesztettelek ezerszer és
rád találtam ezerszer, de egyszer sem
kérted számon a valódi veszteséget,
és egyik veszteség sem volt valódi.
Azt szeretném kimondani, hogy saját
boldogtalanságunk telében élünk. Hogy
félelmünk csak egy marék por. De ezek
nem idézetek. Tudod, hogy a sivatag
nem tűri meg az idézeteket, nem tűr
meg semmit, ami meddő.
Senki sem idézheti a tél szívét.

Eran follas pequechas,

se cadra de carballo,

non sei ben.

Apareceron xuntas

onda o río.

Non igual ca unha

ofrenda, pero tenras.

Fixéronme lembrar

o seu consello: “non

esquezas o corpo”.

Como se a intelixencia

fose o único obstáculo

que debía

vencer. (De certo,

non era o único.)

Pero como facer

que as palabras se abran

coma follas?

Se o soubésemos penso

que non escribiríamos.

Porque non hai

talento para

a rabia, senón só rabia.

Non hai sensualidade,

senón cousas sensuais.

O que el dixo daquela

non pode transmitirse

e no espello do río

non canta o noso amor.

Apró levelek voltak,

talán tölgyfáé,

nem tudom.

A folyónál

bukkantak fel.

Nem úgy, mint egy áldozati

ajándék, csak szelíden és egyszerűen.

A tanácsát juttatták eszembe: „ne

feledkezz meg a testről.”

Mintha az ész lenne az

egyetlen akadály, amit

le kell küzdeni. (Persze

nem az volt az egyetlen.)

De mitől nyílnak meg nekünk

a szavak levelekként?

Ha tudnánk, már nem írnánk.

Mert nincs dühre

való hajlam,

csak düh.

Nincs érzékiség,

csak érzéki dolgok.

És amit akkor ő mondott,

nem lehet senkinek továbbadni,

a folyó tükrében pedig nem

énekel a szerelmünk.

Poema de Amor*¹

Como se estende a mancha?

(Igual que o amor.)

Negar o azul é máis que nomealo.
Non falarei do mar: xa non se pode.

Para abolir o azar, dados redondos.

Os vellos e os cativos demóranse nos sucos.

Logo a pel tacha a pel
para esconder as partes vulnerables
ou vai pousando brancos por onde ninguén sabe.

A redeira abre as palmas.
Quere amosar as fendas.
O negro só chegou
para facer o dano máis visible.

Fóra da terra o tempo abraza o tempo.

Cando estoupan as naves o universo dubida.

As pegadas fan quente a luz da lúa.
As galaxias expándense.
Algúns buratos negros aprenden a falar.

* „Amor: pequeno conxunto de asteroides que viaxan a menos de 1,3 UA do sol. Existen arredor de cincocentos. A probabilidade dunha colisión coa terra é de 0,001 por millón de anos”.

Szerelmes vers*²

Hogy terjed a folt?

(Úgy, mint a szerelem.)

Tagadni a kéket több, mint megnevezni.
Nem beszélek a tengerről: már nem lehet.

Dobógömbök dobókockák helyett, hogy kiiktassuk a végzetet.

Az öregek és a foglyok a barázdákban időznek.

Aztán bőr bőrt súrol,
hogy elfedje a sebezhető részeket,
vagy elfehéredik ott, ahol senki se látja.

A halászhálót szövő nő
kinyitja tenyerét.
Meg akarja mutatni a repedéseket.
A sötétség pedig csak azért jön el,
hogy láthatóbbá tegye a pusztítást.

A földön túl az idő időbe karol.

Ahogy kirobbannak a hajók, az univerzum gyanakodni kezd.

A lábnyomok felhevítik a hold fényét.
A galaxisok kitágulnak.
Néhány feketelyuk megtanul beszélni.

* „Az Ámor-típusú kisbolygók olyan aszteroidák, amelyek kevesebb mint 1,3 AU távolságra keringenek a Naptól. Nagyjából ötszáz bolygó tartozik ebbe a típusba. Földbe csapódásuk valószínűsége egymillió év távlatában 0,001%.”

A conquista do espazo é reversible.
Os imperios non teñen interior.

O azul só ten lugar fóra do tempo.

Az űr meghódítása visszafordítható.
A birodalmaknak nincs belseje.

A kéknek csak az időn kívül van tere.

O escudo

Quen pode protexernos se a miúdo somos nós mesmos os que, sen decatarnos, afiamos o coitelo contra nós?
Sempre que penso en ti, é como se quixese atravesarte.
Mesmo sabendo que é imposible, gústame a sensación.
Nos abrazos un corpo é o escudo do outro corpo.
A vida raras veces entende de fronteiras. Repara
en como medran as árbores entre as fendas dos muros.
A diferenza entre un escudo e unha arma é que unha arma manca e un escudo protexe. Pero hai roupa que nos desviste e hai corpos que son sabas. Que unha cousa nos manque ou nos protexa depende menos da súa forma que da nosa pel.

A pajzs

Ki tud megvédeni, ha gyakran pont mi érezzük öntudatlanul a magunk ellen fordított kést?
Ha rád gondolok, mintha mindig keresztül akarnék vágni rajtad. Tudom, hogy lehetetlen, de szeretem az érzést.
Az ölelésben az egyik test a másik test pajzsa.
Az élet ritkán tiszteli a határokat. Nézd, hogy nőnek a fák a falak repedéseiben.
A pajzs és a fegyver között az a különbség, hogy míg a pajzs megvéd, a fegyver megsebez.
De van olyan ruha, ami lemeztelenít, és van olyan test, ami beterít. Hogy valami megvéd vagy megsebez, sokkal inkább a mi bőrünktől függ, mint a formájától.

O frío

O vento atravesa a ferida do corpo
dun xeito tan sensible que non se trata
xa dunha invasión nin dun sinal de
pertenza. É como se o interior
entrara no exterior. Dixéronlle
que a ferida curaría, pero ninguén
lle dixo canto vai estrañar
a ferida cando sande. Que o vento
e o frío entren no corpo e a fagan
tremer é unha cousa dificilmente
comparable a ningunha outra.
É unha cousa capaz de desfacer
a fronteira entre o amor e o que se ama,
o límite entre a creación e as criaturas,
a distancia entre o acto de nacer
e ese recién nacido que somos ante
o acontecemento extraordinario
de que o vento entre en nós
a través da pequena ferida do frío.

A hideg

Oly finoman járja át a szél
a testen ejtett sebet, hogy az
már se nem támadás, se nem
az odatartozás jele. Mintha
a belső behatolna a külsőbe.
Azt mondták neki, hogy a seb
begyógyul, de azt senki sem
említette, mennyire hiányzik
majd, ha végleg beheged.
Az, hogy a szél és a hideg
átjárják a testet, és a test
ettől reszket, nehezen
hasonlítható bármihez.
A szél lebontja a határokat
a szeretet és a szeretett dolog,
a teremtés és a teremtmények
között, feloldja a távolságot
a születés és az újszülött között,
aki mi vagyunk, annak a különös
eseménynek a fényében, hogy a
szél a hideg által ejtett, apró
seben belénk hatol.

A suspensión

Sempre hai un corte na vida
que nos devolve á soidade
do nacemento e á soidade
da morte. Un corte
que esperta dentro de nós
a sensación de que non somos
máis que un corpo suspendido
no espazo. Non un corpo
que aboia senón un corpo
libre, sen teito nin chan,
sen mans que o sosteñan
nin pés que o quenten
pola noite entre as sabas.
A sensación de ser un corpo
é aterradora e alegre,
como todas as sensacións
feitas para que a nosa pel
comprenda que hai verdades
que son puntos de non retorno
e das que non podemos escapar.

Megszakítás

Mindig van egy törés az életben,
ami visszaad minket a születés
és a halál magányának. Egy törés,
amitől hirtelen azt érezzük, hogy
nem vagyunk több egy térben
lebegő testnél. Nem egy lekötött,
hanem egy szabad test, tető és talaj
nélkül, megtartó kezek nélkül,
lábak nélkül, amik éjszaka melegítik
a takaró alatt.

A testiség érzete egyszerre öröm
és rettenet. Mint azok az érzetek,
amik megértetik a bőrrel, hogy
bizonyos igazságok után már
nincs visszaút és nem tudunk
menekülni előlük.

Útero

Cultivamos a vida, non os campos.

O heroe volve á casa.

A terra non se funda.

Ás veces treme.

E se todo se ergue sobre o que non ten nome,
como se ten de pé?

Como somos capaces de sostelo?

Méh

Az életet műveljük, nem a földet.

A hős hazatér.

A földet nem alapítják.

A föld olykor remeg.

Hogy áll meg minden, ha csak
a névtelenre építünk?

Hogy tudjuk megtartani?

Casei cun home que tiña un faro no ollo esquerdo

e no dereito un imán.

O noso amor era tan novo
que aínda non sabíamos nada sobre o amor.

O corpo xa tiña feridas pero aínda non nos impedían movernos.

Un día achegámonos a un cemiterio de barcos. Estaban numerados,
pero non respectaran ningunha orde cando os foron buscar. A quen
lle importaban aqueles barcos cheos de óxido, dos que os leóns mariños fixeran
a súa casa?

Se ti me preguntases por que escribo diríache: “escribo porque non
podo identificarme con nada”. Ningunha posición, poucas persoas,
algunha idea, ningún fogar.

Hozzámentem egy férfihez, akinek a bal szemében
világítótorony, a jobb szemében pedig mágnes lebegett.
Szerelmünk olyan ártatlan volt,
hogy semmit se tudtunk még a szerelemről.

A testnek már megvoltak a sebei, de még nem tartottak vissza minket.

Egyszer elmentünk egy hajótemetőbe. Meg voltak számozva
a roncsok, de amikor elvitték őket, nem követtek semmilyen rendet.
Kit érdekelhettek azok a rozsdás hajók, amikbe beköltöztek
az oroszlánfókák?

Ha megkérdeznéd, miért írok, azt mondanám, „azért írok, mert
nem tudok azonosulni semmivel.” Semmilyen pozícióval, semmilyen hellyel,
csak pár gondolattal, néhány emberrel.

Ismaël et Agar dans le désert

*Onde estabas ti cando eu fundaba a terra (...),
cando as estrelas da alba cantaban a coro?*

Libro de Xob 38:4-7

Repara nos dentes do río, na súa mordedura de auga calma.
Repara no tacto do río entre os dentes da pedra,
que necesita máis dun cento de anos para se conmoer.
A culpa non é da súa mocidade. É que onda o corpo del,
ela é a pedra. O ceo baixa negro e eu comprendo
que teño dúas pernas pero só un corazón. Que teño
dous pulmóns pero un só corpo. Que a vibración do sangue
é circular e alterna. Comprendo que o deserto
ten a extensión exacta para verte, que o tamaño
do mundo foi alterado de xeito substancial cando naciches
e que nin se expandiu nin se encolleu. Que fuches,
coma os santos, concibido pero non enxendrado.
Que coma eles poden oír voces pero non a túa voz.
Agar era unha escrava no medio deserto. Ismael
é o profeta dos feridos, a voz dos animais, o pé dos coxos.
Ismael é o misterio da chuvia antes da nube, o esqueleto
dos barcos, a parte azul da chama. Ismael planta estrelas
nos campos de cereal. Sementa millo e medo en cada páxina.
Deixa as flores vermellas entre o limo do lago. Deixa a cinza
na boca, a herba fresca no ventre. Nas mans, auga salgada.
O deserto ama os fillos ilexítimos. A súa lei é a loucura e a calor.

Izmael és Hágár a sivatagban

*„Hol voltál, amikor a földnek alapot vettem, (...)
amikor együtt vigadoztak a hajnali csillagok”*

Jób könyve 38, 4-7.

Figyeld a folyó fogait, a békés víz harapását,
figyeld az árt a kő állkapcsában, ami száz évig
csak mereven pihen. Nem az ifjúsága miatt van.
Hiszen a gyermek közelében az ő teste szikla.
A fekete ég beborít, és én felfogom, hogy két lábam van,
de csak egy szívem. Hogy két tüdőm van, de csak egy testem.
Hogy a vér körkörösén és olykor erősen áramlik bennem.
Felfogom, hogy a sivatag pont akkora, hogy lássalak,
hogy a világ mérete megváltozott, amikor megszületted, de
nem lett se nagyobb, se kisebb. Hogy olyan vagy, mint
a szentek: nemzés nélkül fogantál. Hogy hangokat
hallasz, mint ők, csak a sajátod nem hallod.
Hágár rabszolganő volt a sivatag közepén. Ismael
a sebesültek prófétája, az állatok hangja, a sánták lába.
Ismael a felhőtlen égből hulló eső rejtélye, a hajók
csontváza, a kék fény a lángban. Ismael csillagokat
ültet a gabonamezőkön. Kukoricát és rettegést vet
minden oldalra. Otthagya a vörös virágot a hínáros tóban.
Otthagya a hamut a szájban, a friss füvet a gyomorban.
Kezében sós víz. A sivatag szereti a fattyakat.
Törvénye az örület és a hőség.

Amarante

...Hai unha contracción da terra e da humidade que chamamos trigo...

1.

Todo acaba,
dixemos,
pero os corpos
estoupan
con retardo
e levan
en secreto
o longuíssimo curso
das civilizacións
fluviais
resumido
entre os dedos
do vento
e esta porta
onde se pode ler
please
don't disturb
e en cambio
para ti
sempre aberta,
pero ás veces
abalo,
retórzome
por dentro
porque sei
que unha parte

Amarante

...a nedves föld összehúzódásait búzának nevezzük...

1.

Minden véget ér,
mondtuk,
de a test
csak késve
robban ki,
és magukba
rejtve őrzik
a folyami
civilizációk
egész történetét
a fény ujjai
és itt az ajtó
között,
amin az olvasható:
please
don't disturb,
de közben
neked mindig
nyitva áll,
és néha átfut
rajtam a remegés,
összeszorul
bennem minden,
mert tudom,
hogy egy részem
elpusztul,

de min
será destruída
e por máis
que me esforzo
non podo
saber cal.

2.

En toda contracción
hai un fondo de espera
e un fondo de catástrofe.
Cada pequena
cousa pasional
vai retornando á lama:
non hai actos:
hai vida, un atentado
contra a noción vixente
de familia. Tamén
os cereais
son reemprazados.
A rapaza do millo
sucederá á rapaza
do metal,
o bosco
á Selva Negra.
Ao vento, que non para,
han querer
darlle un nome de lugar.
Por bonito que sexa,
unha traizón.
E no bico dos pés

és bármennyire
erőlködöm,
nem tudom,
melyik részem
lesz az.

2.

Minden egyes
rándulásban ott
a remény, ott
a katasztrófa.
Minden apró
szenvedély
visszahull a sárba:
nincsenek tettek:
csak élet van, harc
az uralkodó
családfogalommal.
Még a gabonát
is lecserélik.
A vas lányát
a kukorica lánya
követi majd,
a Sötét Erdőt
pedig a liget.
A féktelenül fújó
szélnek helynevet
akarnak majd adni,
ami bármilyen szép
is lesz, ámulás.
És a lábujjakban

o amor por esa moza
que chegou
a xuntar os teus vinte
cos seus trinta,
e nos dez que corrían
polo medio
o espazo suficiente
para poder dicir
foi bonito e durou
o xusto, até escoitar
que sempre haberá alguén
para nos aprender
o sentido do tempo.
Todas as relacións
son a distancia,
pero eu non son de aquí,
non teño descendencia,
non quero máis orixe
que esta ponte,
até que nos sosteña,
e cando caia
teñamos a decencia
de marchar sobre os restos,
saibamos despedirnos,
que sexa tan fermoso
como nunca.

3.

Sabes cal era a cousa
que máis brillaba
ao lonxe?

ott a lány iránti
szerelem, aki
a te húsz évédhez
hozzárakja a saját
harminc évét,
és a fennmaradó
tíz évben van elég
tér kimondani,
hogy szép volt, és pont
elég volt, míg meg nem
halljuk, hogy mindig
lesz valaki, hogy
megtanítsa az
idő titkait.
Minden kapcsolat
távolság, de én nem
innen származom,
nincsenek utódaim,
nem akarok gyökereket,
csak ezt a hidat, hogy
addig, amíg bírja,
tartson meg minket,
és ha majd leomlik,
méltósággal tudjunk
lépdelni romjain,
és olyan szépséggel
búcsúzzunk el egymástól,
mint még soha.

3.

Tudod, minek terjedt

Estaba na túa man,
non era o meu olor,
brillaba tanto
como o canto das follas
de Rosalía de Castro
impresa en papel
Biblia. Brillaba
case máis
que as túas palabras.
Queres non ser de aquí
pero non vas deixar
o vello polo novo,
non pensarás
que os versos que che escribo
poderán estoupar
contra o muro
do mundo.
Iso é o poder:
un círculo,
a supresión
hipócrita do goce,
e ela xa
compredeu
por nós e para sempre
que as palabras
de amor piden,
esfarrapadas,
unha esmola
dos ricos
ás portas do
xulgado.
Iso é a propiedade,

legmesszebb
ragyogása?
Ott volt a kezében,
nem az én illatom volt,
úgy ragyogott, mint
egy bibliapapírra nyomott
Rosalía de Castro kötet
pergő lapjainak dala. Szinte
jobban ragyogott, mint
a szavaid.
Nem szeretnél idetartozni,
de nem hagyod el
a régit az újért,
nem hiszel abban, hogy
a neked írt verseim
ledönthetik a világ
falait.
Ez a hatalom:
az élvezet álszent
elfojtása, és ő már
megértette mindkettőnk
helyett és mindörökre,
hogy a szerelmes szavak
lerongyolódva
alamizsnáért esedeznek
a gazdagokhoz
a törvény kapujában.
Ez a birtoklás,
ami a tiéd, az enyém
lehet, és ami az enyém,
mindenkié: mire van
házam, ha nincsenek

o teu pode ser meu
e o meu, de todos:
para que quero
a casa
se non teño
paredes,
e quen te leva a ti
e até que punto
a nosa resistencia
a dicir non
fará que nos perdamos.

4.

Pode non ser así,
pero os versos
non son
o espazo do posible
e con todo
Amarante
que nome tan fermoso
de home ou de muller,
o nome de algo nunca sucedido.
Iso é o amor: o novo.
Pode non darse en séculos
e perderse en segundos,
pode cicatrizar,
sangrar pola ferida,
respirar pola boca,
avivar na fogueira
o lume antigo,
facer medrar
o ventre dos volcáns.

falaim,
és ki visz téged tovább
és meddig
tart még az, hogy
a nemet mondás
ellenállása miatt
veszünk el.

4.

Lehet, hogy nem így van,
de a versek
nem a lehetséges
terei.
Amarante,
milyen gyönyörű név,
férfi vagy női név,
neve valaminek,
ami soha nem következett be.
Ez maga a szerelem: az újdonság.
Évszázadokig várhatunk rá,
aztán egy szempillantás alatt
elvezíthetjük,
behegesedhet,
vérző sebbé válhat,
a szájon át lélegezhet,
felszíthatja a tűz
régi lángját,
kitágíthatja
a vulkánok méhét.

Se non cruzas a ría, nunca terás nin néboa nin presenza

no abismo do meu trono. Esa é, nin máis nin menos,
a primeira das ordes que lle dei
para probar o seu atrevemento.

Al cruzar la barca le dije al barquero: las niñas bonitas
no llevan dinero, por iso me convidas con frecuencia
e pouso na túa lingua unha moeda vella de metal
ou unha nova só de chocolate.

E cruzamos os ríos da memoria,
e como lexionarios a punto da conquista,
chamados polos nomes desde a beira contraria
seremos inmortais, confundiremos
a seiva rubia das árbores que somos.

Ou como combatentes dispostos a morrer
na defensa dos símbolos
pasaremos o mar pola peneira na procura das onzas,
esfarelando o trigo, vendo o gran nos teus ollos
e o cereal nos meus. Porque hai sempre
un residuo de vida que lembramos:
a vida coincidente. Velocidades houbo da outra banda
que o impulso dos motores dificulta
e estas gotas de chuva levan incorporado
o esquenzo, disolvente das ánimas,
das bágoas anteriores que utilizo para inundar a pluma
e escribir ao dictado dos meus deuses
que os barqueiros non morren
sen dar antes razón da súa existencia.

Sempre a tristeza soubo defenderme do mar.

Ha nem kelsz át a torkolaton, nem találsz se ködöt,

se semmit a trónom mélyén. Ez volt az első
parancsom, amivel próbára tettem
a bátorságát.

*Beszálltam a hajóba és azt mondtam a révészeknek:
a szép lányok nem fizetnek, ez a szépség mértéke.*

Ezért gyakran te állod az utat
és egy régi rézermét teszek a nyelvedre,
vagy egy újat csokoládéból.
És átkelünk az emlékek folyóin,
és halhatatlanok leszünk, mint
a harcra váró légiósok, akiket név szerint
szólítanak a túlpartról, elvegyítjük egymással
létünk fáinak vörös nedveit.

Vagy mint a szimbólumok védelméért
halni is kész harcosok, aranyérmék után
kutatva átszítáljuk a tengert,
megőröljük a búzát, a te szemedben
peregnek a szemek, az enyémben a pelyva.
Mert az életnek egy maradványára
mindig emlékszünk: arra, ami egyszerre
történik. Lassan keltünk át a folyón,
ami motorcsónakkal ma már lehetetlen,
és ezekben az esőcseppekben ott van
bezárva a felejtés, feloldják a lelket,
és a korábban hullajtott könnyeket,
és én könnyekkel töltöm meg a tollam,
könyvekkel írom le az istenek szavait,
hogy a révészek csak akkor halnak meg,
ha feltárták létük titkos okát.

Mindig a szomorúság védett meg a tengertől.

O xeo

Sentei para contar o que sabía do loito.
Os animais furan con rabia a terra
cando perden un fillo. Non é nada difícil
imaxinar a rabia das cadelas, o xeito
laborioso no que constrúen unha relación
de odio entre as súas gadoupas dianteiras
e o chan. Non é nada difícil imaxinar
o traballo do loito das avoas. O pano negro
que tapa a súa cabeza quen sabe
por que mortes. O seu xeito de continuar
chorando por dentro varias décadas
logo de chorar. Sentei para escribir
o que sabía do loito. Realmente, non hai moito
que se poida contar. O loito é unha experiencia
que só pode sentirse. Igual que a dor (o loito
non é a dor), é incompreensible para calquera
forma da intelixencia humana, por aguda
e sensible que ela sexa. Nalgún sentido
ten que ver co xeo. O xeo é tan fermoso
que nos pode matar. Viches como espertou
esta mañá nos prados? Cubriunos
como se fose un pano branco, adoptando ante nós
a forma perigosa da inocencia. Ante iso,
o máis sensato é non moverse. Realmente,
non hai moito que poidamos facer. O traballo
do loito parécese ao silencio. Parécese
ao reverendo metodista que, nun filme
de época, afirma, sobre o estado terminal
dalgún doente: “só é posible rezar”.
Debaixo do xeo vive o loito, que traballa

Fagy

Leültem, hogy elmondjam, mit tudok a gyászról.
Az állatok eszelősen ássák a földet,
ha elvesztik a kölykük. Nem nehéz elképzelni
a szukák dühét, az elülső lábaik és a föld
közötti kapcsolatban megnyilvánuló fáradtságos
gyűlöletet. Nem nehéz elképzelni a nagymamák
gyászmunkáját. A ki tudja kinek a haláláért
viselt fekete kendőt. Azt, hogy miután elapadtak
a könnyeik, belül még évtizedeken át sírnak.
Leültem, hogy leírjam, mit tudok a gyászról.
De igazából nincs mit mondani. A gyászt csak
érezni lehet. A fájdalomhoz hasonlóan (a gyász
nem fájdalom) felfoghatatlan az emberi elme
számára, bármennyire is bölcs vagy érzékeny.
Bizonyos szempontból a fagyra hasonlít. A fagy
olyan szép, hogy akár meg is ölhet. Láttad ébredezni
reggel a mezőkön? Fehér fátyolként borult rájuk
veszélyes ártatlansága. A faggyal szemben a
legbölcsőbb mozdulatlannak maradni. Úgyse
tehetünk ellene semmit. A gyászmunka a csendhez
hasonlít. Olyan, mint egy metodista prédikátor
egy régi filmben, aki a halálos beteg ágyánál
csak annyit mond, hogy „már csak imádkozni lehet”.
A gyász ott él a fagy alatt és azon munkálkodik, hogy
földdé tegye a testünk, amiből, kis szerencsével,
egy nap majd újjászületünk. Ugyanerre gondolt az, aki
évszázadokkal ezelőtt egy fehér papírlapra leírta, hogy
„nem tudjuk, mire képes a test”, és igaza volt.

para facer do noso corpo a terra
desde a que, con algo de sorte,
un día volveremos nacer. Nese mesmo
sentido, hai moitos séculos, alguén
puido escribir nunha páxina en branco
“ninguén sabe o que pode un corpo” e acertar.

Se todo é unha cuestión de compoñer,

comprendo agora o mundo e a súa creación.
Comprendo que se fixo de costas á ventá,
divididas as forzas entre os días e as noites,
como segue a facerse cando alguén pecha os ollos
ou roza a folla da moreira e a mira mentres pensa no verán.
Igual que o sol ve o mundo na xema dos seus dedos.
O libro pode falar consigo mesmo,
pode ser a lectura e chamarse *A lectura*,
pódese despregar na mente dos que o soñan.
Isto quere dicir que non hai nada feito por máis que todo se fixese,
que queda todo aínda por facer.
No libro atopamos o consolo porque o seu ton é ardoroso.
Fala dos emigrantes, dos orfos, dos salvados.
Fala dos inimigos. Marca os límites. O primeiro,
a membrana que nos separa del: unha améndoa de luz,
un corte de auga que baixa desde o ceo
para facer os números visibles.
Non elixe o baixo para falar do alto
pero elixe o pequeno para explicar o grande.
Non se impacienta se á primeira non é entendido,
grava as voces no silencio e o silencio dentro dos corazóns.
O que tento explicar é que a imaxinación
é un cacharro de lama tocado polo fogo.
En consecuencia é física, unha substancia corporal
que afecta os nosos sentidos e os incendia,
que constrúe paisaxes e as desterra, como a area que avanza
para comer o mar. A todo isto non me leva a razón.
Foi o xeito no que todo se unía nos seus ollos,
un disparo de auga, un carreiro de lume para os barcos.
Os anxos precisaban ser nomeados e por iso chegaron os homes.
As mulleres precisaban ser nomeadas e por iso chegaron as estrelas.

Ha minden csak elrendezés kérdése,

akkor már értem a teremtést és a világot.
Értem, hogy háttal az ablaknak jött létre
a teremtés műve, és hogy az erők szétváltak,
lett éjjel és nappal, ugyanúgy ahogy ma is,
ha valaki lehunyja szemét vagy ha kezébe veszi
egy szederfa levelét, és a nyárra gondol,
míg a levelet nézi, és mint a nap,
úgy látja az ujjbegyein a világot.
Egy könyv beszélhet akár önmagával is,
lehet maga az olvasat és hívhatják *Az olvasatnak*,
megnyílhat az álmodók fejében.
Ez azt jelenti, hogy bár minden készülóban van, még semmi
sincs kész, még el kell készülnie.
A könyvben vizsgálatra lelünk, mert tüzes hangú.
A kivándorlókról beszél, az árvákról, a megmenekülőkről.
Az ellenségekről beszél. Kijelöli a határokat. Az első határ
a hártya, ami elválaszt tőle minket: egy fénymag, egy az égből
alábukó vízsugár, ami láthatóvá teszi a számokat.
Nem a mélységen keresztül beszél a magasságról,
de a kicsi segítségével magyarázza a nagyot.
Nem veszti el a türelmét, ha elsőre nem értik meg,
bevési a hangokat a csendbe, a csendet pedig a szívbe.
Azt próbálom meg elmagyarázni, hogy a képzelet
egy sárból formált edény, amit megérintett a tűz.
Ennél fogva fizikai létezéssel bír, egy testi létező,
ami eléri és felkorbácsolja az érzékeinket,
tájakat hoz létre és rombol le, mint a tenger felé tárt szájjal tartó,
éhes homok. És mindehhez nem az ész vezet el.
Így gyűlt össze minden a szemében,
egy sortűz vízből, egy fényösvény a hajóknak.
A férfiak azért érkeztek, mert nevet kellett adni

Dalgún xeito, escribimos para que o libro nos fale.
Pero eu dígovos: tentade non explicarvos,
deixade de interromper a quen non vos escoita.
Eles non marcharán e vosoutras tampouco.
Sexa cal sexa a vosa condición,
tan desaconsellable é ignorala como doerse.
Hai que deixar que a casa arda para erguer as paredes da casa.
Para dicirlle adeus ao pai, hai que salvar o pai.
Non sei o que atopamos naquel azul do cadro,
un azul tan profano que agora nos avergoña
(no fondo, era tan pouco o que eu sabía).
O caso é que marchei e regresamos.
Non atopei as palabras, senón o amor,
e daquela entendín o que nunca entendera,
o que buscaba con paixón, desde as uñas dos pés até os cabelos,
cos filamentos do corpo tendidos cara ao aire,
con todo o que segue a crecer despois da morte.
Pode soar estraño para quen non o comprende.
É estraño para obrigar nos á súa comprensión.
A todo isto chamámoslle o ceo. Existe.
Pensa na flor dentro da man despois do soño,
no canto do paxaro en Armenteira.
Dentro nosa, así o mundo esboroe como agora esboroa.
Así sexamos ruínas e ruínas das ruínas.
No tempo da escoita é posible quedar salvos.

az angyaloknak. A csillagok azért érkeztek,
mert nevet kellett adni a nőknek.
Végül is azért írunk, hogy a könyv beszéljen hozzánk.
De én azt mondom nektek: ne magyarázzatok
és ne szakítsátok félbe, azt aki, nem hallgat meg
titeket. Hiszen ők ugyanúgy nem mennek el, ahogy ti sem.
Bármilyen helyzetben is vagytok, ugyanolyan felesleges
nem venni róla tudomást, mint a fájdalomába belemerülni.
Hagyni kell leégni a házat ahhoz, hogy falakat emelhesünk.
Ahhoz, hogy búcsút vehessünk az apától, meg kell menteni.
Nem tudom, mit találunk a kép kékjében, abban az egészen
profán kékben, amitől elszégyelljük magunk
(valójában mindig is oly keveset tudtam).
Én viszont elmentem és visszatértünk.
És nem szavakat találtam, hanem szerelmet,
és megértettem azt, amit előtte soha, amit
szenvetélesen kerestem a lábam ujjától a fejem búbjáig,
a test levegőbe törő nyúlványaival, mindennel,
ami a halál után is egyre növekszik.
Ez lehet, hogy furcsán hangzik, annak, aki nem érti.
Furcsa, hogy rákényszerít arra, hogy megértsük.
Mindezt égnek hívjuk. Létezik.
Gondolj az alvás után kezvedbe vett virágra,
a madárdalra Armenteirában.
Így porladjon szét bennünk a világ, ahogy most szétporlik.
Így legyünk romok és a romok romjai.
A hallgatás idején meg lehet menekülni.

A escrava

Os dous leron o mesmo poema. El reparou na profecía, na voz de Deus que a escrava exipcia escoitou en soños no medio de Bersabé (“a túa descendencia será incontable”). Ela escolleu a tradición islámica, o sacrificio do fillo a mudanza dun nome pode mudalo todo e a longa travesía no deserto. Escolleu a pasaxe na que o fillo e a nai buscaban auga, na que percorreron sete veces o espazo que mediaba entre os dous outeiros (“escoitamos a natureza como escoitamos o corpo”). Cal das dúas lecturas escollerías ti? O que menos importa é a fin da historia. As nosas cabezas e os nosos corpos son os únicos que acaban, limitados como están, entre outras cousas, pola nosa fantasía. Sobre a páxina, os desertos da sede ábrense doutro xeito, irreducibles á nosa vontade de sometelos á intelixencia, suxeitos a nós dun xeito material, como as sabas se someten á cama para que poidamos durmir sen interrupción ou sen descanso. As estrelas foron feitas de hidróxeno e de helio (non por casualidade, os elementos máis liviáns). Estas noites non nos deixa durmir o vínculo entre un nome propio e a imaxe que cruza a mente cando pechamos os ollos, e non se debe aquí revelar a figura ou o corpo desa imaxe. Agora, sen esforzo, podemos ver descorrerse unha película de paxaros de cores e lamentar a imposibilidade de recrear coas mans ou cos ollos abertos ese patrón variable. É case inverno pero as leves oscilacións da luz fan que por intres pareza primavera. Todo cabe nos poemas, tamén a nosa sede, o ímpeto que no pasado nos corroía, que non era unha anticipación senón unha ansia ou unha febre. Todo iso cabe agora nos poemas, con tal de que os desfaga,

A rabszolganó

Mindketten ugyanazt a verset olvasták. A férfi a próféciára figyelt fel, Isten hangjára, amit az egyiptomi rabszolganó Beérseba pusztájában hallott („mert nagy néppé teszem őt”). A nő az iszlám hagyományt választotta a hosszú sivatagi bolyongással, hiszen a gyermek feláldozása és a névváltoztatás átértelmez mindent. Azt a szövegrészt választotta, melyben az anya és gyermeke vizet keresnek és hétszer bejárják a két bucka között a pusztát („úgy hallgatjuk a természet hangját, mint a testét”). Te melyik szöveget választanád? A legkisebb jelentősége a történet befejezésének van. Csak a mi fejünk és a mi testünk ér véget, mert határt szab nekik a képzelet. Az oldalakon másként nyílnak meg a szomjúság sivatagai, ellenállnak az ész hatalmának, sokkal inkább saját anyagiságukban szolgálnak minket, ahogy a lepedő arra szolgál az ágyon, hogy megszakítás vagy pihenés nélkül tudjunk aludni. A csillagok hidrogénből és héliumból születtek (nem véletlen, hogy a két legkönnyebb elemből). Éjszakánként nem hagy aludni egy név és a kép közötti kötelék, ami akkor merül fel bennünk, ha lehunyjuk a szemünk, és itt nem fedhetjük fel ennek a képnek a formáját vagy a testét. Most erőlködés nélkül azt látjuk, mint egy filmszalagon, hogy színes madarak repülnek el előttünk, és már előre sajnálkozunk, hogy se a kezünkkel, se nyitott szemmel nem tudjuk majd újraalkotni a sokszínű mintát. Szinte tél van, de a fény finom remegése miatt úgy tűnik, mintha tavasz lenne. A versekben elfér minden, szomjúságunk, a múlt őrlő szenvedélye, ami nem jóslat volt, csak sóvárgás vagy láz. Ez most mind elfér a versekben, szétfeszíti őket, és nem látjuk tőle az ujjakon játszó holdat és a vizet a kutakon túl. Démonok akarunk lenni, akiket a vágy és a pillanat mozgat, de egy olyan vágy és pillanat, amit most mások szolgálatába állíthatunk, hogy a vers sivatagából senkit se rekesszen

impedíndonos ver no dedo a lúa e a auga no exterior do pozo.
Queremos ser zahorís, movidos polo desexo e pola urxencia,
pero por un desexo e unha urxencia que agora precisamos
poñer ao servizo de outros para que nunca, no deserto do poema,
poida haber excluídos da sede. Nacemos iguais e libres:
nin a liberdade nin a igualdade son destinos,
están moito máis cerca da orixe que da morte.
Pescadores de auga doce, probamos a comer sen pan,
coma os lobos, e mesmo sen pan as uvas sábennos mellor
do que nunca nos souberon, e a nosa recén estreada contención
fainos percibir cousas que antes non eramos quen de percibir.
En canto a vós, queredes ter poder. Confundides a escrita
co poder. Non sodes quen de ver que o centro nunca ve
o que ven as marxes, e non me refiro só ás marxes do río.
Aínda non reparastes en que calquera cousa pode ir dar ao poema.
Aínda non reparastes en que a igualdade dos átomos
—ningún outro pensamento, ningunha outra política—
é o que nos fende e nos libera. Xusto aí, nesa opulencia
incontable das imaxes que nos habitan, na tenue lembranza
do espellismo da calor que facía tremer as llantas do coche
detrás do cristal, no fume da locomotora, nas pingas de suor,
nos ácaros da herba que en Madame Bovary Flaubert
fai cadrar, punto por punto, co comezo da paixón de Emma,
xusto aí renacemos. E isto non é unha celebración
da finitude, porque sabemos que nunca rematamos de ler
os textos, nin as imaxes nin os corpos. E por iso afirmamos
a nosa pertenza ao mundo, a nosa indiferenza
á lei da sucesión, o noso menosprezo das comunidades
do sangue, e todo o que estes días recibimos vólvenos conscientes
da lonxitude do camiño que se cadra algún día nos fará dignos do amor
que somos quen de espertar e que nin tan sequera merecemos.

ki soha a szomjúság. Egyenlőnek és szabadnak születünk,
de sem a szabadság, sem az egyenlőség sem sorsa senkinek,
közelebb van az eredethez, mint a halálhoz.
Édesvízi halászok, kenyér nélkül próbálunk enni,
mint a farkasok, de a szőlő most kenyér nélkül is jobban esik,
mint korábban bármikor, és ez az önként vállalt aszkézis érteti meg
velünk azt, amit korábban nem értettünk. Ti pedig közben
hatalmat akartok. Összekeveritek az írást a hatalommal. Nem értitek,
hogy középen nem ugyanazt látjuk, mint a szélen, és nem egy folyó partjaira
gondolok.
Még nem fogtátok fel, hogy minden verssé válhat.
Még nem fogtátok fel, hogy az atomok közötti egyenlőség – nem egy
másik gondolkodás vagy egy másik politika – hasít ketté és szabadít fel.
Pont ott, a bennünk lakozó képek burjánzó bőségében, a hőség káprázatának
halvány emlékében, amitől remegtek az üveg mögött a kocsikerekek,
a mozdonyfüstben, az izzadságcseppekben, a fűszálakon tenyésző tetvekben,
amik Flaubert Bovarynéjában végigkísérik Emma felizzó szerelmét,
pont ott születünk újjá.
És ez nem a végesség ünneplése, mert tudjuk, hogy sosem hagyunk
fel se a szövegek, se a képek, se a testek olvasásával. Ezért tartozunk
a világba, ezért nem érdekel a leszármazás törvénye, ezért vesszük
semmibe a vérközösségeket, és minden, amit ezekben a napokban
kaptunk, segít felmérni milyen hosszú utat kell még bejárunk,
ahhoz, hogy egyszer majd méltóak lehessünk a meg nem
érdemelt szerelemre.

Forma e contido

Que o sangue chama á porta, que me deitas.
Tes o millo na man, a forza é miña.
Eu déixome caer. Na mesa o corpo atopa
a única dimensión que lle faltaba.
Non desexo a caída senón a permanencia
(quen come o pan da mesa
ignora esta consigna. Só me deito na mesa
con quen sabe deixar os versos
para o postre. A carne é o que falta por dicir).

O millo gaña peso en vertical
e a suor perde o medo no meu corpo.
Pero non levo escudo, só a dureza do mármore
sen vetas. O seu frío sen vetas por detrás.
Que o corpo loite a morte
para facer do mármore o seu único inverno.
O pan e os nomes rompen o papel:
o fume que non trago, a cinza que non puido
esquecer o seu lume, a borra do café no fregadeiro,
o millo erguido e quente na túa man.

Esta vez a escritora a penas se censura.
Deixará que o poema siga a súa propia forma,
que é a da roupa caendo.

As fendas abren euros na parede.
Dilátase a madeira, o mar estoupa,
medra o meu propio chan, ti baloreces.
A nada nos teus dedos, eu na punta.

Forma és tartalom

Mert a vér bekopog, és lefektetsz,
kezedben a kukoricacső, de én irányítok.
Elengedem magam és zuhanok. Az asztalon
a test rátalál arra, amit mindig hiányolt.
Nem a zuhanást akarom, hanem az állandóságot
(aki megeszi a kenyeret az asztalról,
nem veszi ezt tudomásul. Csak azzal fekszem
az asztalra, aki képes arra, hogy meghagyja
desszertnek a verset. Amit még ki kell mondani,
az a hús).

A kukoricacső függőlegesen egyre súlyosabb,
és az izzadság elveszti testemen félelmét.
De nincs pajzsom és kemény vagyok, mint
az ereztlen márvány. Erezetlen hidege mögöttem.
A testnek meg kell küzdenie a halállal, ahhoz hogy
a márvány lehessen az egyetlen télideje.
A kenyér és a nevek átszakítják a papírt:
a füst, ami nem az enyém, a lángját nem
feledő hamu, a kiöntött kávé a mosogatóban,
a kezed melegéből felmeredő kukoricacső.

Ezúttal a költőnő csak nagy nehezen cenzúrázza magát.
Hagyja, hogy a vers kövesse saját formáját,
a lehulló ruhákét.

Az euroérmék repedéseket nyitnak a falban.
Kitágul a fa, tajtékzik a tenger,
lábam alatt duzzad a föld, penészedsz.
A semmi az ujjaidon, én az ujjhegyen.

Lonxa da seda

Velaquí unha experiencia posible
do sagrado,
onde Deus se transforma en libre comerciante
e o meu tremor avanza como o azucre
que non lle dei á cunca.

A cunca tamén bebe,
pero no sobre deixo o mellor resto.

Ou pechamos os ollos
para que no sabor
non haxa nada máis que ese sabor.
As ventás do nariz.
As cóxegas da lingua.

Deus pon as mans na seda
e conta só as moedas que caeron na fonte
para repenicar entre laranxas.

Selyembörze

Itt a szentség megtapasztalásának
lehetősége,
melyben Isten kufárrá válik,
és úgy tör utat bennem a remegés, mint
a cukor, amit
nem tettem bele a csészébe.

A csésze is iszik,
de otthagynom a legjobb részt a tasakban.

Vagy lehunyjuk szemünk,
hogy az ízben ne legyen
semmi más az ízen kívül.
Az orrlukak.
A bizsergő érzés a nyelven.

Isten végigsimít a selymeken,
és csak a szökőkútba dobott érméket számolja,
amiknek csobbanása harangként veri fel
a narancsok csendjét.

A escrita

Hai cousas que escribimos e non están á altura do mellor que pensamos que podemos facer. Aínda así, para nós é importante escribilas. Carrexalas ao mundo para que outros as lean e asumir diante deles a nosa imperfección. O virtuosismo é un vicio que se paga coa morte. O fracaso é un lugar seguro. O éxito, un lugar incerto. Entre os dous, as persoas loitamos por vivir. Unha máxima di: “non volvas escribir o que escribiches”. E outra regra non escrita aconsella lixar as mans na procura daquilo que nos fai e nos desfai. Na procura daquilo que non vemos. Iso que só se atopa volvendo á escrita unha e outra vez, no obradoiro infinito deste barro mortal que nos envolve. Non amamos as testas coroadas, senón os pés dos libres. Os daqueles que escriben a corpo descuberto. Os que fan da súa obra un deporte de risco, pagando coa propia vida cada mísera liña da súa escrita.

Az írás

Van, amit megírunk, de a szöveg nem üti meg azt a legmagasabb szintet, amiről tudjuk, hogy képesek vagyunk rá. De még így is fontos számunkra megírni. A világ elé tárni, hogy olvashassák mások, és vállalhassuk előttük saját tökéletlenségünk. A művészi tökéletesség rögeszméjének zsoldja a halál. A kudarc biztonságos hely. A siker bizonytalan. A kettő között harcolunk az életért. Egy aforizma szerint „Ne írd meg újra, amit egyszer már megírtál”. Egy másik íratlan szabály értelmében pedig kezünket annak a keresése mocskolja, ami felépít, majd lerombol minket. Annak a keresése, amit nem látunk. Amire csak akkor lelhetünk rá, ha mindig visszatérünk az íráshoz, a testünket beborító halandó agyag örök műhelyébe. Nem a koronával díszített homlokot szeretjük, hanem a szabadon mozgó lábat. Azokat, akik lemeztelenített testtel írnak. Akik extrém sporttá alakítják művüket, és minden egyes nyomorult sorért saját életükkel fizetnek.

A memoria é o espazo da reapropiación.

Vivo para contalo. Gardo todas as fotos

para as que me pediron que sorrira.

Agora me decato de que endexamais prescindín

do trazo, da impiedade. Porque a caligrafía

consiste na ilusión de que non nos torcemos.

Nin os cadernos rubio darían ocultado

que o carbón mancha a pel e que a mina se crava

con frecuencia no páncreas do inimigo. Agás no teu.

Arrincáronche os ollos e iso faite inmortal.

(“Entón ela abateuse prostrándose por terra e díxolle:

—Por que atopai benquerenza aos teus ollos

para reparares en min, sendo como son unha estranxeira?”)

Az emlékezés az újrabirtokbavétel tere.

Azért élek, hogy el tudjam mondani. Megőrzök minden

fényképet, amelyen mások kérésére mosolygok.

Most döbbenek rá, hogy sosem mondtam le

se a nyomhagyásról, se a könnyörtelenségről.

Mert a kézírás illúziója az, hogy nem torzul el

a test. De még a füzetek vöröse sem titkolhatja el,

hogy a szén foltot hagy a bőrön, és hogy a ceruzahegyet

olykor az ellenség hasnyálmirigyébe vájják.

De nem a tiédbe. Neked a szemed tépték ki, és ez tesz hallhatatlanná.

(„Akkor a nő arcra borult, és meghajtá magát a földig, és monda néki:

— Hogy-hogy találtam ilyen kedvességet a te szemeid előtt,

hogy rám tekintettél, holott én idegen vagyok?”)

O chan

Hai anos, entre os muíños, dixéronnos
que o barco naufragara, e ti viñeches
onda min e despois escribiches
que eu ía vestida de inverno, “da cor
da terra” (cito de memoria, non conservo
esa carta) e que niso atoparas algo así
como unha premonición. Desfixenme
da roupa que levaba esa noite
e xa non teño nin o xersei nin a saia
que, en efecto, eran da cor da terra.
E volvín preguntarme por que unha prenda
da cor da terra podía parecerche,
mentres camiñabamos sobre a auga,
unha premonición, e quixen saber que fora
exactamente aquilo que a miña roupa
che anunciara. Agora, no territorio do soño,
collo da man o home que a miña imaxinación
escolle por amante e entramos no bosque.
(A cada bosque, o seu carácter.) Temos follas
nos petos e nos ollos, os pés de un enredados
nos pés do outro. Non é que no bosque
haxa árbores, é que as árbores (neste soño,
carballos) son o bosque mesmo, e estamos
tan enredados que nin sequera reparamos
nas picaduras dos mosquitos. Dámonos
bicos en todas as partes do corpo, mesmo
naquelas que non foron pensadas
para bicar (por exemplo, nas cellas).
Cabemos un dentro da voz do outro.

A föld

Évekkel ezelőtt a malmoknál azt mondták, hogy
a hajó zátonyra futott, felkerestél és utána azt
írtad, hogy télies, „földszínű” ruhában voltam
(fejből idézem, nem őriztem meg a levelet),
és hogy ebben a rossz előjelét láttad valaminek.
Meggzabadultam a ruhától, amit azon az estén
viseltem. Már nincs meg se a pulóver, se a
szoknya, pedig tényleg földszínűek voltak.
És azon kezdtem el gondolkodni, hogy
miért látott egy földszínű ruhát rossz
előjelnek, amikor a vízen jártunk, és tudni
akartam pontosan, mit is jelzett ez neki
előre. Most, az álom tartományában
megfogom az elképzelt szeretőm kezét
és besétálunk az erdőbe. (Minden erdő
más). Levelek takarják a mellünk, levelek
takarják a szemünk és összeakadnak
a lábaink. Az erdőben nem csak állnak a fák,
maguk a fák (ebben az álomban tölgyek) az erdő,
és annyira egymásba gabalyodtunk, hogy
észre se vesszük a szúnyogok csípését.
Végigcsókoljuk egymás testét, azokat a
részeket is, amik nem arra lettek kitalálva,
hogy végigcsókoljanak rajtuk (például a
szemöldököt). Elférünk egymás hangjában.
A hajnali madárdallal ébredünk és mindenünk
földes, a hasunk, a lábunk, a térdhajlatunk.
Mindig is azt gondoltam, hogy a szél és a víz
lánya vagyok, és csak a föld közelében

Espertamos co canto dos primeiros paxaros
e temos terra ata nas pernas, no ventre,
no interior dos xeonllos. Sempre pensei
que eu era unha muller de vento e de auga
ata que reparei, rentes do chan, en que a terra
tamén tiña túneles e pregos, en que nela
había tamén humidade e aire. Pero non vin
na terra un espello do mar nin amei dela
nada que non tivese a súa propia forma.

döbentem rá, hogy a földben is vannak
vájatok és redők, hogy nedves és lélegzik.
De sosem gondoltam, hogy a föld a tenger
tükre lenne, és nem szerettem semmit, ami
hozzá tartozik, de nincs meg a saját formája.

Lembro a miña tía deitada, en posición fetal, na suave

ondulación que adoptan os corpos que a si mesmos se coñecen. Non exactamente aturdida, pero cos ollos cheos de sono, da cor da brétema que herdou o meu irmán. El mira para fóra. A ollada da miña tía fora feita para estar pechada, fermosa como era, e poder buscar dentro as dúas cousas que en silencio todos os familiares recoñecían que sabía facer: curar as vacas e á noite, nos camiños, ver desfilas os mortos.

Emlékszem a magzatpózban fekvő nagynéném

testének finom hullámzására, amire csak az a test képes, aki ismeri magát. Elgyötört és fáradt, ködszínű szemmel nézett, amit az öcsém örökölt. Csak ő kifelé néz. Nagynéném gyönyörű nézése mindig zárt volt, hogy megtalálja magában azt, amit mindenki tudott róla csendben a családban: a képességet arra, hogy meggyógyítsa a teheneket, és hogy éjjel az úton lássa vonulni a holtakat.

A vaca

Mirabamos con atención para os ollos daquela vaca porque eran diferentes dos ollos de súas irmás, que durmían canda ela cada noite na corte da casa. Non eran ollos mansos. Era unha vaca guapa coma unha muller (de feito tiña nome de muller), pero aos cativos dábanos medo. As outras, menos bravas, foran bautizadas co nome dos furacáns. Ela tiña os cornos de punta, como as fouciñas que levaba na man a avoa Lola, vestida de negro, coa cabeza sempre tocada pero de saia curta, amosando as canelas que un día foran novas e desde logo á vista seguían sendo. Unha tarde, despois de comer, o can de palleiro que gardaba a casa mordeu a cabeza do curmán máis novo e a avoa colleu a escopeta e rematouno. Foi unha aprendizaxe brutal: ás veces, entre a vida e a vida, hai que escoller. Sigo soñando esperta, resístome a medrar, como se soñando esperta aínda me fose posible chegar a algunha parte. E volvo ver a casa humilde pero rexa: a lousa arriba, a pedra abaixo («e dúgogos que se eles calan, as pedras falarán»), madeira nos escanos da cociña e no segundo piso, onda o cuarto do avó, a vella fotografía de época na que todos espreitan para o ollo da cámara vestidos de festa, as mulleres con medias dun só día, medias caras das que ningunha fotografía nunca falará. (Unha mañá, diante da residencia, miña nai viu pasar unha muller coma elas e dixo: «esas mulleres coas súas medias de seda, toda a súa vida ás costas»). A casa da que veño, a que nunca foi miña. E ti vézme buscar precisamente alí, sen entender apenas de alianzas, sen entender quen viña sendo quen en cada cuarto, o nome dos curmáns, a natureza da trama que nos ata. Á porta da casa (o máis importante das casas son os adros) hai tinas cheas de uvas. Os meus parentes pisan o bagazo e ti vézme buscar, e sabes de memoria todas as palabras que, antes de coñecerte, eu escribín nun pequeno caderno verde,

A tehen

Elmerülten néztük a tehen szemét, mert más volt, mint az istállóban alvó többi ünőé. Nem szelíd szemek voltak. Szép volt, mint egy nő (a neve is női név volt), de mi gyerekek féltünk tőle. A kezebb tehenek szélviharok neveit kapták. A sarva hegyes volt, mint Lola nagymamám kezében a sarló. A nagymama mindig fekete ruhában járt, fejét kendő takarta, rövid szoknyája alatt kilátszott a lába, az egykoron szép lába, ami azóta is ugyanolyan szép. Egy nap ebéd után a házat őrző juhászcutya megharapta a legfiatalabb unokaöcsém fejét, és a nagymama lelötte egy sörétes puskával. Kegyetlen lecke volt: van, hogy az élet és egy másik élet között kell választani. Továbbra is ébren álmodok, nem vagyok hajlandó felnőni, mintha így ébren álmodozva még eljuthatnék valahova. Látom újra a szegényes, de robosztus házat, a cseréptetőt, a kőfalakat („mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani”), a fasámlikat a konyhában és a második emeleten, a nagyapám szobájában ott a régi családi kép, amin mindenki ünneplőt visel és a kamerába néz, a nők pedig drága, ünnepi harisnyában állnak, de erről egy fénykép sem beszél soha. (Egy reggel az anyám meglátott a házunk előtt egy nőt, aki úgy nézett ki, mint a nők a fényképen, és azt mondta: „ezek a nők a selyemharisnyájukkal, mintha az egész életük súlyát cipelnék a hátukon”). A ház, ahonnan származom és ami sosem volt az enyém. És eljössz értem ebbe a házba, anélkül hogy értenéd a szövevényes viszonyokat, hogy tudnád, ki melyik szobában lakott, hogy tudnád az unokatestvéreim nevét, hogy ismernéd a családot összetartó kapcsolatok természetét. A ház ajtaja előtt (a ház legfontosabb része az udvar) szőlővel teli agyagteknők. A család tapossa a törkölyt, és eljössz értem, és tudod fejből a szavakat, amiket még azelőtt írtam le egy zöld füzetbe, minthogy ismertelek volna, mintha mindent értenél, amit mondani akarok és azt válaszolnád:

como se foses quen de entender o que quería dicir e como se puideses responderme: «Dime, quen nos sostiña cando volviamos da lúa da colleita, da lúa de desherbar? Na nosa familia non houbo coroneis, senón soldados. Non houbo carne, senón patacas nos petos dos abrigos e nin sequera unha que non tivese ollos. Quen mirará por nós a través dos ollos das patacas? Quen falará dos retratos familiares en branco e negro, levemente coloreados (tantos irmáns que non collen no encadre), da ferruxe dos somieres que alindan as fincas, da roupa a clarear, dos ritos do verán, da emigración, das loitas (figuras roldando ao sol, riba do prado) entre os corpos dos homes e os corpos das mulleres?». Ti fas esas preguntas, que eu tamén escribira, e nas pingas de chuvia que a ponla espida brande como se fose a punta dunha lanza, vexo algo moi fermoso, vexo o tempo da ira, o tempo no que se fará xustiza neste mundo e os febles se volverán fortes e os grandes se verán obrigados a recoñecer a grandeza dos febles.

„Ki vett minket a kezébe, amikor visszatértünk a szüret holdjáról, a gyomlálás holdjáról? A mi családban nem voltak tiszták, csak közönséges katonák. A kabátzsebben nem hús lapult, csak krumpli, ráadásul aprószemű. Vajon ki figyel minket a krumpliszemeken keresztül? Ki beszél majd a halványan színezett fekete-fehér családi fényképekről (a sok testvérral, akik bele se férnek a képbe), a birtokot őrző fémkerítés rozsdamarásáról, a száradó ruhákról, a nyári rítusokról, a kivándorlásról, a férfi és a női testek közötti küzdelmekről (a mező közelében, a napon ólálkodó szerelemről)?” Ezt kérdezed, amit már én is megírtam, és a meztelen ágról dárdahegyként lecsüngő esőcseppekben meglátok valami szépet, meglátom a harag napját, a végső órát, ami elhozza az igazságot a világra, és a gyengék megerősödnek, a nagyok pedig végre elismerik a gyengék nagyságát.

O poder e a forza

A chuvia que repenica de noite
no cristal non pide nada e non
pregunta nada, pero se abrise
a fiestra e a deixases entrar
invadiría todo. Tamén a ti,
que xa non poderías observa-la
porque serías auga, confundido
entre a auga, e non che importaría
nin tan sequera non saber nadar.
O poder é o que nos defende
e a forza é o que nos salva.
Calquera rei daría o seu poder
de terra por un pouco da forza
da auga, que sabe cambiar
de corpo e nunca se detén.

Hatalom és erő

Az éjjel az ablakon kopogó eső
nem kér és nem kérdez semmit,
de ha kinyitod az ablakot és
hagyod, hogy beessen, eláraszt
mindent. Téged is eláraszt, és
már nem tudod nézni és hallgatni
az esőt, mert már te is víz vagy,
összezavar a víz és már az sem
érdekel, hogy nem tudsz úszni.
A hatalom megvéd, az erő pedig
megment minket. Bármelyik
király odaadná a földi hatalmát,
ha övé lehetne valamennyi
a víz erejéből, ami mindig
változtatja a testét és soha
nem pihen meg.

Hai nomes que queiman os dedos cando escribo,
aínda que me deteña na inicial.

A xente fala de superar a dor
pero ningunha dor verdadeira se supera.
Limitaste a enterrala
e logo esperas a que floreza
como florece a flor branca das patacas.

O tempo cura porque mata.

Unha remolacha non é unha pataca.

Ábrela e sangra nas túas mans, como sangraría o teu corazón se cho
arrincasen.

Egyes nevektől ég az ujjam, ha leírom őket,
még akkor is, ha csak a kezdőbetűig jutok.

Azt mondják, a fájdalom leküzdhető,
de az igazi fájdalmat nem lehet leküzdeni.
Csak eltemeted
és várod, hogy virágozzon,
mint a fehér krumplivirág.

Az idő gyógyít, mert öl.

A cékla nem krumpli.

Ha felnyitod, vérzik a kezében, mint a
melledből kiszakított szíved.

O lume

Tirei o anel ao río. Algunhas cousas son un peso morto. Fabricamos obxectos de metal porque desconfiamos da duración dos vínculos. Eu confiaba na auga. Cría que levaría o anel e o guiaría ata a morte, máis escura e constante do que a vida. O río non foi quen de lavar nada. Nin os recién nacidos poden nacer de novo nin os resucitados poden renacer. Sentei onda a varanda. Unha beira dicía: “O río que move as plantas é o río que as afoga”. A outra beira dicía: “A vida ten espiñas pero un día, de súpeto, aparece unha flor”. Un bautismo de lume é o que precisas. Vida, terra queimada. Quero ser como o lume e ver o lume arder.

A láng

A folyóba dobtam a gyűrűt. Bizonyos dolgokat holt súlyként cipelünk. Fémtárgyakat készítünk, mert nem bízunk a kapcsolatok erejében. Én a vízben bíztam. Hittem benne, hogy egészen a halálig viszi a gyűrűt, az életnél sötétebb és maradandóbb halálig. De a folyó nem tisztít meg semmit. Sem az újszülöttek nem szülehetnek meg újból, sem a feltámadtak nem szülehetnek újjá. Leültem a verandára. Az egyik folyópart ezt mondta: „A növényeket magával sodró folyó egyben a növények halála”. A másik part pedig ezt mondta: „Az élet tüskéi között egy nap váratlanul megjelenik majd egy virág.” Fénykeresztségre van szükség. Életre, felégetett földre. Olyan akarok lenni, mint a láng és látni akarom izzani a lángot.

O amor

Pasan os ríos ocultos baixo o chan das cidades,
igual que pasa o amor, que afunde o corazón
dos animais humanos sen que eles saiban
nin coñecelo nin nomealo. E así é como uns
o confunden coa fame, outros coa sede,
e os máis coa transmisión de nós en outros:
as trabes de madeira, a comida no prato,
a calor baixo as sabas. Mais que sería do amor
se fose recoñecido e nomeado? Onde se agocharía
el, que naceu para levar no rostro un antifaz
e no sexo unha espada? Non ama o amor a paz,
e ninguén debería falar de amor para falar de nada
que non fose este río, o interrogante extremo
da carne que se abre e, aberta, se desata.
Nada que poida ser levado pola man a unha
culminación. Nada que teña fin.
Nada que se sitúe fóra de si mesmo.
A alegría dáse no amor coma o tremor na auga.
A alegría dáse no amor coma o fragor no lume.
Pero nunca é feliz o verdadeiro amor.
O amor pide guerreiros, persoas afeitas
a vivir en condicións extremas ou, pola contra,
febles. Non tanto para os poñer a proba
como para sacar á luz a súa potencia oculta,
que pasa a través del e a través deles,
que non é unha potencia persoal nin sobrehumana.
É unha forza de auga. Pode apagar o lume
e ser o aire dos peixes, alimentar a terra
e corroer o ferro, facer medrar o trigo

A szerelem

Ugyanolyan láthatatlanul zúgnak a folyók
a városok alatt, mint amilyen láthatatlanul
a szerelem lerántja az emberállatok szívét
a mélybe, anélkül hogy bármit is tudnánk róla,
anélkül hogy megneveznénk. Ezért keverik gyakran össze
az éhséggel, a szomjúsággal, vagy az egymásba
való átadással: fagerendák, ételek, testmeleg
a takaró alatt. De mi lenne a szerelemmel, ha
kiismernénk és megneveznénk? Hová bújna el az,
ami maszkkal az arcán és karddal az ágyékában született?
A szerelem nem szereti a békét, és csak akkor beszélhet
bárki a szerelemről, ha erről a folyóról beszél,
legkegyetlenebb faggatójáról a felnyíló és kiáradó húsnak.
És nem arról, amit a kéz bevégez. Nem arról, ami véges.
Nem arról, ami önmagán kívül található.
Az öröm úgy fut át a szerelmen, mint a remegés a vízen.
Az öröm úgy fut át a szerelmen, mint a dübörgés a fényen.
De az igazi szerelem sose boldog.
A szerelem küzdelmet követel, embereket,
akik képesek rendkívüli vagy nyomorúságos
körülmények között élni. És nem azért, hogy
próbára tegye őket, hanem hogy felszínre
hozza rajtuk is átzúgó, láthatatlan erejét.
És ez az erő se nem emberi, se nem
emberfeletti. A víz ereje. Kioltja a fényt,
életben tartja a halakat, táplálja a földet,
szétrágja a vasat, növeszti a búzát és
elpusztítja a termést. Ezért folyik velem,
a vers pusztá szenvedélye, mert én arra

e estragar as colleitas. Por iso flúe comigo,
pura paixón do poema, porque eu non nacín
máis que para escribir e ser escrita, porque eu
nunca escribín máis que para nacer e ser amada.

születtem, hogy írjak és hogy meg legyek írva,
és mert mindig is csak azért írtam, hogy
újjászülessek és hogy szeressenek.

Soñei cun atentado.

Alguén nos avisaba de que podíamos quedar no edificio ou cruzar a unha zona máis segura.

De xeonllos crucei por unha pasarela de cristal.

Aos que quedaban detrás considereinos heroes, como se resistir fose máis valeroso que conservar a vida.

Lembro a detonación.

Os cristais do edificio tremían como nos terremotos.

Alguén contaba os segundos en voz alta e eu pensaba na frase: “Eu son a morte, destrutora de mundos”.

A noite na que tomaron a cidade pasei medo.

Os helicópteros estiveron horas rondando o barrio como se houbese algo que buscar. Imaxinei que estarías entre a xente, correndo cos rapaces detrás do que cres xusto, con tanto medo coma min pero na rúa.

Egy terrortámadással álmodtam.

Valaki azt mondta, hogy vagy itt maradunk az épületben, vagy átmegyünk egy biztonságosabb környékre.

Térden csúszva keltem át egy üveghídon.

Azokat, akik ott maradtak, hősöknek gondoltam, mintha az ellenállás értékesebb lenne az életnél.

Emlékszem a robbanásra.

Úgy remegtek az ablakok, mintha földrengés lett volna.

Valaki hangosan számolt, és én arra a mondatra gondoltam, hogy „Én vagyok a halál, világok pusztítója”.

A város bevételének éjszakáját végigrettegtem.

A helikopterek órákon át csak köröztek a környékünkön, mintha keresnének valamit. Elképzeltem, hogy ott vagy az emberek között, ott futsz a fiatalokkal az igaz ügyért és rettegsz, mint én, csak az utcán.

Venus

O libro non ten sexo. O libro é unha árbore.

Ela era como o xeo da mañá.
El levaba un anel no dedo máis pequeno.

—Non te quero fundir,
só quero ver a herba
debaixo do teu corpo.

E se temos ideas
é porque virá o xeo rescatalas.

—Que feito parte en dous a nosa historia
se non temos historia,
só este verso?

—Case non lembro a infancia.
Vou quedando durmido.
A cabeza pequena, sobre a mesa,
mentres os demais falan.

—Era a lingua dos mortos,
a lingua dos teus mortos?

—Non, e baixou a vista.

—Era a lingua da escola,
era a lingua das máquinas.

Vénusz

A könyvnek nincs neme. A könyv egy fa.

A lány olyan volt, mint a hajnali dér.
A fiú gyűrűt hordott a kisujján.

— Nem akarlak felolvasztani,
csak látni szeretném a tested
alatt a füvet.

És csak azért lehetnek gondolataink,
mert egy nap majd eljön a jég,
hogyan felszabadítsa őket.

— Mi szakítja ketté a történetünk,
ha nincs is történetünk,
csak ez a vers?

— Alig emlékszem a gyerekkoromra.
Majdnem elalszom.
Egy kis fej az asztalon,
míg a többiek beszélnek.

— A halottak nyelvén,
a te halottaid nyelvén?

— Nem, szegte le a fejét.

— Az iskola nyelvén,
a gépek nyelvén.

Íntimo é unha palabra que se aplica
ao que está moi dentro.

—Os poemas que gardo son os que non se pechan.

—Ou os que non se abren?

—Busco a lingua perdida,
a que me precedeu.

—Se escribo ocupo o espazo.

—Igal que os astronautas?
—Case igual, case igual,
pero sen a bandeira.

Sen cravala no chan,
sen erguela do chan.

—Nin a que leva un río
atravesado?

—Nin a do fondo negro.

Ao ler trémelle a voz.
Ao escoitar verte o viño sobre a mesa.

(A vibración, o ritmo do desexo.)

A közeli egy szó, ami
ami a mélyben lakozót jelöli.

— Én csak olyan verset őrzök, ami nem zárul be.

— Vagy nem nyílik fel?

— Az elveszett nyelvet keresem,
ami megelőz.

— Ha írok, meghódítom a semmit.

— Mint az űrhajósok?

— Majdnem, majdnem,
csak zászló nélkül.

Nem tűzöm a földbe a rudat,
nem húzom fel a zászlót.

— Még azt sem, amit folyó szel ketté?

— Még azt sem, ami fekete.

Remeg a hangja, ahogy olvas.
Mellőnti a bort, ahogy hallgatja.

(Reszketés. A vágy ritmusa.)

Había un cuarto sen ventás.

Pilas de roupa na cama, que outras mulleres vellas teceran coas súas mans durante meses para abrigar a cativos que non eran os seus.

Bolsas de roupa que pasaran polos corpos de moitos nenos e seguirían pasando mentres as mans da miña amiga as recollese.

Unha matrona, afeita a lidiar co leite, coas bágoas e co sangue.

Enriba da cama, dobraba as prendas mentres me dicía que tamén aquela dor quedaría atrás:

“—Non é a dor o que me preocupa. O que me preocupa é deixar de sentir”.

Egy ablaktalan szoba.

Halmokban álló ruhák az ágyon. Öreg nők varrták a kezükkel hónapokon át idegen gyerekeknek.

Zacskókba tömött ruhák, amik sok gyerek testét megjárták már, és más gyerekekét is meg fogják még járni, miután a barátnőm keze elrendezi őket.

Egy bábaasszony, aki tud bánni a tejjel, a könnyekkel és a vérrel.

Az ágyon heverő ruhákat hajtogatta és azt mondta nekem, hogy a fájdalom, majd elmarad:

„— Nem a fájdalom aggaszt. Az aggaszt, hogy egy nap majd nem érzek már semmit.”

O corazón

Ninguén nos dará a man no derradeiro alento. Quizais a morte sexa unha experiencia nobre. Quizais sexa tan cega como o amor, e o sentido da vida sería un significante baleiro, igual que o orgasmo. Poderán agarrarnos da man ou bicarnos na fronte, pero no derradeiro instante (se é realmente o instante derradeiro) estaremos nós sós. E nada é suficiente contra a morte. Morren os asasinos e os caníbales, os que souberon ler as vísceras das aves, os que ataron no mastro a pálida Ifixenia porque séculos antes, na súa condición de notables da república, autorizaran tamén sacrificios humanos. A vida non ten sentido. A vida é o sentido. E o corazón, tan fráxil, unha ave de paso: sobrarían os dedos dunha man para poder contalo. Un can de caza tan ben adestrado que até que estoupa non deixa de bater. Ás veces o corazón nace cun sopro: o vento infiltra-se nel e non o solta, e noutras ocasións rube pola montaña que fai irregular a paisaxe da vida, e móvese por ela coma un tren descarrilado polos Andes. E tendo estas imaxes na memoria dicimos, pobrememente, que alguén rompeu o noso corazón. Como se fose un óso e non un músculo. Pero as cuncas non son de cristal nin de louza. O aire é o verdadeiro escultor da sede. E o corazón, a máquina de guerra que escolle a quen lle dar a súa metralla. A quen entrega as armas o corazón respóndelle: “Non perderás a vida porque non a tes”. O amor é unha operación a corazón aberto. Quen pode asegurar, cando nos abran, se ficaremos salvos ou se iremos morrer?

A szív

Senki se nyújtja felénk ki kezét, mikor kileheljük a lelkünk. A halál talán nemes tapasztalat. Talán ugyanolyan vak, mint a szerelem, és az élet értelme csak egy hatalmas úr, akárcsak az orgazmus. Lehet, hogy valaki megfogja a kezünk, vagy homlokon csókol, de az utolsó pillanatban (ha ténylegesen ez az utolsó pillanat) egyedül leszünk. A halál ellen semmi sem elég. Meghalnak a gyilkosok és a kannibálok, a madárbélből jóslók és azok a jeles férfiak, akik évszázadokkal ezelőtt, amikor még megengedett volt az emberáldozat, az árbochoz kötözték a sápadt Iphigeneiát. Az életnek nincs értelme. Az élet maga az értelem. A szív, az oly törekeny szív pedig vándormadár: egy kézen is meg lehet számolni. Egy olyan jól idomított vadászkutya, aki addig küzd, míg ki nem múlik. Van, hogy a szív egy fuvallattal születik: a szél beleveszi magát és nem engedi többé, máskor felkapaszkodik az élet tájából szabálytalanul kiemelkedő hegyre, és úgy száguldozik rajta, mint egy kisiklott vonat az Andokban. Ezekkel a képekkel a fejünkben fejezzük csak ki szegényesen, hogy valaki eltörte a szívünk. Mintha csak egy csont lenne, nem izom. De a poharak nem üvegből vagy cserépből vannak. A szomjúság igazi szobrása a levegő. A szív pedig háborús gépezet, ő választja ki, kinek a kezébe adja a gépfegyvert. És akinek odaadja a fegyvert, annak azt mondja a szív: „Nem fogod elveszteni az életed, mert nincs életed”. A szerelem egy nyílt szívvel elvégzett operáció. Ki tudja biztosan megmondani, hogy megmenekülünk vagy meghalunk, ha felnyitnak minket?

(intencións)

Non levo té nas palmas pero teño unhas xemas
que poden rebentar en calquera momento.
Asisto á prehistoria das raíces
e os meus dedos ensaian a caricia só porque non te poden rabuñar.
Con auga da traída
preparo unha infusión de finísimas herbas
e o verde leva un nome proscrito de muller, de maría, de min.
Tamén quero casar pero non teño roupa.
Por iso ás veces penso no xabrón do lagarto,
nas eventualidades, miña nai:
enxugar outra vez a saia coa que andaba perdida por aí
(igual que a carolina íspome polos pés).
Primeiro eu almorzaba malas herbas ata un fondo chamado última gota
e logo
así fregaba a louza, así, así,
mesturando na lingua memoria con desexo.
Imito a voz de isolda,
lamento o meu destino moito máis torpemente que luísa,
insisto (sempre insisto) en preguntar,
coas miñas mans tan brancas
sumidas nos cacharros máis profundos.
Podía demorarme en refregar a carne contra todos os concos
para apañar os restos dun pouso tan acedo como inútil.
Pedín xogar a bico, verdade ou consecuencia
pero non me deixaron.
Así pasaba o ferro, así, así
coa traizón dos outros incendiándome o pulso,
e emprendía reformas nese cuarto que por desgraza todos levamos dentro
ou tapaba as goteiras dun faiado
que ardera sendo eu inmediatamente anterior na orde do tránsito.

(szándékok)

Nincs tealevél a tenyeremben csak pár
kipattanásra váró rügy.
A gyökerek előtörténetét tanulmányozom,
és csak simogatom a tested, mert nem tudom végigkarmolni.
Teát készítek
csapvízzel gyógynövényekből,
és a zöld tiltott női nevet visel, az én nevemet, maría.
Házasodni is szeretnék, de nincs ruhám.
Ezért olykor a lagarto-szappanra gondolok,
az esetlegességekre, anyámra:
újra megszárítani a szoknyát, amiben sokáig tévelyegtem
(carolinához hasonlóan én is alulról kezdem el levenni
magamról a ruhát).
Először gyomot reggeliztem az utolsó cseppnek hívott mélységig.
Aztán elmosogattam,
valahogy így, valahogy így,
és a szavaimban az emlékek elkeveredtek a vággyal.
isolda hangját utánzom,
tehetetlenebbül siránkozom a sorsomon, mint luísa,
hajthatatlanul (mindig hajthatatlan vagyok) csak
kérdzek az edényekben elmerülő,
fehér kezeimmel.
Véresre dörzsölhetném a húsom
az edények aljára ragadt savanyú maradékokat
kaparva.
Felelsz vagy merszet akartam játszani
egy földön megpörgetett borosüveggel,
de nem engedték.
Árulásoktól izzó pulzussal vasaltam a ruhákat,
valahogy így, valahogy így,

O brasileiro e a decadencia son case a mesma cousa.
Sorprendeume entre os dedos o espertar do remol
Porque me souben lúcida pero sentimental despois de todo.
Así berrei por fin, así, así,
solicitando asilo, pedra pómez, calquera circunstancia respirable.

vagy megpróbáltam felújítani azt a szobát,
ami szerencsétlen módon ott van mindannyiunkban,
vagy betömni a lyukakat egy padláson,
ami a dolgok rendjét követve hamarabb égett le,
mint én.
A kályha és a dekadencia majdnem ugyanaz.
Meglépett, hogy az ujjaim között felizzott a parázs,
mert mindezek után azt gondoltam, hogy egyszerre
vagyok tisztánlátó és érzelmes.
És ordítani kezdtem,
valahogy így, valahogy így,
menedéket, tajtékkövet és emberi körülményeket
követelve.